

JUGOSLOVENSKI PREGLJED

*INFORMATIVNO-DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

APRIL 1963. GODINA VII

4

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA VII
April 1963.

Urednički odbor:

Predsednik NIKOLA MINČEV, *članovi:* BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ,
LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, STANA TOMAŠEVIĆ,
dr TONE VRATUŠA.

Glavni urednik: BOŽIDAR ĐUROVIĆ

S A D R Ž A J

STANOVNIŠTVO

Prognoza stanovništva Jugoslavije u periodu 1961—1981. 145—150

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Radnički saveti i upravni odbori privrednih organizacija

1950—1962.	151—153
Sednice Savezne narodne skupštine	154—155
Sednice republičkih narodnih skupština	155—163
Sednice Saveznog izvršnog veća	163—164

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata

Jugoslavije	165—170
-------------------	---------

PRIVREDA

Stambena izgradnja i demografski razvoj	171—175
Sistem i organizacija spoljne trgovine	176—181
Kooperacija u setvi pšenice 1962/63.	182—183
Privreda u prvom tromesečju 1963.	184—188

PROSVETA, NAUKA I KULTURA

Stručno obrazovanje radnika u preduzećima industrije

i rudarstva	189—192
-------------------	---------

PROGNOZA STANOVNIŠTVA JUGOSLAVIJE U PERIODU 1961—1981.

Pod prognozom stanovništva podrazumeva se predviđanje ukupnog broja stanovništva ili pojedinih njegovih struktura za budući period. Takve procene služe kako za planiranje razvoja privrede, školstva i prosvete uopšte, zatim zdravstva itd., tako i za demografske i druge analize.

Predviđanje budućeg broja i starosno-polne strukture stanovništva predstavlja osnovu za sve ostale demografske prognoze: broja živorođenih, broja sklopljenih brakova, aktivnog stanovništva, društveno-ekonomske strukture stanovništva, broja domaćinstava i njihove strukture, itd.

U ovoj informaciji se daju najvažnije osnove i podaci prognoze ukupnog broja stanovnika i starosno-polne strukture stanovništva Jugoslavije u periodu 1961—1981, prema studiji koja je u toku 1962. rađena u Saveznom zavodu za statistiku i u Centru za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka.¹

Prilikom izrade prognoze primenjen je takozvani »analitički« metod, koji pretpostavlja postavljanje hipoteze o budućem kretanju smrtnosti, fertiliteta i migracije stanovništva. Prognoza polazi od starosne strukture stanovništva prema popisu iz 1961 (podaci prema 5% uzorku iz popisne građe) koja je preračunata na stanje sredinom 1961. godine.² Prilikom ocene starosne strukture za 1961, pored podataka 5% uzorka iz popisne građe, uzeti su u obzir i rezultati ranije prognoze Saveznog zavoda za statistiku prema starosti i polu (prognoza stanovništva Jugoslavije i republika za period 1953—1970).

KARAKTERISTIKE KRETANJA JUGOSLOVENSKOG STANOVNIŠTVA

Prognoza ukupnog broja stanovnika i starosno-polne strukture stanovništva Jugoslavije u periodu 1961—1981. zasniva se na detaljnoj analizi uočenih tendencija porasta stanovništva, nataliteta, fertiliteta i smrtnosti, kao i migracionih kretanja u jednom dužem razdoblju. Pored toga, opšta teoretska saznanja, razvoj demografskih komponenta kod populacija koje su živele u sličnim uslovima, kao i očekivane promene u društvenim i ekonomskim strukturama stanovništva, takođe su uzeti u obzir prilikom donošenja »najverovatnijih« hipoteza o budućem kretanju fertiliteta i mortaliteta jugoslovenskog stanovništva. Ovde će se dati samo kratak opšti osvrt na spomenute tendencije, kao i neke kraće napomene u vezi sa analizom specifičnih pokazatelja fertiliteta (plodnost ženskog stanovništva po godinama starosti) i mortaliteta (smrtnost po pojedinim godinama starosti).

¹ Detaljnije o elementima teorijske osnove i analize, kao i potpune podatke prognoze jugoslovenskog stanovništva u periodu 1961—1981, vidi: »Demografska statistika 1959«, izdanje Saveznog zavoda za statistiku; dr M. Macura — »Problemi demografskih projekcija i planiranja«, »Ekonomska«, br. 1/1963; dr D. Breznik — »Prognoza stanovništva Jugoslavije do 1981. godine«, »Stanovništvo«, br. 1/1963; »Aproksimativne skraćene tablice mortaliteta za Jugoslaviju i NR prema podacima za 1958. i 1959. godinu«, »Statistička revija«, br. 1/1962.

² »Prethodni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1961. god.«, »Statistički bilten« Saveznog zavoda za statistiku, br. 223. U vreme izrade prognoze raspolagalo se samo prethodnim rezultatima popisa stanovništva. U njima su podaci o starosnoj strukturi bili dati prema grupama godina rođenja i oni su preračunati na navršene godine rođenja na 30. juna 1961, dok se popisni rezultati odnose na 31. mart 1961.

Tendencija opadanja nataliteta, osim kratkog prekida u periodu 1947—1953 (repriza u natalitetu kao kompenzacija zastoja u sklapanju brakova i natalitetu za vreme rata), traje već čitavih 40 godina. U sledećem periodu može se očekivati dalje opadanje nataliteta i prirodnog priraštaja (na 1.000 stanovnika), jer u fertilni odnosno bračni period ulaze brojčano manje generacije rođene za vreme drugog svetskog rata, a očekuje se i opadanje fertiliteta ženskog stanovništva na visokonatalitetnim područjima — usled brzih promena u ekonomskoj, socijalnoj i prosvetnoj strukturi stanovništva tih područja. Poslednjih godina se smanjivanje nataliteta jače odražava na prirodni priraštaj stanovništva, jer je druga komponenta prirodnog priraštaja — smrtnost — već toliko smanjena da se u budućnosti ne može očekivati njeno osetnije opadanje. Dalje opadanje stope smrtnosti odojčadi, koja je u Jugoslaviji još uvek vrlo visoka, može u izvesnoj meri usporiti opadanje prirodnog priraštaja, a naročito u periodu do 1970. Sličan uticaj (usporavanje opadanja prirodnog priraštaja) može u drugom periodu (posle 1970. godine) imati ulazak u fertilni odnosno bračni period onih generacija koje su rođene u periodu neposredno posle rata i koje su brojčano veoma jake.

U periodu 1949—1961. natalitet je opao od 30,0 na 22,5 živorođenih na 1.000 stanovnika, mortalitet od 13,5 na 9,0 umrlih na 1.000 stanovnika, a prirodni priraštaj od 16,5 na 13,60‰.

Za Jugoslaviju je karakteristično da postoje veoma velike razlike u prirodnom priraštaju između pojedinih područja. Dok je u Crnoj Gori, Makedoniji, Bosni i Hercegovini i Kosovu i Metohiji prirodni priraštaj u 1961. bio na nivou od 20‰ do 29‰, na ostalim područjima on je iznosio od 7,6‰ do 9,5‰.

Promene u prirodnom priraštaju stanovništva u periodu 1952—1961, kao i porast stanovništva³ u periodu 1953—1961. na pojedinim područjima, ukazuju na vrlo dinamičan razvoj stanovništva u toku poslednje decenije. (Tabela 1.)

TABELA 1 — PRIRODNI PRIRAŠTAJ I PORAST STANOVNIŠTVA U PERIODU 1952—1961. PO REPUBLIKAMA

Republika	Prosečan godišnji prirodni priraštaj na 1.000 stanovnika		Prosečan godišnji porast stanovništva na 1.000 stanovnika u periodu 1953—1961.
	1952—1956	1957—1961	
Jugoslavija	16,4	13,8	10,8
Bosna i Hercegovina	25,5	23,7	17,2
Crna Gora	22,7	21,1	14,2
Hrvatska	11,5	9,3	6,8
Makedonija	24,0	21,5	9,3
Slovenija	11,4	9,1	7,0
Srbija	14,5	11,1	11,3
uže područje	13,9	9,3	9,5
Vojvodina	10,5	7,3	11,0
Kosovo i Metohija	26,6	27,5	21,2

Podaci: Izračunato na bazi podataka objavljenih u »Statističkom godišnjaku FNRJ«, 1962.

Prosečna godišnja stopa prirodnog priraštaja u periodu 1956—1961. je za 2,6‰ niža od stope u periodu 1952—1956. Opadanje prirodnog priraštaja nastalo je na svim područjima, osim na Kosovu i Metohiji, gde je zabeležen izvestan porast.

³ Prirodni priraštaj je u zavisnosti od nataliteta i smrtnosti, a porast stanovništva od prirodnog priraštaja i migracionog salda (useljavanja i iseljavanja).

Prosečan godišnji porast stanovništva između popisa 1953. i 1961. znatno se razlikuje od prirodnog priraštaja, jer su na kretanje stanovništva, pored prirodnog priraštaja, uticala i migraciona kretanja (useljavanja i iseljavanja). Međutim, pretpostavlja se da razlika između stope prirodnog priraštaja i stope porasta stanovništva nije posledica samo komponente preseljavanja, već se računa i sa izvesnim neobuhvatom u popisu stanovništva 1961. godine,⁴ kao i u vitalnoj statistici u periodu 1953—1961.

Razlozi opadanja nataliteta u Jugoslaviji nisu vezani samo za promene u biološkoj (starosnoj i polnoj) ili bračnoj strukturi stanovništva: natalitet opada u prvom redu usled opadanja plodnosti ženskog stanovništva u brakovima. To je dugoročan proces, koji se u evropskim zemljama razvijao uporedo sa ekonomskim i kulturnim razvojem, a takođe i sa urbanizacijom. Vrlo je verovatno da će sličan proces obuhvatiti i ona područja Jugoslavije koja se još uvek odlikuju veoma visokim fertilitetom žena u brakovima.

Uporedo sa opadanjem nataliteta opada i smrtnost stanovništva. U prvom periodu smrtnost najčešće opada brže nego natalitet. Posledica toga je veći prirodni priraštaj i pored smanjenog nataliteta. Međutim, u izvesnom momentu, kada se opšta smrtnost stanovništva nalazi na veoma niskom nivou, dolazi često, usled većeg učešća starog stanovništva, i do izvesnog porasta mortaliteta.

Analize tendencija kretanja fertiliteta i mortaliteta po pojedinim godinama starosti pokazuju da su promene specifičnih stopa fertiliteta vrlo spore za ona područja gde je godišnji broj živorođene dece na 1.000 žena određene starosti relativno nizak (sa varijacijama po godinama starosti), pa je u takvim slučajevima prihvaćena hipoteza o konstantnosti stopa, dok je za područja sa znatnim promenama usvojena drugojačija hipoteza. Kod mortaliteta, učestalost umiranja stanovništva od 5 do 50 godina starosti srazmerno je niska, i hipoteza o konstantnosti sadašnje verovatnoće umiranja bitno ne utiče na rezultate prognoze, i pored toga što se i dalje očekuje izvesno opadanje smrtnosti u narednom periodu. Kod starog stanovništva ne očekuju se znatnije promene u verovatnoćama umiranja ni za duži period, dok se kod odojčadi i dece u prvim godinama života očekuje znatnije opadanje smrtnosti, što je uzeto u obzir prilikom donošenja hipoteze o mortalitetu.

U pogledu migracionih kretanja, dosadašnje analize i raspoloživi podaci nisu dozvoljavali da se postavi naučno dokumentovana hipoteza o spoljnim, niti o međurepubličkim migracijama. Period 1953—1960. karakterističan je po znatnom negativnom migracionom saldu (u periodu 1953—1961. prosečno je godišnje više iseljeno nego useljeno oko 33.000 stanovnika), što je u prvom redu posledica iseljavanja jednog dela turske nacionalne manjine, ali je ovaj negativni saldo već u 1961. a još više u 1962. znatno smanjen. I u budućem periodu verovatno se može očekivati negativan migracioni saldo za čitavu zemlju, što, međutim, nije moglo biti izraženo u dokumentovanoj hipotezi.

HIPOTEZE PRIMENJENE U PROGNOZI

Fertilitet (plodnost) ženskog stanovništva. Prilikom procene budućeg fertiliteta posebno je tretiran prvi period (1961—1971), a posebno drugi period prognoze (1971—1981).

Za prve dve godine (1961/62. i 1962/63) natalitet je procenjen na bazi podataka iz perioda 1958—1961. godine.⁵ Za ostale godine prvog perioda (1963—1971) prihvaćene su sledeće pretpostavke:

⁴ Ocenjuje se da se neobuhvat, s obzirom na rezultate kontrole popisa u 1961. kreće između -0,2% i -0,7%. Poređenje podataka dosadašnjih popisa i podataka vitalne statistike indicira na neobuhvat koji se može kretati između -0,7% i -0,9%.

⁵ U vreme izrade prognoze (kraj 1961) nije se raspolagalo podacima za ovaj period. Pokazalo se da je prognoza na bazi prethodnog trogodišnjeg perioda (1958—1961) veoma dobra.

— za uže područje Srbije i Vojvodinu uzeta je hipoteza da će specifične stope fertiliteta iz 1956. ostati nepromenjene;

— za Hrvatsku i Sloveniju takođe je kao baza uzeta hipoteza o konstantnom fertilitetu po pojedinim godinama starosti žena, ali su uzeti u obzir i korektivni faktori, koji vode računa o izvesnom opadanju fertiliteta u periodu 1956—1959. u ovim republikama;

— za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru podaci o broju živorođenih izračunati su na bazi specifičnih stopa fertiliteta iz 1956, ali su ti brojevi korigovani posebnim faktorima, o kojima se vodi računa o kretanju opšte stope fertiliteta⁶ u periodu 1953—1949. Pri određivanju tih faktora uzimana je u obzir srednja hipoteza, jer se smatralo da se u sledećem periodu ne može očekivati tako brzo opadanje fertiliteta, kao što to izgleda na osnovu dosadašnjih kretanja;

— za Kosovo i Metohiju dosadašnja kretanja ne uvažuju na smanjenje nataliteta. Prilikom predviđanja budućeg broja živorođenih uzeto je u obzir povećanje ženskog fertilitetnog stanovništva u periodu 1963—1971, ali se računalo i sa manjim opadanjem fertiliteta po godinama starosti.

Za period 1971—1981. kao baza za postavljanje hipoteze o fertilitetu služili su prognozirani podaci o broju žena starih 15—19, 20—34 i 35—49 godina, kao i podaci o stopama fertiliteta za navedene starosne grupe u 1956. i 1958. Za uže područje Srbije, Vojvodinu, Hrvatsku i Sloveniju uzeta je pretpostavka da se prosečne stope fertiliteta iz 1956. i 1958. po navedenim starosnim grupama neće znatnije menjati. Za ostala područja takođe su uzeti u obzir proseci specifičnih stopa iz 1956. i 1958, ali se za Bosnu i Hercegovinu i za Makedoniju pretpostavlja da će one opasti na 70% (u periodu 1971—1976) odnosno na 65% (u periodu 1976—1981), a za Kosovo i Metohiju i za Crnu Goru na 75% (u periodu 1971—1976) odnosno na 70% (u periodu 1976—1981).

Mortalitet stanovništva. U prognozi stanovništva predviđen je konstantan mortalitet za stanovništvo starije od 10 godina. Samo kod odojčadi i dece u prvim godinama života uzeto je u obzir opadanje smrtnosti. Prilikom obračuna korišćene su tablice mortaliteta (skraćene) za Jugoslaviju i republike, koje su izrađene na bazi podataka o smrtnosti prema godinama starosti i polu u 1958. i u 1959. godini.⁷

Migracije. Kao što je već rečeno, zbog nedostatka podataka i nepostojanja odgovarajućih analiza, prilikom obračuna prognoze migracije nisu uzete u obzir. Može se pretpostaviti da će uticaj spoljnih migracija u izvesnoj meri biti apsorbovan očekivanim smanjenjem smrtnosti, koje nije obuhvaćeno hipotezom za lica starija od 10 godina.

PROGNOZA UKUPNOG STANOVNIŠTVA U PERIODU 1961—1981.

Pod pretpostavkom ispunjenja spomenutih hipoteza, očekuje se da će ukupno stanovništvo Jugoslavije porasti od 18,6 miliona u 1961. na 20,9 miliona u 1971. i na 23,0 miliona u 1981, odnosno za 4,4 miliona stanovnika. Prema prognozi, prosečan godišnji porast u prvom periodu (1961—

⁶ Opšta stopa fertiliteta predstavlja odnos između broja živorođene dece i broja žena u fertilnom periodu (od 15 do 49 godina starosti).

⁷ Prilikom obračuna budućeg stanovništva nisu korišćene verovatnoće doživljenja (npx), pošto stanovnici nisu stari tačno »x« godina, već su oni stari od »x« do »x+n« godina. Radi obračuna u prognozi, računane su stope doživljenja (nPx) koje označavaju proporciju lica (nLx) koja će se posle n godina nalaziti u starosti od »x+n« do »x+2n« godina (nLx+n). Radi obračuna u prognozi, na bazi tablica mortaliteta aproksimirana je proporcija živorođenih (Pb) u toku petogodišnjeg perioda koji će na kraju perioda biti živi i nalaziti se u grupi stanovnika starih od 0 do 4 godine (Po). Metod izračunavanja stopa doživljenja iznet je u članku citiranom u fusnoti 1. Za vrednosti Pb i Po učinjene su pretpostavke o njihovom porastu u budućem periodu.

1971) iznosiće oko 230 hiljada, a u drugom periodu oko 210 hiljada stanovnika. (Tabela 2.)

TABELA 2 — PROGNOZA UKUPNOG STANOVNIŠTVA U PERIODU 1961—1981. PO REPUBLIKAMA
(U hiljadama; stanje 30.VI u svakoj godini)

Republika	1961	1966	1971	1976	1981	Indeks 1981 1961
Jugoslavija	18.606	19.756	20.903	21.942	23.007	123,6
Bosna i Hercegovina	3.294	3.659	4.018	4.331	4.653	141,2
Crna Gora	474	517	561	600	641	135,2
Hrvatska	4.167	4.318	4.477	4.616	4.756	114,1
Makedonija	1.412	1.551	1.703	1.840	1.986	140,7
Slovenija	1.591	1.656	1.724	1.787	1.847	116,9
Srbija	7.668	8.055	8.420	8.768	9.124	119,0
uže područje	4.837	5.033	5.192	5.349	5.496	113,6
Vojvodina	1.860	1.923	1.980	2.028	2.078	111,0
Kosovo i Metohija	971	1.100	1.248	1.391	1.550	159,7

Indeks porasta stanovništva (1961=100) veoma je različit po pojedinim republikama. Znatniji porast se predviđa na današnjim područjima visokog nataliteta (Kosovo i Metohija, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora), a relativno nizak porast na ostalim područjima (uže područje Srbije, Vojvodina, Hrvatska i Slovenija). Indeks porasta u 1981, prema prognozi, varira između 111,0 (Vojvodina) i 159,7 (Kosovo i Metohija).

Na osnovu datih hipoteza izračunati su i brojevi živorođene dece i brojevi umrlih, a time i podatak o prirodnom priraštaju stanovništva za svaku godinu iz perioda 1961—1981. Opadanje prirodnog priraštaja koje je konstatovano u periodu 1956—1961 (tabela 1) nastaviće se, kako se pretpostavlja u prognozi, u celom periodu 1961—1981. Računa se da će godišnji prirodni priraštaj opasti od 12⁰/₀₀ u periodu 1961—1966. na 9,5⁰/₀₀ u periodu 1976—1981. (Tabela 3.)

TABELA 3 — PROGNOZA PRIRODNOG PRIRAŠTAJA STANOVNIŠTVA U PERIODU 1961—1981. PO REPUBLIKAMA

Republika	Prosečne godišnje stope prirodnog priraštaja na 1.000 stanovnika			
	1961—1966	1966—1971	1971—1976	1976—1981
Jugoslavija	12,0	11,3	9,8	9,5
Bosna i Hercegovina	21,0	18,7	15,0	14,3
Crna Gora	17,4	16,2	13,4	13,3
Hrvatska	7,1	7,0	6,2	5,9
Makedonija	18,8	18,7	15,5	15,2
Slovenija	7,9	8,0	7,1	6,6
Srbija	9,8	8,8	8,1	8,0
uže područje	7,9	6,2	5,9	5,4
Vojvodina	6,6	5,8	4,8	4,8
Kosovo i Metohija	24,9	25,2	21,7	21,9

Obe komponente prirodnog priraštaja (natalitet i mortalitet) ne zavise samo do predviđenog fertiliteta ženskog stanovništva odnosno od učestalosti umiranja po godinama starosti, već se one nalaze pod uticajem starosne strukture stanovništva, čije se menjanje može predviđati sa dosta sigurnosti. Tako će se natalitet u budućem periodu kretati pod uticajem fertiliteta i broja ženskog stanovništva u fertilnom periodu (od 15 do 49 godina), što je u obračunu prognoze uzeto u obzir, a pored toga zavisice i od bračne strukture stanovništva u fertilnom periodu, što, međutim, u obračunu prognoze nije uzeto u obzir, jer se smatralo

da se navike u vezi sa stupanjem u brak (starost pri stupanju u prvi brak) u periodu prognoze neće bitno menjati.

Smrtnost stanovništva (broj umrlih na 1.000 stanovnika) takođe u znatnoj meri zavisi od starosne strukture stanovništva, kao i od promena koje se u njoj mogu očekivati. Na osnovu analiza podataka o smrtnosti stanovništva, i uzimajući u obzir promene stopa mortaliteta kod drugih populacija, smatra se da se ne mogu očekivati znatnije promene u mortalitetu starog stanovništva. Stoga će opšti mortalitet u budućem periodu zavisiti od procenta učešća starijih generacija u ukupnom stanovništvu.

Time se objašnjava i zašto pretpostavljene tendencije u pogledu fertiliteta i mortaliteta po starosti ne dovode do većeg izjednačavanja u prirodnom priraštaju između pojedinih područja. Na niskomortalitetnim područjima, naime, i u perspektivi još uvek dolazi do izražaja lagano opadanje prirodnog priraštaja, i pored hipoteze o konstantnosti stopa fertiliteta žena po starosti, jer se obe komponente prirodnog priraštaja nalaze pod uticajem starosne strukture stanovništva, koja će se odlikovati porastom učešća starog stanovništva, kao i znatnim kolebanjima u brojčanoj zastupljenosti fertilnih kontingenata stanovništva. Pretpostavljeni opadajući fertilitet, kao i promene u starosnoj strukturi stanovništva, dovode do opadanja prirodnog priraštaja na ostalim područjima, tako da se očekuje da u Jugoslaviji na kraju prognoziranog perioda neće više biti područja sa izrazito visokim prirodnim priraštajem.

Upoređenje prognoziranog prirodnog priraštaja sa prirodnim priraštajem i porastom stanovništva u periodu 1952—1961 (tabela 1) pokazuje da je demografski razvoj jugoslovenskog stanovništva u poslednjoj deceniji bio mnogo dinamičniji nego što se očekuje da će biti u prognoziranom periodu. Prognoza predviđa lagano opadanje prirodnog priraštaja na svim područjima, dok se prošli period odlikovao (naročito 1952—1956) znatno višim prirodnim priraštajem, kao i znatnim razlikama između prirodnog priraštaja i stvarnog porasta, jer su na kretanje stanovništva, pored prirodnog priraštaja, uticala i migraciona kretanja.

STAROSNO-POLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA

Polnu strukturu jugoslovenskog stanovništva karakterišu veliki viškovi žena u odnosu na muško stanovništvo, naročito u posleratnim popisima 1921. i 1948. Ta razlika se, međutim, smanjuje, jer kod mlađeg stanovništva postoje viškovi muškog stanovništva, što je posledica većeg rađanja muške dece (po pravilu rađa se 106 do 107 muške na 100 ženske dece).

Prognoza u pogledu maskuliniteta pokazuje dalje postepeno uravnoteženje. Dok je u 1961. bilo 95,00 muških za 100 žena, za 1981. se predviđa da će se taj broj povećati na 98,86, i na taj način skoro postići ravnotežu u odnosu između polova. Po pojedinim starosnim grupama, međutim, situacija će biti drugojačija. Kod mlađih grupa postojeće viškovi muškog stanovništva (u 1961. do starosne grupe 25—29, a u 1981. pomeriće se do starosne grupe 35—39 godina), dok će kod starijeg stanovništva i dalje postojati znatniji viškovi žena. Pored ratova i stope maskuliniteta (broj muške na 100 živorođene ženske dece), koji su uticali na formiranje strukture stanovništva prema polu, treba spomenuti i faktor diferencijalnog mortaliteta prema polu, koji se ispoljava u većem mortalitetu muškog stanovništva skoro na svim područjima.

Starosna struktura stanovništva Jugoslavije odlikuje se visokim procentom učešća dece i omladine. Međutim, na nekim područjima procent učešća starog stanovništva postepeno raste. Učešće sredovečnog stanovništva povećava se, a pri daljem opadanju nataliteta tendencija starenja stanovništva dolaziće sve više do izražaja.

Oba svetska rata su teško pogodila stanovništvo većine jugoslovenskih područja. Na starosnu strukturu nisu uticali samo direktni ratni gubici, već, još izrazitije, i gubici zbog smanjenog nataliteta i povećane opšte smrtnosti, a naročito smrtnosti dece. Svi ti gubici osećaju se u razvoju stanovništva još decenijama. Tako, na primer, stanovništvo u starosnoj grupi 15—19 godina je u 1961. veoma deficitarno. Ti stanovnici biće posle 20 godina, tj. u 1981, u starosnoj grupi od 35 do 39 godina, tj. u punom jeku radnog života. Prema tome, razvoj stanovništva u prošlosti i razni uticaji (npr. ratovi) odraziće se u velikoj meri i na kretanje tzv. »radnog« kontingenta stanovništva. (Grafikon i tabela 4.)

Osnovne promene u budućoj starosnoj strukturi stanovništva pojedinih područja^a jasnije pokazuje struktura stanovništva po širim starosnim grupama. (Tabela 5.)

Podaci prognoze pokazuju da će doći do izražaja lagana tendencija starenja stanovništva, koja će trajati sve do kraja posmatranog perioda (1981), kada se prekida i kada dolazi do izvesnog opadanja udela starog stanovništva. Međutim, ni taj prekid nije rezultat porasta nataliteta, već činjenice da će se među stanovnicima starijim od 60 godina nalaziti lica koja su rođena u periodu prvog svetskog rata (deficitarne generacije), kao i velikih gubitaka u toku prvog svetskog rata.

Udeo mladog stanovništva (lica ispod 20 godina starosti) opadaće u čitavom periodu, dok će se kontingent sredovečnog stanovništva nalaziti najpre u opadanju (usled ulaska u ovu starost brojno manjih generacija rođenih za vreme drugog svetskog rata), a kasnije u laganom (do 1971) i zatim bržem porastu (1971—1981).

TABELA 4 — PROGNOZA STANOVNIŠTVA JUGOSLAVIJE PREMA STAROSTI I POLU* 1961—1981.

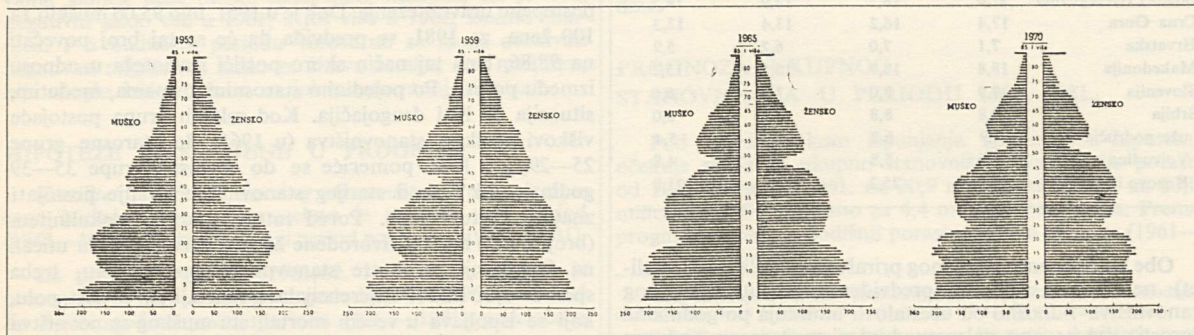
(U hiljadama, stanje 30. VI u svakoj godini)

Starost	1961			1966	1971			1976	1981		
	svega	muški	ženski		svega	muški	ženski		svega	muški	ženski
Ukupno**	18.608	9.065	9.542	19.758	20.903	10.297	10.606	21.943	23.008	11.438	11.570
0—4	1.932	984	947	1.933	2.009	1.037	972	1.977	2.092	1.079	1.013
5—9	2.008	1.028	980	1.892	1.893	975	917	1.984	1.953	1.008	945
10—14	1.841	938	903	2.001	1.885	960	925	1.885	1.976	1.020	957
15—19	1.378	692	686	1.833	1.992	1.019	972	1.876	1.877	967	910
20—24	1.565	786	779	1.370	1.822	926	894	1.979	1.864	949	915
25—29	1.634	820	814	1.552	1.359	682	677	1.807	1.963	1.005	959
30—34	1.572	774	798	1.618	1.537	771	766	1.345	1.789	910	879
35—39	1.273	579	693	1.554	1.598	801	797	1.518	1.329	666	663
40—44	783	355	428	1.254	1.530	752	778	1.574	1.495	749	746
45—49	888	413	475	766	1.227	556	671	1.497	1.540	769	770
50—54	1.009	488	521	860	742	334	408	1.188	1.448	706	742
55—59	859	412	447	956	815	373	442	704	1.127	503	624
60—64	700	321	379	788	877	414	463	748	646	283	363
65—69	446	188	257	609	686	317	369	763	652	287	365
70—74	336	136	201	356	486	211	275	547	609	272	337
75—79	219	88	131	235	249	97	152	339	381	164	218
80—84	108	42	66	124	133	49	84	141	191	76	115
85 i više	56	21	36	58	64	22	42	70	75	25	50

* Ocene prema polu date su samo za početnu, srednju i krajnju godinu.

** Zbrovi se ne slažu sa sabircima, jer je zaokružavanje na hiljade izvršeno posebno za zbrove, a posebno za sabirke.

STAROSNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA JUGOSLAVIJE 1953, 1959, 1965. I 1970.

Gornji useci u piramidama posledica su smanjenog nataliteta u toku prvog svetskog rata, a donji useci u toku drugog svetskog rata. Iz starosnih piramida za 1965. i 1970. vidi se kako će se pomerati starost malobrojnih generacija. Tako se oko 1965. i kasnije, generacije koje su rođene za vreme rata nalaze u punom reproduktivnom periodu, što će se odražavati na natalitet stanovništva. Znatni manjkovi muškog u odnosu na žensko stanovništvo ispod gornjih useka predstavljaju direktne gubitke u toku drugog i prvog svetskog rata, koji su bili već kod muškog stanovništva.

* Druge, detaljnije analize starosne strukture stanovništva Jugoslavije i pojedinih republika moguće su ako se uzmu podaci prognoze dati po petogodištima. Takvi podaci su raspoloživi i mogu se naći u materijalima navedenim u fusnoti 1.

TABELA 5 — STRUKTURA STANOVNIŠTVA PO ŠIRIM STAROSNIM GRUPAMA 1961—1981. PO REPUBLIKAMA

(U procentima)

Republika	1961			1966			1971			1976			1981		
	0—19 godina	20—59 godina	60 i više godina	0—19 godina	20—59 godina	60 i više godina	0—19 godina	20—59 godina	60 i više godina	0—19 godina	20—59 godina	60 i više godina	0—19 godina	20—59 godina	60 i više godina
Jugoslavija	38,47	51,50	10,03	38,76	50,26	10,98	37,21	50,85	11,94	35,19	52,92	11,89	34,33	54,57	11,10
Bosna i Hercegovina	46,88	46,97	6,15	47,56	45,64	6,80	45,95	46,64	7,41	42,83	49,83	7,34	40,13	53,06	6,81
Crna Gora	44,60	45,12	10,28	45,74	44,69	9,57	44,21	46,43	9,36	41,20	49,97	8,83	38,76	53,16	8,08
Hrvatska	34,06	53,79	12,15	33,91	52,51	13,58	32,38	52,53	15,09	31,01	53,83	15,16	30,77	55,12	14,11
Makedonija	45,60	46,48	7,92	45,71	46,46	7,83	44,22	47,61	8,17	41,72	49,86	8,42	40,05	51,67	8,28
Slovenija	35,10	52,65	12,25	34,46	52,11	13,43	33,42	52,12	14,46	32,31	53,25	14,44	32,03	54,83	13,14
Srbija	36,27	53,27	10,46	36,46	51,85	11,69	34,50	52,67	12,83	32,44	54,74	12,82	32,14	55,73	12,13
uže područje	34,47	54,99	10,54	34,28	53,52	12,20	31,58	54,73	13,69	29,08	57,16	13,76	28,83	57,97	13,20
Vojvodina	33,56	54,58	11,86	33,61	53,37	13,02	31,51	54,27	14,22	29,37	56,12	14,51	29,07	57,21	13,72
Kosovo i Metohija	50,47	42,22	7,31	51,45	41,54	7,01	51,36	41,55	7,09	49,85	43,40	6,75	47,96	45,82	6,22

U pogledu regionalnih razlika u starosnoj strukturi stanovništva, očekuju se sledeća kretanja:

— učešće mladog stanovništva (ispod 20 godina) opada na svim područjima, ali ostaje i dalje visoko na Kosovu i Metohiji, u Bosni i Hercegovini, u Makedoniji i u Crnoj Gori, dok će najniže biti na užem području Srbije i u Vojvodini, a samo nešto veće u Hrvatskoj i u Sloveniji;

— mada se, prema evropskim merilima, stanovništvo Jugoslavije, kao celina, i na kraju prognoziranog perioda može ubrajati među mlađe populacije, ipak će tendencije ka starenju biti na izvesnim područjima već izrazite;

— kod učešća sredovečnog stanovništva, na svim područjima dolaze do izražaja iste tendencije o kojima je bilo reči kod podataka za čitavu zemlju. Treba, međutim, istaći da će postojati velike razlike između pojedinih područja po srazmeri između broja stanovnika starih do 19 godina i preko 60 godina i broja stanovnika starih od 20 do 59 godina.

Stanovništvo u »radnoj« starosti⁹ raste u periodu 1961—1981. brže nego ukupno stanovništvo (130,4 prema 123,6). Regionalne razlike u porastu tog stanovništva su još izrazitije nego kod ukupnog stanovništva. Indeksi porasta ukupnog stanovništva kreću se između 111,0 (Vojvodina) i 159,7 (Kosovo i Metohija), a indeksi porasta stanovništva u »radnoj« starosti između 116,3 (Vojvodina) i 174,1 (Kosovo i Metohija). U Sloveniji i Hrvatskoj ukupno stanovništvo i stanovništvo u »radnoj« starosti rastu skoro sa istim intenzitetom, na užem području Srbije i u Vojvodini nešto brže raste stanovništvo u »radnoj« starosti, dok je na ostalim područjima porast tog dela znatno brži od porasta ukupnog stanovništva. (Tabela 6.)

Broj stanovnika u »radnoj« starosti povećaće se, prema prognozi, u periodu 1961—1971. za 175,3 hiljade, a u periodu 1971—1981. za 168 hiljada prosečno godišnje. (Tabela 7.)

⁹ Stanovništvo u »radnoj« starosti i aktivno stanovništvo su različite kategorije, mada se nalaze u međuzavisnosti. Jedan deo stanovništva iz »radne« starosti, iz raznih razloga (produžavanje školovanja, obavljanje kućnih poslova, nesposobnost za rad), nije privredno aktivan, izvestan broj lica ostaje privredno aktivan i posle starosti kojom je ograničen kontingent stanovništva u »radnoj« starosti, dok su neka lica aktivna i pre navršetka 15 godina starosti. Takođe se menjaju stope aktivnih prema starosti, što je naročito značajno za žensko stanovništvo. Stoga bi trebalo vršiti posebne analize i proračune za ocenu kretanja budućeg kontingenta aktivnog stanovništva.

TABELA 6 — STANOVNIŠTVO U »RADNOJ« STAROSTI 1961—1981.

(U hiljadama)

Republika	1961	1966	1971	1976	1981	Indeks
						1961 1981
Jugoslavija	11.282	12.134	13.035	13.825	14.715	130,4
Bosna i Hercegovina	1.854	2.082	2.360	2.655	2.965	160,0
Crna Gora	258	290	328	367	409	158,5
Hrvatska	2.616	2.740	2.842	2.924	3.024	115,6
Makedonija	797	901	1.013	1.123	1.238	155,3
Slovenija	995	1.041	1.085	1.123	1.174	118,0
Srbija	4.761	5.080	5.406	5.633	5.905	124,0
uže područje	3.078	3.265	3.445	3.535	3.654	118,7
Vojvodina	1.174	1.238	1.297	1.327	1.365	116,3
Kosovo i Metohija	509	578	665	771	886	174,1

* Kao i kod tabele 2, indeks je u odnosu na 1961. izračunat samo za 1981. godinu. Na osnovu podataka koji su dati mogu se izračunati indeksi za ostale godine i uporediti sa podacima koji pokazuju kretanje ukupnog broja stanovništva (u tabeli 2).

TABELA 7 — PROSEČAN GODIŠNJI PORAST STANOVNIŠTVA U »RADNOJ« STAROSTI PO REPUBLIKAMA 1961—1981.

(U hiljadama)

Republika	Ø 1961—1971		Ø 1971—1981	
Jugoslavija	175,3		168,0	
Bosna i Hercegovina	50,6		60,4	
Crna Gora	7,0		8,1	
Hrvatska	22,6		18,2	
Makedonija	21,6		22,5	
Slovenija	9,0		8,9	
Srbija	64,5		49,9	
uže područje	36,7		20,9	
Vojvodina	12,3		6,6	
Kosovo i Metohija	15,6		22,1	

U drugom periodu prognoze očekuje se veći prosečan godišnji porast broja stanovnika u »radnoj« starosti na svim područjima sadašnjeg visokog nataliteta. Ako se upoređuje godišnji porast kontingenta stanovništva u »radnoj« starosti sa ukupnim brojem stanovnika u »radnoj« starosti, onda se ističu sa vrlo visokim porastom stanovništva u »radnoj« starosti Bosna i Hercegovina,

Crna Gora, Makedonija i Kosovo i Metohija. Može se računati da će ta kretanja imati određen uticaj i na buduće međurepubličke migracije, što u prognozi nije uzeto u obzir.

U prvom petogodišnjem periodu očekuje se lagani porast kontingenta *stanovništva obuhvaćenog obaveznim školovanjem* (lica od 7 do 14 godina): od 3.046 na 3.136 hiljada, a zatim opadanje. Na kraju perioda očekuje se ponovo lagani porast ovog kontingenta stanovništva.

Po pojedinim područjima očekuju se sledeća kretanja: na užem području Srbije do 1971. predstoji izrazito opadanje broja dece od 7 do 14 godina starosti, a posle toga stabilizacija; u Vojvodini i u Hrvatskoj situacija je slična; u Sloveniji se ovaj kontingent neće menjati u celom periodu; na Kosovu i Metohiji računa se sa konstantnim znatnim porastom broja dece od 7 do 14 godina starosti; u Makedoniji se takođe očekuje konstantan, mada nešto laganiji porast; u Bosni i Hercegovini i u Crnoj Gori sa porastom se računa do 1971, a kasnije sa stabilizacijom. (Tabela 8.)

ZAKLJUČNE NAPOMENE. Od stepena ispunjenja postavljenih hipoteza zavisi u kojoj će se meri prognoza slagati sa stvarnim kretanjima u narednih 20 godina.

Može se smatrati da kod kontingenata stanovništva koji su u 1961. bili popisani neće biti znatnijih odstupanja. Prema tome, računa se, na primer, sa malim odstupanjima kod stanovništva koje će u 1971. imati 10 i više godina, odnosno u 1981. godini 20 i više godina starosti. Ocenjujući grubo, može se reći da odstupanja kod ovog kontingenta mogu uticati na tačnost prognoze za ukupno stanovništvo najviše od 1% do 1,5% za čitavu zemlju.

TABELA 8 — KONTINGENT STANOVNIŠTVA OBUHVAĆENOG
OBAVEZNIM ŠKOLOVANJEM (LICA OD 7 DO 14
GODINA) PO REPUBLIKAMA 1961—1981.

(U hiljadama)

Republika	1961	1966	1971	1976	1981
Jugoslavija	3.046	3.136	3.020	3.076	3.148
Bosna i Hercegovina	629	712	739	754	748
Crna Gora	88	97	99	101	99
Hrvatska	612	599	558	559	587
Makedonija	264	285	293	312	321
Slovenija	232	233	223	227	238
Srbija	1.221	1.210	1.109	1.123	1.155
uže područje	753	718	619	613	619
Vojvodina	279	268	237	235	240
Kosovo i Metohija	188	224	253	275	297

Kod nataliteta odstupanja mogu biti veća. Ako se uzmu u obzir neke optimističke odnosno neke pesimističke hipoteze o budućem kretanju fertiliteta i ti rezultati uporede sa prognoziranim rezultatima, onda takve aproksimacije pokazuju da bi ukupan broj stanovnika na kraju perioda (1981) mogao da se razlikuje od prognoziранog ukupnog broja stanovnika za -3% do $+3\%$ (od -690.000 do $+690.000$ stanovnika).

Ostale moguće razlike (spoljne i međurepubličke migracije, kao i netačnosti prilikom popisa stanovništva) već su spomenute.

Dr D. B.

RADNIČKI SAVETI I UPRAVNI ODBORI PRIVREDNIH ORGANIZACIJA 1950 — 1962.

RADNIČKI SAVETI

Prvi redovni izbori za radničke savete posle predaje preduzeća na upravljanje radnicima¹ održani su avgusta i septembra 1950, a mandat izabranim članovima trajao je i u 1951. godini. Posle toga izbori su vršeni svake godine, s tim što je posebnim zakonima mandat radničkih saveta izabranih 1954, 1958. i 1960. bio produžavan za još jednu godinu.² (Tabela 1.)

TABELA 1 — BROJ ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA 1950—1962.

Godina — Republika	Broj preduzeća			Izabrano članova radničkih saveta	U preduzećima sa 7—29 zaposlenih
	ukupno	sa 30 i više zaposlenih	sa 7—29 zaposlenih		
1950	6.534	...	...	155.166	34.730
1952	8.833	4.646	4.187	157.294	52.276
1953	7.583	4.758	2.825	157.874	52.334
1954	10.350	5.324	5.026	201.296	85.817
1956	11.335	5.939	5.396	214.397	90.193
1957	11.431	6.314	5.117	215.047	80.441
1958	11.631	6.618	5.013	220.706	85.081
1960	11.085	7.432	3.053	217.171	60.871
1962	10.511	7.796	2.715	212.467	48.610
Bosna i Hercegovina	1.272	984	288	26.091	5.147
Crna Gora	286	207	79	5.237	1.340
Hrvatska	2.753	2.005	748	56.604	13.411
Makedonija	762	577	185	15.268	3.524
Slovenija	1.791	1.227	564	34.635	9.662
Srbija	3.647	2.796	851	74.632	15.526

Do 1953. broj izabranih članova nije se znatnije povećavao. Međutim, u 1954. održani su prvi put izbori u preduzećima Jugoslovenskih železnica i PTT, a prvi put su formirani i radnički saveti u većem broju preduzeća odnosno radnji sa 7 do 29 zaposlenih, tako da je u toj godini broj članova radničkih saveta povećan za 43.000 u odnosu na prethodnu.

Broj članova radničkih saveta u 1962. u odnosu na 1954. takođe ne pokazuje znatnije povećanje (iako je u tom periodu broj zaposlenih znatno povećan). Na to je u izvesnoj meri uticala i okolnost da su posle 1954. u velikim preduzećima počeli da se formiraju pogonski radnički saveti. S obzirom na takvu decentralizaciju radničkog samoupravljanja, nije više bilo potrebno da radnički savet preduzeća bude veliko telo, pa je po pravilu došlo do smanjenja broja njegovih članova.

STRUKTURA RADNIČKIH SAVETA. Pošto se u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih ne vrše izbori, već ceo kolektiv vrši funkcije radničkog saveta, a u preduzećima koja imaju do 7 zaposlenih — i funkcije upravnog odbora,

¹ Vidi: »Razvoj radničkog samoupravljanja«, »Jug. pregled«, 1957, anuar, str. 15—22 (1—17).

² O izborima i sastavu radničkih saveta i upravnih odbora u 1956, 1958. i 1960. vidi: »Jug. pregled«, 1957, maj, str. 221—224 (61—64), 1958, jul—avgust, str. 288—290 (74—76) i 1961, jul—avgust, str. 293—295 (51—53).

u ovom prikazu biće analizirana samo struktura članova radničkih saveta u preduzećima sa 30 i više zaposlenih, i to po učešću ponovo izabranih članova, po učešću žena i po učešću omladine. (Tabela 2.)

TABELA 2 — STRUKTURA ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA U PREDUZEĆIMA SA 30 I VIŠE ZAPOSLENIH 1952—1962.

Godina — Republika	Ukupan broj članova radničkih saveta	Bili u prethodnom radničkom savetu		Izabrano žena		Izabrano omladine*	
		broj	%	broj	%	broj	%
1952	105.018	32.316	30,8	13.401	12,8	...	...
1953	105.540	37.272	35,3	13.817	13,1	9.175	8,7
1954	115.479	38.267	33,1	12.520	10,8	8.936	7,7
1956	124.204	46.079	37,7	15.983	12,9	13.806	11,1
1957	128.607	51.742	40,2	19.987	15,5	19.798	15,4
1958	135.625	59.755	44,1	21.422	15,8	19.465	14,4
1960	156.300	54.931	35,1	27.449	17,6	25.372	16,2
1962	163.857	55.851	34,1	27.273	16,6	15.835	9,7
Bosna i Hercegovina	20.944	7.006	33,4	2.811	13,4	2.119	10,1
Crna Gora	3.897	1.366	35,0	518	13,3	274	7,0
Hrvatska	43.193	15.121	35,0	7.736	17,9	3.747	8,7
Makedonija	11.744	3.964	33,8	1.381	11,8	843	8,0
Slovenija	24.973	8.367	33,5	6.092	24,6	3.284	13,2
Srbija	59.106	20.027	33,9	8.735	14,8	5.468	9,3

* Do 1960. sva lica do 25 godina starosti, a u 1962. do 24 godine.

Procent ponovo izabranih članova radničkih saveta (onih koji su bili u prethodnom radničkom savetu) je različit po godinama. Na izborima održanim između 1952. i 1958. on je stalno povećavan (od 30,8% na 44,1%), dok se počev od izbora održanih 1960. smanjuje, tako da u 1962. iznosi 34,1%. Visok procent ponovo izabranih članova radničkih saveta pokazuje da radni kolektivi nastoje da se što više koristi znanje i iskustvo radnih ljudi koji su bili u ranijem radničkom savetu, kao i da se obezbedi kontinuitet u radu ovog organa. Međutim, ponovni izbor ograničava mogućnost da kroz radničke savete, kao školu samoupravljanja, prođe što veći broj proizvođača.

Broj žena izabranih u radničke savete još uvek je relativno mali. Tako, na primer, od ukupnog broja zaposlenih u privredi u 1962. godini, 24,3% činile su žene, a u radničke savete izabrano ih je samo 16,6% od ukupnog broja izabranih.

Broj omladine u radničkim savetima porastao je od 1953. do 1960. za gotovo dva puta: od 8,7% na 16,2% od ukupnog broja članova radničkih saveta. Taj procent nije verovatno smanjen ni u 1962 (procent u tabeli 2. je manji iz metodoloških razloga — vidi napomenu uz tabelu).

Kvalifikaciona struktura izabranih članova radničkih saveta nije se bitnije menjala od izbora do izbora. Visokokvalifikovani i kvalifikovani radnici i službenici sa visokom i srednjom stručnom spremom čine blizu dve trećine od ukupno izabranih članova radničkih saveta, što pokazuje tendenciju da se u radničke savete biraju lica sposobna da prate poslovanje i da uspešno rešavaju probleme svog preduzeća. Međutim, u određenim slučajevima, ako su u radničkom savetu pretežno zastupljeni predradnici, poslovođe i drugi rukovodioci ili službenici, ova tendencija može da bude u suprotnosti sa principima radničkog samoupravljanja. (Tabela 3.)

U svakoj od republika pojedinačno, visokokvalifikovani i kvalifikovani radnici i službenici sa visokim i srednjim stručnim obrazovanjem takođe čine oko dve trećine od ukupnog broja članova radničkih saveta.

Visokokvalifikovani i kvalifikovani radnici birani su u radničke savete u većem procentu a službenici sa visokom,

TABELA 3 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA ČLANOVA RADNIČKIH SAVETA U PREDUZEĆIMA SA 30 I VIŠE RADNIKA 1956*—1962.

	(U %)				
	1956	1957	1958	1960	1962
Ukupno	100	100	100	100	100
Radnika	74,1	74,5	76,3	76,2	76,5
visokokvalifikovanih	14,3	12,5	13,1	15,1	14,8
kvalifikovanih	37,9	38,5	39,7	40,5	40,0
polukvalifikovanih	13,7	14,4	15,0	13,4	12,8
nekvalifikovanih	8,2	9,1	8,5	7,2	8,9
Službenika	25,9	25,5	23,7	23,8	23,5
sa visokom stručnom spremom	3,5	3,3	3,0	4,1	3,3
sa srednjom stručnom spremom	11,8	11,4	10,9	12,0	10,9
sa nižom stručnom spremom	9,2	9,9	8,9	7,1	8,8
pomoćnih službenika	1,4	0,9	0,9	0,6	0,5

* Ne postoje odgovarajući podaci za prethodne godine.

višom i srednjom stručnom spremom u manjem procentu nego što iznosi procent ovih radnika odnosno službenika u ukupnom broju zaposlenih, što pokazuju i podaci o izborima u 1962. Od ukupnog broja zaposlenih u 1962. visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika bilo je 32,3%, dok ih je u radničke savete izabrano 54,8% od ukupnog broja članova radničkih saveta. Službenika sa visokom, višom i srednjom stručnom spremom bilo je: u ukupnom broju zaposlenih 18,6%, a u ukupnom broju članova radničkih saveta 14,2%.

UKUPAN BROJ RADNIKA I SLUŽBENIKA KOJI SU PROŠLI KROZ RADNIČKE SAVETE U 1950—1962. Za period 1950—1958. nema statističkih podataka o tome po koji put su pojedini članovi birani u radnički savet. Podaci o tome za 1960. i 1962. su sledeći (u %):

	1960	1962
Ukupno	100	100
prvi put	51,1	51,2
drugi put	26,9	28,0
treći put	10,2	11,2
četvrti put	3,9	4,3
peti put	2,0	2,4
više od pet puta	2,3	2,6
nepoznato	3,6	0,3

U 1960. i 1962. u radničke savete je prvi put izabrano nešto više od 50% od ukupno izabranih članova. Ako se uzme u obzir da je na prvim izborima, održanim 1950, u radničke savete preduzeća sa preko 30 zaposlenih izabrano oko 120.000 članova, i ako se pretpostavi da je i na svim narednim izborima prvi put birano u radničke savete oko 50% izabranih, izlazi da je kroz radničke savete u preduzećima sa preko 30 zaposlenih prošlo preko 600.000 radnika.

Kroz radničke savete prošli su i svi radnici iz preduzeća sa 7 do 29 zaposlenih. Broj zaposlenih u tim preduzećima iznosio je u periodu 1950—1962. od 50.000 do 90.000 godišnje. Ako se pretpostavi da je u tom periodu fluktuiralo još toliko lica, izlazi da je u tim preduzećima kroz radničke savete prošlo oko 180.000 radnika.

Pored toga, kroz radničke savete prošlo je još nekoliko desetina hiljada radnika onih preduzeća koja ne dostavljaju izveštaje o izborima. Na primer, u industriji i rudarstvu bilo je u 1962. oko 2.800 preduzeća, a izveštaje o izborima za radničke savete nije dostavilo oko 400.

Ako se svi ovi podaci uzmu u obzir, izlazi da je od ukupno 2.697.000 zaposlenih u privrednim organizacijama u 1962. kroz radničke savete prošao skoro svaki treći radnik.

ODNOS UKUPNOG BROJA ZAPOSLENIH I UKUPNOG BROJA BIRANIH U RADNIČKE SAVETE. U onim privrednim oblastima u kojima ima velik broj privrednih organizacija sa manjim brojem zaposlenih, mogućnost izbora što većeg broja ljudi u radničke savete je znatno veća nego u privrednim oblastima u kojima ima veći broj preduzeća sa velikim brojem zaposlenih. Na primer, u preduzeću sa 100 zaposlenih za nekoliko godina svi članovi kolektiva mogu biti birani u organe radničkog upravljanja. Međutim, u kolektivu sa velikim brojem zaposlenih (na primer, sa više stotina ili više hiljada) potreban je daleko duži period, pa i nekoliko decenija, da bi svi članovi kolektiva mogli, makar i teoretski, da budu birani u radničke savete.

U trgovini i ugostiteljstvu i u zanatstvu u periodu 1952—1962. u radničke savete je birano više lica nego što ih je ukupno bilo zaposleno u tim oblastima u 1962. U svim drugim privrednim oblastima broj ukupno biranih lica u radničke savete u periodu 1952—1962. bio je ispod 50% od ukupnog broja zaposlenih u tim privrednim organizacijama u 1962. (Tabela 4.)

TABELA 4 — BROJ ZAPOSLENIH I BROJ BIRANIH U RADNIČKE SAVETE PO PRIVREDNIM OBLASTIMA 1952—1962.

Privredna oblast	(U hiljadama)								
	Broj zaposlenih			Izabrano u radničke savete					
				1952	1962	Indeks	1952—1962		
	ukupno	% prema broju zaposlenih u 1962							
1952			1962*				Indeks		
Ukupno	1.411	2.697	191,4	157	212	135,0	1.596	59,2	
Industrija i šumarstvo	641	1.240	193,7	55	68	124,3	491	39,5	
Poljoprivreda	128	290	228,1	12	9	72,2	98	33,8	
Građevinarstvo	193	330	171,5	8	13	172,7	85	25,8	
Saobraćaj	164	224	136,6	6	10	157,2	88	39,3	
Trgovina i ugostiteljstvo	158	286	180,4	47	59	125,8	452	158,0	
Zanatstvo i ostalo	127	327	257,5	29	53	181,6	382	116,8	

* Prosek za 1962. »Indeks« SZS, br. 3/1963.

UČEŠĆE RADNIKA NA IZBORIMA. Pravo da biraju članove radničkih saveta radnici su masovno koristili. To pokazuju podaci o učešću na svim dosadašnjim izborima. Tako je, na primer, na izborima za radničke savete u 1962. glasalo 87,1% upisanih birača. (Tabela 5.)

TABELA 5 — UČEŠĆE BIRAČA NA IZBORIMA ZA RADNIČKE SAVETE U KOLEKTIVIMA SA 30 I VIŠE ZAPOSLENIH U 1962.

Republika	Upisano birača	Glasalo birača u %
Jugoslavija	2.143.043	87,1
Bosna i Hercegovina	321.063	83,3
Crna Gora	39.232	84,8
Hrvatska	573.674	87,4
Makedonija	112.495	86,3
Slovenija	328.771	89,0
Srbija	767.808	87,8

UPRAVNI ODBORI

Istovremeno sa izborima za radničke savete, vršeni su i izbori za upravne odbore u privrednim organizacijama sa više od 7 zaposlenih.

Broj izabranih članova upravnih odbora znatnije je povećan 1954. u odnosu na 1953. i u 1956. u odnosu na 1954. godinu. Ukupan broj izabranih članova u preduzećima sa 30 i više zaposlenih povećavao se svake godine, dok se u preduzećima sa 7 do 29 zaposlenih počev od 1958. smanjivao. (Tabela 6.)

TABELA 6 — ČLANOVI UPRAVNIH ODBORA U PREDUZEĆIMA SA VIŠE OD 7 ZAPOSLENIH 1952—1962.

Godina — Repub. lika	Ukupno	U preduzećima sa 30 i više zaposlenih*	U preduzećima sa 7—29 za- poslenih*
1952	41.965	...	...
1953	42.561	...	...
1954	54.462	...	...
1956	61.123	37.366	23.757
1957	66.501	42.380	24.121
1958	68.836	44.876	23.960
1960	68.432	51.261	17.191
1962	67.761	54.781	12.980
Bosna i Hercegovina	8.326	6.963	1.363
Crna Gora	1.751	1.376	375
Hrvatska	17.558	14.025	3.533
Makedonija	5.428	4.415	1.013
Slovenija	11.044	8.415	2.629
Srbija	23.654	19.587	4.067

* Za 1952—1954. ne postoje odvojeni podaci.

STRUKTURA IZABRANIH ČLANOVA UPRAVNIH ODBORA. Pošto se i u preduzećima sa 7—29 radnika biraju članovi upravnog odbora, ovaj prikaz razmatra strukturu upravnih odbora u svim preduzećima sa preko 7 zaposlenih radnika. (Tabela 7.)

TABELA 7 — STRUKTURA ČLANOVA UPRAVNIH ODBORA U PREDUZEĆIMA SA 7 I VIŠE ZAPOSLENIH 1952—1962.

Godina — Republika	Bili u prethodnom upravnom odboru		Izabrano žena		Izabrano omla- dine*	
	broj	%	broj	%	broj	%
1952	8.503	20,2	4.343	10,3	...	...
1953	10.666	25,1	4.161	9,8	2.708	6,4
1954	11.879	21,8	5.392	9,9	3.381	6,2
1956	18.859	30,9	7.070	11,6	4.910	8,0
1957	17.096	25,7	8.198	12,3	7.211	10,8
1958	25.817	37,5	8.672	12,6	6.679	9,7
1960	16.070	23,5	8.203	12,0	7.924	11,6
1962	13.555	20,0	8.610	12,7	4.578	6,8
Bosna i Hercegovina	1.705	20,5	802	9,6	606	7,3
Crna Gora	388	22,2	193	11,0	67	3,8
Hrvatska	3.259	18,6	2.293	13,1	1.005	5,7
Makedonija	1.235	22,8	435	8,0	321	5,9
Slovenija	2.291	20,1	2.370	21,4	1.098	9,9
Srbija	4.677	19,8	2.517	10,6	1.481	6,3

* Do 1960. sva lica do 25 godina starosti, a u 1962 — do 24 godine.

Procent *ponovo biranih* članova u upravnim odborima je smanjen od 37,5% u 1958. na 20% u 1962, što pokazuje da i kroz upravne odbore prolazi sve veći broj radnika.

Učešće žena još uvek je neznatno u odnosu na ukupan broj izabranih članova upravnog odbora. Ono je manje nego učešće žena u ukupnom broju izabranih članova radničkih saveta. Dok je u 1962. u radničkim savetima bilo 16,6% žena, u upravnim odborima bilo ih je samo 12,7% od ukupnog broja članova.

Učešće omladine u ukupnom broju članova upravnih odbora je manje nego u ukupnom broju članova radničkih saveta (tabele 2 i 7).

Kvalifikaciona struktura članova upravnih odbora pokazuje, kao i kod radničkih saveta, da se u ove organe biraju lica koja su sposobna da prate poslovanje u svom preduzeću. (Tabela 8.)

TABELA 8 — KVALIFIKACIONA STRUKTURA ČLANOVA UPRAVNIH ODBORA U PREDUZEĆIMA SA 7 I VIŠE ZAPOSLENIH 1956*—1962.

	(U %)				
	1956	1957	1958	1960	1962
Ukupno	100	100	100	100	100
Radnika	67,1	66,6	68,2	69,5	76,9
visokokvalifikovanih	16,9	15,3	15,2	19,2	14,0
kvalifikovanih	35,4	35,8	37,2	35,9	39,4
polukvalifikovanih	9,7	10,1	10,8	9,8	13,2
nekvalifikovanih	5,1	5,4	5,0	4,5	10,3
Službenika	32,9	33,4	31,8	30,5	23,1
sa višom i visokom stručnom spremom	6,9	6,4	6,5	10,1	3,2
sa srednjom stručnom spremom	14,1	14,5	14,1	13,8	10,4
sa nižom stručnom spremom	10,9	12,0	10,7	6,3	8,9
pomoćnih službenika	1,0	0,5	0,5	0,4	0,6

* Za raniji period ne postoje podaci.

Po republikama, kvalifikaciona struktura članova upravnih odbora je dosta neujednačena. Procentualno najveće učešće visokokvalifikovanih i kvalifikovanih radnika bilo je u Sloveniji (skoro 60%), dok u Crnoj Gori iznosi ispod 50%. Službenici sa visokom i srednjom stručnom spremom su u najvećem procentu zastupljeni u Hrvatskoj (14,5%), dok u Makedoniji njihovo učešće iznosi samo 11,1%.

IZVOR: Statistički bilten, br. 259.

M. L.

SEDNICE SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE

25. MARTA 1963.

Na sednicama od 25. marta 1963. Savezna narodna skupština usvojila je Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1962. godinu, zatim 16 zakona i 8 odluka. Skupština je takođe usvojila Izveštaj Odbora za predstavljanje i žalbe za drugo polugodište 1962. Pored toga, u Saveznom veću dati su odgovori na poslanička pitanja, a u Veću proizvođača usvojena je Preporuka o položaju rudnika uglja, koja će biti dostavljena Saveznom izvršnom veću.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o Saveznom komitetu za turizam (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Ovim zakonom osnovan je Savezni komitet za turizam kao organ savezne uprave za vršenje poslova iz nadležnosti federacije u oblasti turizma, koje je dosad vršio Sekretarijat Saveznog izvršnog veća za trgovinu i turizam. Komitet ima položaj, ovlašćenja i dužnosti sekretarijata Saveznog izvršnog veća. Komitet kao kolegijalni organ sačinjavaju predsednik, koga imenuje Savezno izvršno veće, i članovi, koje imenuje Savezno izvršno veće iz reda predstavnika zainteresovanih saveznih organa uprave, Savezne privredne komore, Turističkog saveza Jugoslavije i Saveza sindikata Jugoslavije, kao i iz reda društvenih i javnih radnika koji se bave pitanjima iz oblasti turizma. Predsednik predstavlja Komitet, rukovodi njegovim radom i vrši druge poslove iz delokruga Komiteta. Unut šnja organizacija Komiteta utvrđuje se pravilnikom koji donosi Komitet uz saglasnost Saveznog izvršnog veća;

Opšti zakon o zanatskim radnjama samostalnih zanatlija (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Zakonom se utvrđuje načelo da građani svojim ličnim radom i svojim sredstvima mogu vršiti zanatsku delatnost u cilju sticanja ličnih dohodaka. S obzirom na nesklad između potreba za zanatskim uslugama i uslužnih kapaciteta u zanatstvu, zanatske radnje samostalnih zanatlija mogu upotrebljavati dopunski rad drugih radnika, s tim da broj takvih radnika ne može biti veći od pet. Zakon omogućava sitnim odnosno ekonomski slabijim zanatlija da udruženim sredstvima mogu osnivati zajedničke zanatske radnje u kojima bi oni sami, bez upotrebe dopunskog rada drugih radnika, obavljali određenu zanatsku delatnost. Zakon predviđa i mogućnost da zanatske radnje mogu kao dopunski rad organizovati rad kod kuće radnika (rad »na sice«). Zakonom se omogućava i uspostavljanje poslovne saradnje zanatske radnje sa društvenom privredom kroz vršenje određenih zanatskih usluga odnosno proizvodnje određenih zanatskih proizvoda za potrebe određene privredne organizacije;

Zakon o fondovima rizika trgovinskih preduzeća za promet poljoprivrednih prehrambenih proizvoda (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Radi podsticanja društvenih gazdinstava na veću proizvodnju voća i povrća i drugih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, obrazuju se fondovi rizika u trgovinskim preduzećima koja se bave prometom ovih proizvoda. Iz sredstava tih fondova, koja se formiraju iz određenog dela ukupnog prihoda trgovinskih preduzeća koja se bave prometom ove vrste robe, pokrivaju se gubici u poslovanju ovih preduzeća. Članstvo u fondovima je obavezno za sva trgovinska preduzeća koja se bave prometom ovih proizvoda, a pravo na korišćenje sredstava tih fondova imaju ona preduzeća koja su u toku godine ostvarila negativnu razliku u cenama (gubitak). Zakonom se, pored toga, predviđa da trgovinska preduzeća koja se bave prometom ove vrste robe mogu stupati u ugovorne odnose samo sa proizvodnim poljoprivrednim organizacijama, tj. poljoprivrednim dobrima i zadrugama;

Zakon o stručnim nazivima i akademskim stepenima (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Na filozofskom fakultetu, po završenom školovanju na prvom stupnju, stiče se naziv nastavnika određene struke odnosno discipline, a po završenom školovanju na drugom stupnju — naziv profesora. Na pravnom fakultetu, po završenom prvom stupnju stiče se naziv pravnika, a po završenom drugom stupnju — diplomiranog pravnika. Na drugim fakultetima, tj. na farmaceutskom, poljoprivrednom, šumarskom, veterinarskom i tehničkom, po završenom školovanju na prvom stupnju stiču se nazivi: viši farmaceutski tehničar, inženjer poljoprivrede, inženjer šumarstva, veterinar, mašinski ili građevinski odnosno saobraćajni inženjer, a po završenom drugom stupnju — nazivi: diplomirani farmaceut, diplomirani inženjer poljoprivrede, diplomirani inženjer šumarstva, diplomirani mašinski ili građevinski odnosno saobraćajni inženjer. Po završenom prvom stupnju nastave na medicinskom i stomatološkom fakultetu stiče se naziv višeg medicinskog tehničara odnosno više medicinske sestre i višeg zubara, a po završenom drugom stupnju nastave — naziv lekara i zubnog lekara. Akademski stepeni magistra i specijaliste stiču se po završenju nastavi trećeg stepena;

Zakon o produženju mandata radničkih saveta privrednih preduzeća i zadrugnih saveta zemljoradničkih zadruga (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Mandat radničkih saveta privrednih preduzeća koji su izabrani u 1962. produžava se do redovnih izbora radničkih saveta koji će se održati u 1964. a mandat zadrugnih saveta zemljoradničkih zadruga koji su izabrani u 1961 — još za jednu godinu, a najdalje do 30. aprila 1964. Zakon predviđa mogućnost da se izbor ovih organa može vršiti i u toku 1963, ali najdalje do 30. aprila;

Zakon o ustanovljenju zdravstvenog osiguranja zemljoradnika (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Za razliku od dosadašnjih propisa, odredbama ovog zakona organizacija zdravstvenog osiguranja zemljoradnika postavlja se na jednake osnove kao i organizacija zdravstvenog osiguranja radnika. Nosioci ovog osiguranja postaju komunalne zajednice socijalnog osiguranja zemljoradnika. U okviru komunalnih zajednica obrazuju se fondovi zdravstvenog osiguranja zemljoradnika kojima rukuju te zajednice, s tim što se obavezno reosiguranje određenih rizika komunalnih zajednica vrši kod republičkih zajednica socijalnog osiguranja. Zdravstvenim osiguranjem upravljaju sami osigurani zemljoradnici preko skupština komunalnih zajednica i republičkih zajednica socijalnog osiguranja zemljoradnika. Zakonom se zemljoradnicima obezbeđuju prava na lečenje određenih bolesti na teret fonda komunalne zajednice, a narodnim republikama se ostavlja da svojim zakonodavstvom razvijaju sistem i utvrđuju obim zdravstvene zaštite zemljoradnika;

Zakon o dopunama Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Promene koje se ovim zakonom unose u odredbe Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji odnose se uglavnom na davanje ovlašćenja poslovnom udruženju da može objedinjavati osnovna sredstva za zajedničko ulaganje. Poslovno udruženje može objedinjavati i sredstva privrednih organizacija za troškove stručnog osposobljavanja kadrova;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Distributivna preduzeća postaju ekonomski potpuno samostalne elektroprivredne organizacije, koje će kupovati električnu energiju po jedinstvenim cenama na prenosnoj mreži, dodavati na tu cenu svoje stvarne troškove distribucije, a uz to i neophodan dohodak, i na osnovu toga formirati svoju individualnu prodajnu cenu električne energije za potrošače za područje svakog distributivnog preduzeća;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, 12/63). Privredne organizacije koje vrše više delatnosti, za koje je određeno različito plaćanje doprinosa iz dohotka, dužne su da posebno utvrđuju ukupan prihod i dohodak i vrše raspodelu dohotka ostvarenog pojedinom od tih delatnosti. Zakonom se propisuje način obračunavanja vrednosti roba i usluga u cilju utvrđivanja ukupnog prihoda, dohotka i doprinosa iz dohotka po delatnostima koje vrši privredna organizacija;

Zakon o dopuni Zakona o ustanovljenju kamate na fondove u privredi (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Privredne organizacije koje vrše delatnosti za koje su određene različite kamate na poslovni fond, dužne su da posebno utvrđuju osnovicu i obračunavaju kamatu na poslovni fond prema stopama koje su određene za pojedine delatnosti kojima se bave;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organizaciji Jugoslovenskih železnica (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Ovim izmenama smanjuje se broj članova upravnih odbora zajednica železničkih preduzeća i skupštine Zajednice jugoslovenskih železnica, i određuje da se članovi tih organa biraju pretežno iz reda predstavnika železničkih transportnih preduzeća. Zakonom se, pored toga, daju šire mogućnosti za udruživanje u okviru jedne zajednice železničkih preduzeća. Predviđa se i osnivanje zajedničkog fonda za modernizaciju kapaciteta Jugoslovenskih železnica, koji će se formirati iz određenog dela dohotka i amortizacije železničkih transportnih preduzeća. Najзад, Zakonom se omogućuje prenošenje osnovnih sredstava između železničkih transportnih preduzeća i bez naknade, a delokrug inspekcije železničkog saobraćaja proširuje se i na tehničku stranu funkcionisanja ovog saobraćaja;

Zakon o dopuni Zakona o doprinosu za stambenu izgradnju (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Ovim dopunom se primanja ratnih vojnih invalida po Zakonu o ratnim vojnim invalidima izuzimaju od obračunavanja i plaćanja doprinosa za stambenu izgradnju;

Zakon o izmenama i dopunama Carinskog zakona (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Ovim izmenama i dopunama predviđa se formiranje slobodne carinske zone. Slobodna carinska zona predstavlja novu instituciju za pružanje određenih povlastica i carinskih olakšica stranom robu u vezi sa njenim uskladištenjem, pripremom za aukcionu prodaju, disponiranjem za potrebe raznih sajмова u raznim zemljama, demonstracijom robe, itd;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Svaka političko-teritorijalna jedinica sama, umesto Saveznog izvršnog veća, odlučuje o tome da li će i koji organi, koji u vršenju odgovarajuće službe ostvaruju određene prihode, moći samostalno raspolagati tim prihodima radi finansiranja rashoda svoje službe;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Ustanovljava se kao

novi vid invalidskih prinadležnosti pravo na ortopedski dodatak, koji se određuje prema stepenu telesnog oštećenja, a najviše do 8.000 din. mesečno. Takođe se utvrđuje da ratni vojni invalidi koji imaju invalidski dodatak za tuđu negu i pomoć imaju pravo na naknadu doprinosa za socijalno osiguranje i drugih doprinosa koji plaćaju licima koja im pružaju negu i pomoć, ukoliko je takvim licima po tom osnovu priznato pravo na socijalno osiguranje. Pored toga, zakonom se predviđa i niz drugih pogodnosti za ratne vojne invalide u vezi sa ostvarivanjem zdravstvene zaštite, ubrzanjem postupka za ostvarivanje prava priznatih im ovim zakonom, i sl.;

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o delimičnoj izmeni granične linije na reci Timoku zaključenog između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Bugarske (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Sporazum koji se ovim zakonom ratifikuje predviđa, u cilju vršenja regulacije reke Timoka, iz čisto praktičnih razloga, i delimičnu promenu granične linije koju čini ova reka između Jugoslavije i Bugarske;

Odluka o dopuni Saveznog društvenog plana za 1963. godinu (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Odlukom se predviđa da se na sredstva »posebne obavezne rezerve« društvenih investicionih fondova primenjuju odredbe stava 4. tačke 1. glave XVI Saveznog društvenog plana za 1963. godinu, tj. da narodne republike mogu propisati da se ta sredstva mogu upotrebljavati ne samo za kreditiranje investicionih ulaganja u obrtna sredstva za investicije, već i za kreditiranje investicionih ulaganja u osnovna sredstva za investicije, čije se finansiranje iz sredstava Opšteg investicionog fonda, prema odredbama Saveznog društvenog plana, obustavlja u 1963.;

Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Saveznog fonda za školstvo za 1962. godinu (»Službeni list FNRJ«, 13/63). U 1962. prihodi ovog fonda iznosili su 1.685.680.799 din., a rashodi 1.580.157.171 din.;

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Saveznog fonda za školstvo za 1963. godinu (»Službeni list FNRJ«, 13/63).

SEDNICE REPUBLIČKIH NARODNIH SKUPŠTINA

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SRBIJE

28. JANUARA 1963.

Narodna skupština NR Srbije je na sednicama od 28. januara 1963. usvojila Društveni plan NR Srbije za 1963. godinu i Budžet NR Srbije za 1963. godinu, kao i 3 zakona i 7 odluka. Pored toga, Skupština je usvojila izveštaj Administrativnog odbora, izabrala jednog predsednika i 11 sudija i razrešila 2 predsednika i 2 sudije okružnih sudova.

Akti koje je Skupština usvojila:

Društveni plan Narodne Republike Srbije za 1963. godinu (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa, s obzirom na ispoljene pozitivne tendencije u razvoju privrede u drugom polugodu 1962, porast obima društvenog proizvoda u 1963. za oko 10% u odnosu na 1962. Predviđa se i porast društvenog proizvoda industrije takođe za 10%. Porast fizičkih obima ukupne poljoprivredne proizvodnje predviđa se za 11%—12%. a na društvenim gazdinstvima za preko 25% u odnosu na prosečno ostvareni nivo u poslednje tri godine. Zaposlenost u društvenom sektoru privrede i društvenih službi povećaće se za oko 2,6%, a produktivnost rada za oko 7% po zaposlenom. Raspoloživa sredstva obrazovaće se u 1963. na nivou koji je za 4,4% viši nego u prethodnoj godini, a realni lični dohoci povećaće se za oko 4,5% po zaposlenom. U fondove društvenog standarda uložiće se oko 133,5, za izgradnju stanova oko 75, a za školstvo oko 20 milijardi din. Fizički obim ulaganja u osnovne fondove investicija povećaće se za oko 5%. Ukupna sredstva budžetske potrošnje na području Republike povećaće se u 1963. za oko 1%, dok se rashodi Republičkog budžeta smanjuju za 7,7% u odnosu na 1962. Porast društvenog proizvoda ukupne privrede na celom nerazvijenom području predviđa se u proseku za oko 11%;

Zakon o Budžetu Narodne Republike Srbije za 1963. godinu (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa ukupne prihode od 51.552.233.000 din., rashode od 49.304.970.000 din. i izdavanje 10% za obrazovanje posebne budžetske rezerve od 2.247.263.000 din.;

U 1963. predviđaju se prihodi u iznosu od 791.523.628 din., sa isto tolikim rashodima;

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Iz privrednih rezervi federacije dodeljuje se Izvršnom veću NR Makedonije, za otklanjanje šteta u saobraćaju i komunalnim objektima, kao i na ime kredita za stambenu izgradnju — 4 milijarde din., a Opštem investicionom fondu, za izvršenje nastalih obaveza ovog fonda pre stupanja na snagu Zakona o obavezama iz Opšteg investicionog fonda, takođe 4 milijarde din.;

Odluka o izmenama Odluke o određivanju privrednih organizacija koje su obavezne plaćati doprinos za eksploataciju rudnog blaga i o određivanju stope tog doprinosa (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Odlukom se od 1. januara 1963. za rudnike uglja ukida doprinos za eksploataciju rudnog blaga;

Odluka o dopuni Odluke o sredstvima za davanje naknade privrednim organizacijama za povlastice u putničkom saobraćaju u 1963. godini (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Primanja ratnih vojnih invalida izuzimaju se od plaćanja naknade saobraćajnim privrednim organizacijama za povlastice u putničkom saobraćaju;

Odluka o plaćanju troškova zdravstvene zaštite zdravstveno neosiguranih lica (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Odlukom se predviđa da će se plaćanje troškova lečenja materijalno neobezbeđenih lica regulisati propisima narodnih republika, a da će se dotle primenjivati odredbe Uredbe o obračunavanju i naplati troškova u državnim zdravstvenim ustanovama;

Odluka o potvrđi uredba Saveznog izvršnog veća (»Službeni list FNRJ«, 13/63). Potvrđene su: Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama, Uredba o dopuni Uredbe o porezu na promet i Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o osnivanju preduzeća i radnji.

P. A.

Zakon o učešću političko-teritorijalnih jedinica u zajedničkim prihodima (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa da od prihoda ostvarenih iz zajedničkih izvora na teritoriji Narodne Republike Srbije opštinama i srezovima pripada 52,9% a Republici 35,1%. Opštine učestvuju sa najmanje 29% u zajedničkim prihodima ostvarenim na području opštine. Učešće AP Vojvodine iznosi 16,9% od ukupnih zajedničkih prihoda ostvarenih na njenom području. Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti pripada procent od ostvarenih prihoda na njenom području koji je predviđen za srezove, a od udela Republike 32,6% od ukupnih zajedničkih prihoda ostvarenih na području Oblasti. Pored toga, predviđeno je procentualno povećano učešće 14 srezova u zajedničkim prihodima, određena je dotacija za 3 sresa i raspoređeni su prihodi od sudskih taksi i opštinskog prireza koji plaćaju individualni proizvođači;

Zakon o Republičkom fondu za unapređenje kinematografije (»Službeni glasnik NRS«, 6/63), pored odredbe kojom se osniva fond pod navedenim nazivom kao pravno lice, određuje izvore prihoda i njihovu namenu. Sredstva Fonda čine: deo doprinosa od prometa bioskopskih ulaznica, kamate od sredstava Fonda uložених kod banke, kamate od zajmova, dotacije i drugi prihodi. Sredstva Fonda mogu se koristiti za pomaganje proizvodnje umetničkih filmova, kao i dokumentarnih, naučno-istraživačkih, nastavnih i drugih kratkometražnih filmova, za prenošenje sa široke na usku traku i za osposobljavanje i usavršavanje kadrova, a po odobrenju republičkog Saveta za kulturu — i za izgradnju novih i adaptaciju i proširenje postojećih bioskopa, za nabavku opreme i za slične svrhe. Fondom upravlja upravni odbor, koji se sastoji od predsednika i 12 članova. Članove delom imenuje republički Savet za kulturu, a delom delegiraju određene ustanove i organizacije. Svake godine obnavlja se polovina članova;

Zakon o regulisanju određenih obaveza Republičkog, opštinskih i sreskih investicionih fondova (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) sadrži odredbe o regulisanju obaveza Republičkog investicionog fonda u vezi sa daljim kreditiranjem investicija koje se u 1963. neće kreditirati iz Opšteg investicionog fonda. Pored toga, zakon propisuje uslove pod kojima opštine i srezovi mogu regulisati određene obaveze svojih investicionih fondova, kao i dužnost konzerviranja izvedenih radova ako se ti radovi ne nastave;

Odluka o dodatnom doprinosu za zdravstveno osiguranje i dodatnom doprinosu za invalidsko osiguranje (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa da se dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje može odrediti u svim granama određenim u Nomenklaturi za raspoređivanje privrednih i drugih organizacija i državnih organa po delatnostima (»Službeni list FNRJ«, 10/62), a dodatni doprinos za invalidsko osiguranje — u 12 grana nabrojanih u ovoj odluci. Odluka će se primenjivati od 1. januara 1963.;

Odluka o najvišim granicama stopa vanrednih doprinosa za fondove zdravstvenog osiguranja (»Službeni glasnik NRS«, 6/63)

predviđa da se vanredni doprinosi osiguranika za pokrivanje viška rashoda nad prihodima može odrediti najviše do 1%, a vanredni doprinosi organizacija i privatnih poslodavaca takođe može iznositi najviše do 9% od propisanih osnovica za obračunavanje doprinosa za zdravstveno osiguranje;

Odluka o najvišoj granici stope osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa da stopa osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje radnika može iznositi najviše do 9% od propisanih osnovica za obračunavanje doprinosa za zdravstveno osiguranje. Odluka se primenjuje od 1. januara 1963;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) ustanovljava 110 sreskih i 18 okružnih sudova, i to: 7 sreskih sudova u gradu Beogradu; 8 sreskih sudova u srežu Leskovac; 9 u srežu Zaječar; po 10 u srezovima Kragujevac, Smederevo i Titovo Užice; po 13 u srezovima Valjevo, Kraljevo i Niš; 17 na području Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti; a po jedan okružni sud u gradu Beogradu i srezovima Zaječar i Niš; po 2 u srezovima Valjevo, Kragujevac, Leskovac i Smederevo; po 3 u srežu Kraljevo i na području AKMO. Sreski i okružni sudovi kojima je izmenjena teritorijalna nadležnost počće da rade prema novoj podeli od 15. februara 1963;

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o teritorijalnoj nadležnosti okružnih privrednih sudova (»Službeni glasnik NRS«, 6/63) predviđa 7 okružnih privrednih sudova, i to po jedan za srezove Zaječar, Smederevo, Titovo Užice i AKMO; jedan za grad Beograd i srez Valjevo; jedan za srezove Kragujevac i Kraljevo; jedan za srezove Leskovac i Niš. Navedeni sudovi počće da rade prema ovoj podeli od 15. februara 1963;

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Društvenog fonda za školstvo Narodne Republike Srbije za 1963. godinu (»Službeni glasnik NRS«, 6/63). Data je saglasnost na ovaj plan sa ukupnim prihodima od 12.492,179.000 din. i isto tolikim rashodima.

Odluka o potvrđi Statuta Zajednice osiguranja za teritoriju Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NRS«, 6/63). Potvrđen je Statut usvojen na prvoj skupštini Zajednice održanoj 14. jula 1962.

8. I 9. MARTA 1963.

Na sednicama od 8. i 9. marta 1963. Narodna skupština je pretrpela i usvojila Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine Narodne Republike Srbije za 1962. godinu, Izveštaj Odbora za predstave i žalbe Narodne skupštine NR Srbije o radu od 12. februara do 31. decembra 1962. i Izveštaj Odbora za privredne organizacije Veća proizvođača o radu i problemima organa radničkog samoupravljanja u privrednim organizacijama rečne brodogradnje. Pored toga, Skupština je usvojila 8 zakona, 4 odluke i 2 preporuke i izabrala 4 i razrešila 4 sudije okružnih sudova.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) predviđa da budžeti više nisu obavezni da učestvuju u obezbeđivanju sredstava za finansiranje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača. Najvišu i najnižu granicu doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje ovih proizvođača utvrđuje Narodna skupština, a u tim okvirima visinu doprinosa određuje skupština sreskog fonda zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača. Na trošak sreskog fonda pada u celini pregled i lečenje dece do tri godine života (dosad su ovo pravo imala deca do jedne godine), kao i medicinska pomoć i noga porodilja u vezi sa trudnoćom i porođajem u stanu porodilje i zdravstvenim ustanovama. Obveznici doprinosa čiji katastarski prihod odnosno dohodak ne premaša 5.000 din. plaćaju samo deo propisanog doprinosa. Visina ovog dela utvrđuje se aktom kojim se određuje najniža i najviša granica osnovnog doprinosa za osnovno obavezno osiguranje, s tim da narodni odbor opštine može odrediti deo doprinosa i u većem iznosu, ali ne većem od najviše granice određene za stopu osnovnog doprinosa. Zakon će se primenjivati od 1. januara 1963;

Zakon o uslovima pod kojima se smatra da je privredni rad u ribarskoj zadruzi jedino i glavno zanimanje (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) propisuje da se privredni rad člana ribarske zadruge smatra jedinom ili glavnim zanimanjem ako on po ugovoru sa zadrugom ima radnu obaveznu koja u godišnjem proseku odgovara punom redovnom radnom vremenu od najmanje 208 časova mesečno i ako u pojedinom mesecu ostvaruje lični dohodak najmanje u visini propisanog minimalnog ličnog dohotka radnika. Zakon propisuje i uslove i način za obračunavanje ovih elemenata;

Zakon o uslovima pod kojima se smatra da osiguranik izdržava članove porodice (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Zakon smatra da osiguranik izdržava člana porodice ako ovaj živi s njim u domaćinstvu a nema prihoda dovoljnih za izdržavanje, ili ako mu osiguranik obezbeđuje izdržavanje. Smatra se da član porodice nema sredstava za izdržavanje ako mu je porezu podložan prihod od poljoprivrednog imanja manji od 8.000 din. godišnje, ili ma koji drugi prihod manji od 5.000 din. Ako ovakav član porodice živi van domaćinstva osiguranika, smatraće se da mu ovaj obezbeđuje sredstva za izdržavanje ako mu daje materijalna sredstva u prosečnoj vrednosti od najmanje 3.000 din. mesečno;

Zakon o učešću osiguranika lica u snošenju troškova smeštaja i ishrane u stacionarnim zdravstvenim ustanovama specijalizovanim za lečenje primenom prirodnih faktora lečenja (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Osigurana lica koja su smeštena u stacionarnim ustanovama specijalizovanim za lečenje primenom prirodnih faktora lečenja, obavezna su da učestvuju u troškovima pansionerskih usluga sa 20%. Od toga su izuzeta osigurana lica sa mesečnim neto primanjima koja ne prelaze 15.000 din., deca do navršenih 15 godina života, lica koja se leče u vezi sa profesionalnim oboljenjima ili nesrećom na poslu a nesposobna su za rad, kao i lica kojima je posebnim saveznim propisima obezbeđeno besplatno korišćenje zdravstvene zaštite;

Zakon o plaćanju doprinosa za socijalno osigurana lica van radnog odnosa (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) obuhvata sve kategorije lica, bilo da su van radnog odnosa, bilo da su u pitanju lica za koja su propisima o socijalnom osiguranju ustanovljena određena prava iz socijalnog osiguranja a nisu određeni obveznici plaćanja doprinosa. Predviđeno je da obveznik plaćanja doprinosa za pojedine kategorije bude onaj za čiji račun ili u čiju korist određeno lice obavlja određenu radnju, akciju ili funkciju. Zakon se primenjuje od 1. januara 1963;

Zakon o određivanju visine taksa na oruda za proizvodnju i predmete u gradanskoj svojini (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) utvrđuje jedinstvene takse i njihove iznose za traktore, buldožere, kombajne, bagere, vršalice, kultivatore, mlinove, strugare, vunovačare i krnjače na mašinski pogon, radionice stočne hrane, sušare, kazane za pečenje rakije i druga oruda u gradanskoj svojini, hibridnu lozu, vodenice, konje, volove i birole. Zakon predviđa i postupak i način naplate ovih taksa, a primenjivaće se od 1. januara 1963;

Zakon o izmenama Zakona o raspravljivanju imovinskih odnosa nastalih samovlasnim zauzećem zemljišta u društvenoj svojini (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Pod uslovima određenim Zakonom, priznaće se samovlasna zauzeća zemljišta u društvenoj svojini zauzimačima-zemljoradnicima. Međutim, pored već navedenih slučajeva u Zakonu, ni ovima se neće priznati zauzeća zemljišta na kojima su izvršeni ili treba da se izvrše melioracioni radovi većeg obima, kao ni zemljišta u napuštenom rečnom koritu, na obrazovanom ostrvu i priobalnom zemljištu na kojima se izvode ili treba da se izvode vodoprivredni i melioracioni radovi prema odobrenim investicionim programima ili projektima;

Zakon o prenošenju poslova civilne zaštite određenih u republičkim propisima iz nadležnosti organa uprave nadležnih za unutrašnje poslove u nadležnost organa uprave nadležnih za poslove narodne odbrane (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Svi poslovi civilne zaštite koji su dosad, prema republičkim propisima, bili u nadležnosti Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NR Srbije, prenose se na Sekretarijat narodne odbrane Izvršnog veća Narodne skupštine NR Srbije, a poslovi koji su dosad bili u nadležnosti odgovarajućih organa uprave za unutrašnje poslove sreskih i opštinskih narodnih odbora — u nadležnost sreskih i opštinskih organa uprave nadležnih za poslove narodne odbrane;

Odluka o korišćenju posebne budžetske rezerve izdvojene iz prihoda političko-teritorijalnih jedinica za 1963. godinu (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) predviđa da opštine na području koje se smatra privredno nerazvijenim mogu koristiti u 1963. posebnu budžetsku rezervu do njenog punog iznosa, a opštine na ostalom delu teritorije NR Srbije do 20% od ukupnog iznosa te rezerve koja se ostvari na njihovom području u 1963. Izuzetke od toga odobrava Izvršno veće, pod uslovima predviđenim odlukom;

Odluka o raspodeli sredstava dodeljenih iz Saveznog budžeta za 1963. godinu za investicije u oblasti turizma (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Od sredstava u iznosu od 1.060 miliona din., koja su iz Saveznog budžeta za 1963. dodeljena Narodnoj Republici Srbiji za investicije u oblasti turizma, 80% pripada društvenim investicionim fondovima opština a 20% Republičkom investicionom fondu. Iz Republičkog investicionog fonda dodeljivace se investitorima sredstva namenjena za ove svrhe ako obezbeđe sopstveno učešće, koje ne može biti manje od 30%;

Odluka o određivanju najniže i najviše granice doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) utvrđuje da najniža granica za određivanje doprinosa za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača iznosi 2%, a najviša 6,5% od katastarskog prihoda odnosno osnovice koja služi za oporezivanje, kao i 250 do 500 din. za svakog člana domaćinstva koji ima pravo na korišćenje osnovnog zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača;

Odluka o potvrđi odluka sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova (»Službeni glasnik NRS«, 13/63). Potvrđene su odluke sreskih narodnih odbora Niš, Smederevo i Titovo Užice o izmenama i dopunama statuta tih srezova;

Preporuka o odlaganju izgradnje upravnih i administrativnih zgrada u 1963. godini (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) upućena je narodnim odborima srezova i opština, predstavničkim telima autonomnih jedinica, organima društvenog upravljanja, privrednim organizacijama, privrednim komorama, bankama, zajednicama osiguranja i socijalnog osiguranja, kao i drugim samoupravnim organima i samostalnim ustanovama, kojima se preporučuje da u 1963. ne otpočnu izgradnju novih upravnih, administrativnih i sličnih zgrada, niti da vrše proširenje i rekonstrukciju postojećih zgrada ove vrste, sem ako to traže naročite i izuzetne potrebe, kao i da obustave izgradnju započelih, osim u slučajevima kad bi to prouzrokovalo veće materijalne i druge

štete, ili ako je to od izuzetne važnosti. U Preporuci je naglašeno da se ovo ne odnosi na upravne zgrade preduzeća u izgradnji i preduzeća koja ne raspolažu prostorijama (zgradama) za vršenje upravnih poslova, na izgradnju zgrada sudova i na neophodne nužne opravke u vezi sa održavanjem zgrada;

Preporuka o daljoj aktivnosti organa radničkog samoupravljanja rečne brodogradnje, iznalaženju najboljih formi što čvršće saradnje rečne brodogradnje i rečnog saobraćaja, kao i o preduzimanju odgovarajućih mera od strane nadležnih organa (»Službeni glasnik NRS«, 13/63) upućena je u prvom redu organima radničkog samoupravljanja privrednih organizacija brodogradnje, većima proizvođača narodnih odbora i privrednim komorama, kojima se preporučuje da unesu više inicijative i efikasnosti u rešavanje problema kolektiva i grane kao celine; da jačaju saradnju unutar komune; da preduzimaju potrebne mere za razvijanje radničkog samoupravljanja, usavršavanje sistema raspodele i smelije prenošenje prava na ekonomske jedinice; da poklone više pažnje stvaranju specijalizovanog stručnog kadra, rešavanju problema specijalizacije i kooperacije, kao i organizaciji brodogradnje u procesu preorijentacije na specijalizaciju; da se, radi ravnomernog i punijeg korišćenja kapaciteta, orijentišu na izgradnju objekata za izvoz i na iznalaženje tržišta; da rešenja odgovarajućih problema traže i u udruživanju; da se orijentišu na izradu perspektivnog flotnog programa; itd. Izvršnom veću Narodne skupštine NR Srbije se preporučuje da preduzme mere za donošenje odgovarajućih propisa o projektovanju, izgradnji, nadzoru, kolaudaciji i obaveznosti klasi rečnih plovih objekata, o standardima, o minimalnim uslovima za izgradnju i kapitalni remont plovih objekata, itd.

J. S.

SEDNICE SABORA NR HRVATSKE

24. I 25. JANUARA 1963.

Na sednicama od 24. i 25. januara 1963. Sabor Narodne Republike Hrvatske usvojio je Društveni plan Narodne Republike Hrvatske za 1963. godinu, zatim 9 zakona, 6 odluka i jednu preporuku. Takođe su usvojeni Izveštaj Administrativnog odbora o finansijskom poslovanju Sabora u IV tromesečju 1962. i Izveštaj Odbora za predstavljanje i žalbe o radu u drugom polugodju 1962.

Akti koje je Sabor usvojio:

Društveni plan Narodne Republike Hrvatske za 1963. godinu (»Narodne novine NRH«, 5/63). Planom se predviđa da se društveni proizvod ukupne privrede u 1963. poveća za 8,2%, a društveni proizvod društvene privrede za 8,6%. Očekuje se porast ukupne industrijske proizvodnje za oko 9%. Predviđeni porast proizvodnje i očekivan porast produktivnosti rada od 6% pruža mogućnosti da se broj zaposlenih u industriji poveća za oko 3%. U poljoprivredi se predviđa porast fizičkog obima proizvodnje za oko 12%. U okviru toga proizvodnja na društvenim gazdinstvima porasla bi za oko 34%, u kooperaciji individualnih gazdinstava sa društvenim privrednim organizacijama za oko 94%, a kod individualnih proizvođača za oko 1%. Ukupan broj zaposlenih povećao bi se za oko 2,2%, dok bi se povećanje zaposlenih u privredi kretalo oko 2,3%. Povećanje lične potrošnje u 1963. predviđa se za oko 12,3%, a porast ličnih dohoda zaposlenih za oko 10%. Ukupna investiciona ulaganja u 1963. predviđaju se približno na istom nominalnom nivou koji je ostvaren u 1962.

Zakon o raspodeli prihoda iz zajedničkih izvora prihoda (»Narodne novine NRH«, 5/63) određuje da se od ukupnih prihoda ostvarenih iz zajedničkih izvora prihoda na području NR Hrvatske u korist federacije izdvaja 12%. NR Hrvatska učestvuje u zajedničkim izvorima prihoda ostvarenim na području pojedinih opština sa 2,2% do 38%, srezovi sa 5,7% do 9,4%, a ostatak pripada opštinama. Za pokrivenje minimalne budžetske potrošnje dodeljuje se određenim opštinama iz republičkih sredstava dotacija u ukupnom iznosu od 637,8 miliona din. Od naplaćenih sudskih taksa 20% ide na poseban račun za finansiranje programa investicija i opreme sudskih zgrada, 32% republičkom budžetu i republičkim fondovima, a 43% opštinama. Zakon raspoređuje na pojedine opštine opštinski prirez na dohodak od poljoprivrede u ukupnom iznosu od 6.264 miliona din.;

Zakon o Budžetu Narodne Republike Hrvatske (Republičkom budžetu) za 1963. godinu (»Narodne novine NRH«, 5/63) predviđa ukupne prihode NR Hrvatske u iznosu od 21.814.900.000 din., a rashode u iznosu od 19.902.000.000 din., dok se iznos od 1.912.900.000 din. predviđa za 10% posebnu budžetsku rezervu;

Zakon o uređivanju i korišćenju gradskog zemljišta (»Narodne novine NRH«, 6/63) donesen je u skladu s principima Opšteg zakona o uređivanju i korišćenju gradskog zemljišta. Zakonom se najpre određuje šta se spada u uređivanje gradskog zemljišta i u minimalni opseg uređivanja gradskog zemljišta

pre čijeg ispunjenja ne može otpočeti gradnja na tom zemljištu. Zakon reguliše pitanje visine učešća korisnika zemljišta u troškovima uređivanja gradskog zemljišta, bilo da se zemljište daje na korišćenje putem konkursa, bilo putem neposredne pogodbe. Pored toga, zakon određuje šta se smatra troškovima uređivanja gradskog zemljišta i utvrđuje koji se troškovi ne mogu uračunati u osnovicu za obračunavanje amortizacije u stanicama. Zakon ovlašćuje narodne odbore opština da mogu propisati doprinos za korišćenje gradskog zemljišta, utvrđuje merila i uslove za određivanje doprinosa, obveznike doprinosa, kao i namenu za koju se doprinos može koristiti;

Zakon o dopuni Zakona o načinu upravljanja i raspolaganju sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Narodne novine NRH«, 6/63). Ovim zakonom je član 3. Zakona o načinu upravljanja i raspolaganju sredstvima zajedničkih rezervi privrednih organizacija (»Narodne novine NRH«, 28/61) dopunjen novom odredbom po kojoj se sredstva zajedničke rezerve privrednih organizacija, sakupljena u rezervnom fondu jedne opštine, mogu upotrebiti i za davanje pozajmice rezervnom fondu druge opštine;

Zakon o Fondu za kreditiranje studenata (»Narodne novine NRH«, 6/63). Pored tačno određenih izvora prihoda Fonda, Zakon određuje da privredne komore, udruženja, privredne organizacije, ustanove i narodni odbori mogu dodeljivati Fondu posebna namenska sredstva za davanje zajmova studentima određenih struka i stepena studija. Davanje zajmova iz sredstava Fonda vrši se na osnovu godišnjeg finansijskog plana Fonda, na način i pod uslovima propisanim Zakonom i pravilima Fonda. Korisnik mora vratiti zajam u roku od 10 godina računajući od isteka godine kada je trebalo da završi školovanje. Zakon predviđa mogućnost da u određenim slučajevima Upravni odbor Fonda može pojedine korisnike delimično osloboditi od vraćanja zajma;

Zakon o Fondu za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Narodne novine NRH«, 7/63). Pored dotacija koje se daju iz sredstava Fonda za objavljivanje knjiga i časopisa, Zakon predviđa i mogućnost otkupa određenih edicija, kao i davanje kratkoročnih kredita izdavačkim preduzećima i društvenim organizacijama, što se utvrđuje godišnjim programom Fonda. Sredstva Fonda koriste se u skladu sa smernicama koje utvrđuje Svet za kulturu NR Hrvatske. Fondom se upravlja po načelima društvenog samoupravljanja, a njegovi izvori prihoda utvrđeni su Zakonom;

Zakon o Fondu za socijalne ustanove (»Narodne novine NRH«, 7/63). Sredstva Fonda upotrebljavaju se za izgradnju, proširenje, adaptiranje i opremlu socijalnih ustanova. Zakon utvrđuje izvore prihoda Fonda i određuje da od iznosa naplaćenih na području opštine 80% pripada opštinskom fondu za socijalne ustanove, ako je takav fond osnovan, a ako nije osnovan, sva sredstva pripadaju republičkom Fondu. Sredstva opštinskih fondova mogu se udruživati radi zajedničke upotrebe. Zakon sadrži samo najosnovnije odredbe o nameni Fonda, sredstvima i njihovom korišćenju, finansijskom planu i upravljanju Fondom, dok se organizacija i način poslovanja, kao i uslovi i postupak za korišćenje sredstava Fonda, regulišu pravilima;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o područjima opština i srezova u Narodnoj Republici Hrvatskoj (»Narodne novine NRH«, 5/63). Zakonom o područjima opština i srezova u Narodnoj Republici Hrvatskoj (»Narodne novine NRH«, 32/62) određeno je da imovina i višak prihoda ukinutih srezova preuzimaju opštine obrazovane na području ukinutog sresa. Izuzetno od te odredbe, ovim izmenama i dopunama Zakona određeno je da se sredstva 6% budžetske rezerve, formirane od prihoda budžeta srezova u 1959. prema odredbama Saveznog društvenog plana, i 10% posebne budžetske rezerve, formirane od prihoda srezova u 1962. prema odredbama Saveznog društvenog plana, prenose na srez u čiji je sastav ušlo sedište ukinutog sresa;

Zakon o proglašenju šume »Dundo« na Rabu upravljanim prirodnim rezervatom (»Narodne novine NRH«, 7/63). Šuma »Dundo« na Rabu, u površini od 106 ha, kao prirodno područje od naročito kulturno-prosvetnog, estetskog i turističkog značaja, proglašena je upravljanim prirodnim rezervatom. Osnivanjem Saveta za zaštitu i unapređivanje rezervata uvodi se društveno upravljanje ovom šumom. Vršenje stručnih poslova u rezervatu povereno je šumskom gospodarstvu Senj preko šumarije Rab. Opšti nadzor nad rezervatom u smislu Zakona o zaštiti prirode vrši Zavod za zaštitu prirode u Zagrebu;

Odluka o oslobodenju rudnika kamenog uglja na području NR Hrvatske od uplate dela doprinosa budžetima iz ličnog dohotka radnika (»Narodne novine NRH«, 5/63). Odlukom se oslobađaju rudnici kamenog uglja na području NR Hrvatske od uplate dela doprinosa budžetima iz ličnog dohotka radnika koji pripada bužetu NR Hrvatske, u vremenu od 1. januara do 31. decembra 1962., s tim da ukupan iznos ne može prekoći 46 miliona din. Ova sredstva mogu se koristiti samo za pokrivenje troškova nastalih usled rudarskih šteta;

Odluka o izmeni Odluke o osnovici i stopi doprinosa koji plaćaju privatne radnje i o delu doprinosa koji pripada opštinskim fondovima za školstvo (»Narodne novine NRH«, 5/63) određuje da opštinskim fondovima za školstvo pripada 70% od ukupnog iznosa doprinosa za društvene fondove za školstvo, umesto 60%, koliko je tačkom II Odluke ranije bilo određeno;

Odluka o određivanju najviše granice do koje skupštine komunalnih zajednica socijalnog osiguranja radnika mogu određivati stopu osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje (»Narodne novine NRH«, 5/63). Najviša granica do koje skup-

štine komunalnih zajednica socijalnog osiguranja radnika mogu odrediti stopu osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje, određuje se sa 8,7% od bruto ličnih dohoda radnika;

Odluka o najvišim granicama stope vanrednog doprinosa za zdravstveno osiguranje (»Narodne novine NRH«, 5/63). Najviša granica do koje skupštine komunalnih zajednica socijalnog osiguranja radnika u NR Hrvatskoj mogu odrediti stopu vanrednog doprinosa osiguranika u zdravstvenom osiguranju, određuje se sa 1% od isplaćenog neto ličnog dohotka pojedinog radnika, dok se najviša stopa vanrednog doprinosa organizacija i privatnih poslodavaca u zdravstvenom osiguranju određuje sa 2% od ukupnog neto iznosa ličnih dohoda svih radnika;

Odluka o određivanju grana, grupa odnosno podgrupa organizacija u kojima se može odrediti dodatni doprinos za invalidsko osiguranje (»Narodne novine NRH«, 5/63) određuje grane organizacija privredne delatnosti u oblasti industrije i rudarstva, kao i poljoprivrede i ribarstva, u kojima se može odrediti dodatni doprinos za invalidsko osiguranje;

Odluka o određivanju grana, grupa odnosno podgrupa organizacija u kojima se može odrediti dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje (»Narodne novine NRH«, 5/63) određuje grane organizacija privredne delatnosti u oblasti industrije i rudarstva, poljoprivrede i ribarstva, šumarstva i građevinarstva, saobraćaja i veza, trgovine i ugostiteljstva, zanatstva, stambene i komunalne delatnosti, kao i kulturne i socijalne delatnosti, u kojima se može odrediti dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje;

Preporuka o unapređenju materijalnog položaja studenata (»Narodne novine NRH«, 6/63). U vezi sa Zakonom o Fondu za kreditiranje studenata, Sabor preporučuje organima samoupravljanja privrednih organizacija i udruženja, ustanova i društvenih organizacija, kao i narodnim odborima, da deo svojih sredstava namenjenih za finansiranje škola i stručno obrazovanje kadrova dodeljuju Fondu, radi povoljnijeg rešavanja svojih potreba za kvalitetnijim kadrovima. Sabor takođe preporučuje svim davaocima stipendija da zadrže sistem stipendiranja, ali da ga prilagode postojećim potrebama i mogućnostima, da jače razviju elemente stimulativnosti i objektivnosti prilikom dodeljivanja stipendija i da obezbede veću kontrolu zajednice u raspolaganju društvenim sredstvima koja se u te svrhe odvajaju.

28. MARTA 1963.

Na sednicama Sabora NR Hrvatske od 28. marta 1963. usvojen je Izveštaj Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske za 1962. godinu, kao i 4 zakona i 2 odluke. Pored toga, Sabor je izabrao 10 sudija okružnih sudova i 3 sudije okružnih privrednih sudova razrešio 3 sudije okružnih sudova i 3 sudije okružnih privrednih sudova, kao i izabrao 180 povremenih sudija Višeg privrednog suda NR Hrvatske.

Acti koje je Sabor usvojio:

Zakon o proglašenju otoka Lokrum upravljanim prirodnim rezervatom (»Narodne novine NRH«, 14/63). Otok Lokrum, u površini od 72 ha, koji je obrastao mediteranskom šumom kao prirodno područje od naročito kulturno-prosvetnog, estetskog i turističkog značaja, proglašuje se upravljanim prirodnim rezervatom. Osnivanjem Saveta za zaštitu i unapređenje rezervata Zakon uvodi društveno upravljanje ovim otokom. Sredstva za unapređivanje, održavanje, čuvanje i regeneraciju rezervata obezbeđuje Narodni odbor opštine Dubrovnik;

Zakon o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednika (»Narodne novine NRH«, 14/63) uskladuje dosadašnje republičke propise o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača sa saveznim Zakonom o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja. Stopu doprinosa od poljoprivrednih prihoda za svaku godinu i dalje određuje Sabor, a visinu ličnog doprinosa za svaku godinu — skupština komunalne zajednice socijalnog osiguranja poljoprivrednika u saglasnosti sa narodnim odborom opštine (Sabor za svaku godinu određuje najniži iznos ispod kojeg skupštine komunalnih zajednica ne mogu određivati visinu ličnog doprinosa). O drugom delu sredstava koja treba obezbediti odlučuju skupštine komunalnih zajednica u saglasnosti sa nadležnim narodnim odborom opštine. Veći rizici u zdravstvenom osiguranju poljoprivrednika, koji nastaju na područjima pojedinih komunalnih zajednica, podmiruju se iz sredstava Republičkog fonda reosiguranja, a manjkovi iz sredstava rezerve. Ako ova sredstva ne bi bila dovoljna za pokriće nastalog manjka, skupština komunalne zajednice socijalnog osiguranja poljoprivrednika na čijem području je nastao takav manjak može propisati uvođenje vanrednog doprinosa od poljoprivrednika. Umesto dosadašnjih sreskih fondova zdravstvenog osiguranja i Republičkog fonda reosiguranja, uvode se kao nosioci tog osiguranja: 1) komunalne zajednice socijalnog osiguranja poljoprivrednika za područja jedne ili više opština, koje osniva narodni odbor opštine ili sporazumno narodni odbori zainteresovanih opština, i 2) Republička zajednica socijalnog osiguranja poljoprivrednika, koju čine komunalne zajednice socijalnog osiguranja poljoprivrednika na području NR Hrvatske. Organi samoupravljanja su skupštine, koje biraju osiguranici u vreme i na način koje će propisati Izvršno veće Sabora. Sprovođenje zdravstvenog osiguranja poljoprivrednika poverava se ovim zakonom komunalnim zavodima i Republičkom zavodu;

Zakon o radnim odnosima radnika na radu kod kuće (»Narodne novine NRH«, 14/63) propisuje da samo privredne i druge organizacije društvenog sektora mogu za poslove iz svoje delatnosti zasnivati radni odnos s radnicima koji rade

kod kuće. Takav radni odnos može se zasnivati samo s licima kojima je takav rad redovno i glavno zanimanje, uz obavezno lično obavljanje rada, mada se ne isključuje i mogućnost da radniku u obavljanju poslova pomažu i članovi njegove uže porodice. Zasnivanje takvog radnog odnosa uslovljeno je određenom količinom rada, a radnici u takvom radnom odnosu načelno su izjednačeni s ostalim radnicima u redovnom radnom odnosu, naročito u pogledu prava na učešće u samoupravljanju organizacijom i prava na lični dohodak. Zakonom se takođe obezbeđuje obaveza sprovođenja zaštite od opasnosti pri radu i stručnog osposobljavanja ovih radnika. Zbog specifičnog karaktera ove vrste radnog odnosa, predviđaju se obavezno izdavanje posebne obračunske knjižice i posebna evidencija o radnicima s kojima je zasnovan radni odnos. Za obavljanje poslova radnici mogu koristiti sopstvene sirovine i oruđa za rad, uz posebnu naknadu, koja se ne uračunava u lični dohodak radnika. Poslovi koji se mogu obavljati kod kuće određuju se pravilima organizacije ili odlukom radničkog saveta;

Zakon o Fondu za unapređivanje kinematografije (»Narodne novine NRH«, 14/63). Zakon reguliše status Fonda, donosi odredbe o izvorima prihoda Fonda i o osnovnim vidovima namenskog korišćenja sredstava Fonda, koja su usmerena u pravcu pomaganja i unapređivanja uslova proizvodnje domaćih filmova, kao i u pravcu poboljšanja uslova za prikazivanje filmova. Raspodela sredstava vrši se na osnovu smernica i programa Fonda, koje donosi republički organ nadležan za poslove kulture. Fondom upravlja upravni odbor od najmanje devet članova, koje imenuje delom republički organ nadležan za poslove kulture, a delom stručne organizacije;

Odluka o stopi doprinosa od poljoprivrednih prihoda i visini ličnog doprinosa za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača za 1963. godinu (»Narodne novine NRH«, 14/63). Za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača za 1963. određuje se stopa doprinosa od poljoprivrednih prihoda u visini od 7% od katastarskog prihoda, odnosno od osnovice koja služi za razrez poreza na dohodak od lova i ribolova. Stopa doprinosa od prihoda od sporednih delatnosti u poljoprivredi određuje se sa 5% od bruto prihoda. Pored toga, određuje se visina ličnog doprinosa od po 1.500 din., koji plaćaju osigurani poljoprivredni proizvođači za sebe i za članove svojih domaćinstava;

Odluka o visini i načinu naplate taksa na oruđa za proizvodnju i predmete u građanskom vlasništvu (»Narodne novine NRH«, 14/63). Saveznim zakonom o izmenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama uvedeno je plaćanje taksa na oruđa za proizvodnju i određene predmete u građanskom vlasništvu, dok su ovom odlukom, prema ovlašćenjima koja su pomenutim zakonom data republikama, određene visine tih taksa. Odluka sadrži i odredbe o načinu razreza i naplate taksa i o kaznenim sankcijama za slučaj da takseni obveznici ne pruže ili daju netačne podatke o imovinskim predmetima podložnim taksu.

E. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR SLOVENIJE

25. I 26. JANUARA 1963.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 25. i 26. januara 1963. razmatrani su i usvojeni Društveni plan Narodne Republike Slovenije za 1963. godinu i Budžet Narodne Republike Slovenije za 1963. 3 zakona i 3 odluke. Pored toga, razrešen je jedan sudija okružnog suda i izabrane 3 sudije okružnih sudova.

Acti koje je Skupština usvojila:

Društveni plan Narodne Republike Slovenije za 1963 (»Uradni list LRS«, 3/63) predviđa da će ukupan obim proizvodnje i usluga u 1963. porasti za oko 10% u odnosu na 1962. Poljoprivredna proizvodnja treba da se poveća za 19%, od čega na društvenim gazdinstvima za oko 50%. U industriji se očekuje da će proizvodnja porasti za oko 10%. Naročita pažnja biće poklonjena razvoju metalne industrije, u prvom redu mašogradnji, koja treba da se još više orijentise na izvoz, zatim usmeravanju investicija na modernizaciju tehnoloških procesa, na zamenu zastarelih i istrošenih mašina i postrojenja, na dugoročniju izgradnju elektroindustrije, hemijske industrije i industrije prerade drveta, kao i na rekonstrukcije metalurgije i na razvitak energetske osnove. Predviđa se povećanje produktivnosti rada u društvenom sektoru privrede za oko 7% do 8%. Ukupne investicije u osnovna sredstva iznosiće oko 165 milijardi din. Realni lični dohoci u privredi povećaću se za oko 7%. U oblasti društvenog standarda očekuje se da će se izgraditi oko 10.500 novih stanova, da će se izgradnjom novog školskog prostora ukinuti treća smena u osmogodišnjim školama, kao i da će se povećati kapaciteti stručnih škola i omogućiti uvođenje trećeg stupnja školovanja na fakultetima. U zdravstvu se predviđa povećanje broja bolesničkih kreveta, kao i dalja izgradnja kliničkih bolnica i medicinskih instituta. U oblasti socijalne zaštite razvijaju se razni oblici dečje zaštite i ustanovljavaju razne socijalne ustanove. Ukupna budžetska potrošnja povećaću se u 1963. za oko 6% do 7%;

Zakon o određivanju učešća srezova u zajedničkim izvorima prihoda (»Uradni list LRS«, 3/63). Zakonom se raspoređuju ukupni prihodi ostvareni na području srezova, i to na taj način da srezu Celje pripada 55% ovih prihoda, srezu Kopar 73%, srezu Ljubljana 52% i srezu Maribor 56%. Po istom ključ srezovima pripada i deo sudskih taksa. Opštinama pripada najmanje 28% prihoda iz zajedničkih izvora prihoda ostvarenih na području opštine;

Zakon o utvrđivanju dela stambenog doprinosa koji se uplaćuje u fond za stambenu izgradnju one opštine na čijem području ima sedišta isplatilac radnikovog ličnog dohotka (»Uradni list LRS«, 3/63). Zakonom se predviđa da se u 1963. iz stambenog doprinosa uplaćuje 50% u fond za stambenu izgradnju one opštine na čijem području ima sedišta isplatilac radnikovog ličnog dohotka, a 50% u fond one opštine na čijem području primaćal ličnog dohotka stalno stanuje;

Zakon o Budžetu Narodne Republike Slovenije za 1963 (»Uradni list LRS«, 3/63). Zakonom se predviđa da će prihodi Republičkog budžeta u 1963. iznositi 20.542.000.000 din., budžetska rezerva 1.254.000.000 i rashodi 19.288.000.000 din.;

Odluka o posebnoj obaveznoj rezervi komunalnih banaka kod Opšte privredne banke NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 3/63). Odlukom je predviđeno da komunalne banke moraju u 1963. imati kod Opšte privredne banke posebnu obaveznu rezervu u visini od 5% od svojih novčanih sredstava. Izvršno veće je ovlašćeno da u okviru tog procenta u 1963. menja visinu obavezne rezerve u skladu sa stanjem sredstava i kreditnih potreba. Posebna obavezna rezerva se obračunava od iste osnove koja važi za obračunavanje obavezne rezerve komunalnih banaka kod Narodne banke;

Odluka o oslobađanju sredstava posebne obavezne rezerve fondova (»Uradni list LRS«, 3/63). Odlukom se oslobađaju sredstva koja su u 1962. bila izdvojena u posebnu obaveznu republiku rezervu, osim sredstava koja su bila uplaćena iz novčanih sredstava poslovnog fonda, fonda zajedničke potrošnje privrednih organizacija i iz novčanih sredstava sreskih i opštinskih društvenih investicionih fondova. Neoslobodena sredstva se vode kao depozit na posebnom računu Opšte privredne banke NR Slovenije, i ona ih može upotrebiti kao kreditna sredstva za namene predviđene Društvenim planom NR Slovenije za 1963. Izvršno veće može propisati detaljnije uslove za korišćenje ovih sredstava;

Odluka o upotrebi sredstava 10% obavezne rezerve društvenih investicionih fondova republike, srezova i opština (»Uradni list LRS«, 3/63). Sredstva 10% obavezne rezerve društvenih investicionih fondova republike, opština i srezova koja se formira po odredbama Saveznog društvenog plana za 1963. mogu se u 1963. upotrebljavati za kreditiranje izgradnje onih objekata koji se po odredbama Saveznog društvenog plana za 1963. neće više finansirati iz sredstava Opšteg investicionog fonda. Izvršno veće može utvrditi način sakupljanja i detaljnije uslove za korišćenje ovih sredstava.

20. FEBRUARA 1963.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 20. februara 1963. razmotren je Izveštaj Vrhovnog suda NR Slovenije o opštim problemima pravosuđa u Sloveniji i prihvaćena 2 zakona, 7 odluka, jedna preporuka i jedna rezolucija. Pored toga, razrešen je jedan sudija okružnog suda.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o gradnji investicionih objekata (»Uradni list LRS«, 5/63). U Zakonu se, u skladu sa Osnovnim zakonom o gradnji investicionih objekata, detaljnije razrađuju odredbe o investicionim programima, načinu izrade elaborata, davanju dozvola za građenje, ustupanju investicionih objekata u gradnju, investicionoj gradnji u vlastitoj režiji, kao i pitanja tehničkog pregleda. Zakonom je regulisana i gradnja objekata društvenog standarda, komunalnih objekata i objekata koje grade građansko-pravna lica. Regulisana su i sva ostala pitanja koja su na osnovu Osnovnog zakona o gradnji investicionih objekata stavljena u nadležnost republikim organima;

Zakon o uvođenju zdravstvenog osiguranja za određene grupe lica (»Uradni list LRS«, 5/63). Zakonom se proširuje zdravstveno osiguranje na uživaoc stalnih novčanih naknada koje priznaju narodni odbori i na članove njihovih porodica, na lica koja od narodnih odbora opština dobijaju stalnu novčanu socijalnu pomoć i na njihove članove porodice ako nisu osigurani po drugom osnovu, kao i na gostioničare koji vrše ugostiteljske usluge po propisima o privatnim ugostiteljskim radnjama i na njihove članove porodice. Primaoci novčanih naknada i socijalne pomoći osigurani su za sve slučajeve koje po Zakonu o zdravstvenoj zaštiti uživaju lica koja dobijaju stalnu državnu pomoć, a gostioničari i njihove porodice uživaju osiguranje u istom obimu kao i zanatlije i članovi njihovih porodica. Doprinos za zdravstveno osiguranje za lica koja primaju stalnu novčanu naknadu i socijalnu pomoć plaćaju narodni odbori, dok gostioničari plaćaju doprinos sami, po istom postupku kao i zanatlije;

Odluka o utvrđivanju najviše stope vanrednih doprinosa za pokriće manjkova u zdravstvenom osiguranju (»Uradni list LRS«, 5/63). Stopa vanrednog doprinosa za zdravstveno osiguranje koja se može naplatiti od osiguranika utvrđena je najviše do 1% od osnova za plaćanje osnovnog doprinosa za socijalno osiguranje, a stopa ovog doprinosa koja se može naplatiti od organizacija i privatnih poslodavaca — najviše do 2% od osnova za obračunavanje osnovnog doprinosa za socijalno osiguranje;

Odluka o obezbeđenju potrebnih dopunskih sredstava za fondove zajednica socijalnog osiguranja (»Uradni list LRS«, 5/63). Ako se obaveze prema osiguranicima koje prističu iz zdravstvenog osiguranja ne mogu pokriti na način utvrđen u stavu 1. člana 98. Zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja, potrebna dopunska sredstva za fondove zdravstvenog osiguranja komunalnih zajednica socijalnog osiguranja obezbeđuje iz svojih sredstava opštine ili opštine na čijem području se zajednica nalazi. Potrebna dopunska sredstva za fond invalidskog osiguranja i za fond penzijskog osiguranja Republičke zajednice socijalnog osiguranja obezbeđuje NR Slovenija iz svojih sredstava;

Odluka o plaćanju doprinosa za socijalno osiguranje za određene kategorije osiguranika (»Uradni list LRS«, 5/63). Odlukom se detaljno utvrđuje za koje osiguranike obračunavaju i iz kojih sredstava plaćaju doprinose za socijalno osiguranje: organizacije, državni organi, zavodi za zapošljavanje radnika, isplatioci stipendija, opštine itd. Stope odnosno visinu doprinosa za lica na koja se odnosi ova odluka utvrđuje skupština Republičke zajednice socijalnog osiguranja;

Odluka o pokriću nekih manjkova u Fondu za dugoročno osiguranje Republičkog zavoda za socijalno osiguranje u Ljubljani (»Uradni list LRS«, 5/63). Manjkovi koji proizlaze iz poslovanja Fonda za dugoročno osiguranje u 1960, 1961. i 1962, utvrđeni na dan 31. decembra 1962, pokriće se sredstvima navedenim u odgovarajućoj saveznoj odluci, a sredstva koja pri tom preostanu raspoređuje se u rezervni fond invalidskog i penzijskog osiguranja, srazmerno izdacima ovih fondova u 1962;

Odluka o utvrđivanju najviše granice do koje skupštine komunalnih zajednica mogu odrediti stopu osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje (»Uradni list LRS«, 5/63). Odlukom je predviđeno da ova stopa može iznositi najviše do 8% od osnova koji je propisan za obračunavanje doprinosa za socijalno osiguranje;

Odluka o utvrđivanju grana, grupa odnosno podgrupa organizacija kojima se može propisati dopunski doprinos za zdravstveno osiguranje i dopunski doprinos za invalidsko osiguranje (»Uradni list LRS«, 5/63). Odlukom se predviđa da skupština komunalnih zajednica socijalnog osiguranja može propisati dopunski doprinos za zdravstveno osiguranje, a skupština Republičke zajednice socijalnog osiguranja — dopunski doprinos za invalidsko osiguranje, u svakoj grani, grupi ili podgrupi u kojoj troškovi za zdravstveno odnosno invalidsko osiguranje prelaze prosečne troškove za zdravstveno odnosno invalidsko osiguranje na području komunalne odnosno Republičke zajednice socijalnog osiguranja;

Odluka o oslobađanju invalidskih radionica »Enotnost« u Ljubljani od plaćanja budžetskog doprinosa iz ličnih dohodaka radnika koji pripada NR Sloveniji (»Uradni list LRS«, 5/63). Odlukom se predviđa da se invalidske radionice »Enotnost« u Ljubljani u celini oslobađaju od plaćanja dela budžetskog doprinosa iz ličnih dohodaka radnika koji pripada NR Sloveniji, ukoliko se svog dela ovog doprinosa odreknu i opštine i srezovi u kojima invalidske radionice imaju svoje poslovne jedinice. Oslobodeni deo doprinosa ulaže se u poslovni fond ovih radionica;

Odluka o potvrđi Statuta Zajednice osiguranja NR Slovenije u Ljubljani (»Uradni list«, 6/63). Odlukom se potvrđuje ovaj Statut, koji je bio prihvaćen na skupštini Zajednice održanoj 19. oktobra 1962;

Preporuka o zadacima na području socijalnog osiguranja prilikom prelaska na novi sistem finansiranja (»Uradni list LRS«, 5/63). Preporučuje se svim faktorima da u skladu sa predviđanjima društvenih planova pведу računa o tome da opterećenja ličnih dohodaka doprinosima za socijalno osiguranje ne smanjuju realne lične dohotke zaposlenih. Organi društvenog samoupravljanja u socijalnom osiguranju trebalo bi da utvrde takve stope doprinosa koje su dovoljne za pokrivanje zakonskih prava osiguranika i da merilima za uvođenje dopunskog doprinosa podstiču smanjivanje troškova za zdravstveno i invalidsko osiguranje. Potrebno je da zavodi odmah smanjuju dopunske doprinose čim organizacije poboljšanjem higijenske i tehničke zaštite smanje troškove zdravstvenog odnosno invalidskog osiguranja. Prosečni izdaci za isplatu naknada za lične dohotke za bolovanja do 30 dana i za troškove lečenja prilikom nesreće pri radu i profesionalnih oboljenja, trebalo bi da se određuju realno, tako da organizacije budu zainteresovane za smanjivanje tih izdataka. Odnosi sa zdravstvenim ustanovama trebalo bi da se zasnivaju u duhu većeg osamostaljivanja i bržeg razvoja zdravstvene službe. Pored toga, date su preporuke za rad invalidskih komisija, za organizovanje kontrole bolesnika, za korišćenje raspoloživih sredstava i rezervi, kao i za rad organa samoupravljanja. Preporučuje se i narodnim odborima da pomognu ostvarivanje politike planskog trošenja sredstava socijalnog osiguranja, da povećavaju obim zdravstvene zaštite u skladu sa stvarnim mogućnostima pojedine komunalne zajednice i da planski proširuju i usavršavaju mrežu zdravstvenih ustanova;

Rezolucija uz Izveštaj Vrhovnog suda NR Slovenije o opštim problemima pravosuđa u NR Sloveniji (»Uradni list LRS«, 5/63). Narodna skupština NR Slovenije preporučuje narodnim odborima srezova i opština da i oni razmotre opšta pitanja pravosuđa na svom području i da i dalje pružaju pomoć sudovima, službama pravne pomoći i mirovnim većima.

18. MARTA 1963.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije održanim 18. marta 1963. razmatran je i usvojen Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za 1962. godinu. Pored toga, usvojena je jedna preporuka, jedna rezolucija, 7 zakona i jedno rešenje. Razrešeni su jedan sudija okružnog suda i jedan sudija okružnog privrednog suda.

Akti koje je Skupština usvojila:

Preporuka za sprovođenje zadatka komuna i mesnih zajednica u oblasti zaštite dece (»Uradni list LRS«, 8/63). Preporučuje se narodnim odborima, mesnim zajednicama i društvenim i privrednim organizacijama da prouče Izveštaj republičkog Saveta za socijalnu zaštitu i republičkog Saveta za školstvo o sprovođenju Rezolucije o zadacima komuna i stambenih zajednica u oblasti zaštite dece i da pristupe efikasnijem sprovođenju te rezolucije, što bi trebalo da se odrazi i u opštinskim društvenim planovima i statutima komuna, mesnih zajednica i radnih organizacija. Narodni odbori opština i mesnih zajednica, u saradnji sa svim zainteresovanim faktorima, trebalo bi da izrade konkretne programe za razvitak dečje zaštite na svom području, kako bi time obezbedili sistematsku brigu društva za zaštitu dece, a naročito dece zaposlenih roditelja;

Rezolucija o rehabilitaciji invalidnih lica u Sloveniji (»Uradni list LRS«, 8/63). U Rezoluciji se ističe da rehabilitacija invalidnih lica treba da postane sastavni deo celokupne društvene aktivnosti, naročito u privredi. Uključivanje invalida u redovan radni odnos treba da postane osnovno načelo u procesu vraćanja invalidnih osoba u normalan život. Narodna skupština preporučuje svim društvenim, ekonomskim i političkim faktorima da na svojim područjima razmotre rehabilitaciju invalidnih lica i da preduzmu mere za uspešno sprovođenje rehabilitacije;

Zakon o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u NR Sloveniji (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom se predviđa da se opština Hrpelje pripaja delimično opštini Ilirska Bistrica, a delimično opštini Sežana. Opština Medvode pripaja se opštini Ljubljana—Šiška. Opština Petrovci—Šalovci pripaja se opštini Murska Sobota. Opština Beltinci pripaja se delimično opštini Lendava, a delimično opštini Murska Sobota. Menja se i granica između opština Hrastnik i Laško, s tim što se opštini Laško pripaja selo Radeče i još neka druga naselja. Naziv i sedište opštine Šoštanj menja se u opštinu Velenje sa sedištem u Velenju. Pripojene opštine prestaju a nove započinju rad počev od 1. aprila 1963;

Zakon o uređenju gradskog zemljišta (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom se utvrđuje da se stambeni, privredni i drugi objekti mogu graditi na gradskom zemljištu samo ako je ono uređeno za takve svrhe. Propisano je takođe kakve radove treba izvesti da bi se zemljište smatralo uređenim. Narodni odbori opština usmeravaju uređivanje gradskih zemljišta svojim planovima i drugim aktima, uzimajući pri tome u obzir dugoročne i godišnje planove stambene izgradnje;

Zakon o Fondu za sprečavanje i iskorenjivanje dečje paralize (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom se osniva republički Fond za sprečavanje i iskorenjivanje dečje paralize, kojim se obezbeđuju dopunska sredstva za ove svrhe. Fond je pravno lice i ima sedište u Ljubljani. Sredstva Fonda koriste se za podmirivanje troškova zdravstvenih ustanova za pelcovanje i za ostale akcije na sprečavanju dečje paralize. Fond može finansirati i naučnoistraživački rad u ovoj oblasti, a može učestvovati i u izgradnji i opremanju zdravstvenih ustanova. Fondom upravlja upravni odbor, koji donosi pravila Fonda uz saglasnost Sekretarijata NR Slovenije za zdravstvo;

Zakon o naplati dugovanja zdravstvenih ustanova za zdravstvenu pomoć i druge zdravstvene usluge (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom se predviđa da se troškovi zdravstvenih ustanova za zdravstvenu pomoć i druge zdravstvene usluge naplaćuju od privrednih i drugih organizacija, ustanova ili državnih organa koji su zatražili zdravstvene usluge, ukoliko posetnim propisima ili ugovorom nije drukčije utvrđeno. Troškovi zdravstvenih usluga naplaćuje se delimično ili u celini od lica koja su po propisima dužna da sama plaćaju takve usluge. Naplata se vrši po hitnom postupku, sa platnim nalogom koji izdaje zdravstvena ustanova. Zakonom je regulisana i prisilna naplata ovih dugovanja;

Zakon o Akademiji za pozorište, radio, film i televiziju u Ljubljani (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom je utvrđeno da se sadašnja Akademija za pozorišnu umetnost ubuduće naziva Akademija za pozorište, radio, film i televiziju. Akademija postaje visokoškolska umetnička i naučna ustanova u ovoj oblasti. Akademija je pravno lice i posluje po načelima društvenog upravljanja. Statutom se detaljnije utvrđuju zadaci, organizacija i rad Akademije;

Zakon o Akademiji za likovnu umetnost u Ljubljani (»Uradni list LRS«, 8/63) predviđa da se sadašnja Akademija za primenjenu umetnost ubuduće naziva Akademija za likovnu umetnost. Akademija je visokoškolska ustanova za sve vrste likovnih umetnosti i sa njima povezanim tehnološkim i likovno-pedagoškim naukama. Statutom se detaljnije utvrđuju zadaci, organizacija i rad Akademije;

Zakon o Muzičkoj akademiji u Ljubljani (»Uradni list LRS«, 8/63). Zakonom se predviđa da je Muzička akademija visokoškolska umetnička i naučna ustanova na području muzike. Nastava na Akademiji vrši se u tri stepnja. Statutom se detaljnije utvrđuju zadaci, organizacija i rad Akademije;

Rešenje o davanju saglasnosti na finansijski plan Fonda NR Slovenije za školstvo za 1963 (»Uradni list LRS«, 8/63). Rešenjem se potvrđuje finansijski plan Fonda NR Slovenije za školstvo za 1963, sa prihodima od 5.638.061.000 din. i sa isto tolikim rashodima.

30. MARTA 1963.

Narodna skupština NR Slovenije na sednicama od 30. marta 1963. razmatrala je Izveštaj Izvršnog veća o upotrebi sredstava i radu republičkih fondova u 1962. i Izveštaj Administrativnog odbora Skupštine i usvojila jedan zakon i jedno rešenje.

Akti koje je usvojila Skupština:

Zakon o završnom računu o izvršenju Budžeta Narodne Republike Slovenije za 1962 (»Uradni list LRS«, 9/63). Ukupna raspoloživa sredstva republičkog budžeta za 1962. iznose 18.012.079.178 dinara. Izdaci budžeta su se kretali u istoj visini;

Rešenje o davanju saglasnosti na završni račun Fonda NR Slovenije za školstvo za 1962 (»Uradni list LRS«, 9/63). Prihodi Fonda za školstvo NR Slovenije u 1962. iznosili su 5.167.729.000 din., a izdaci 4.949.669.000 din. Višak prihoda nad rashodima u iznosu od 218.060.000 din. prenet je Fond za 1963.

Dr M. P.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE
NR BOSNE I HERCEGOVINE

27. FEBRUARA 1963.

Na sednicama od 27. februara 1963. Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine usvojila je jednu preporuku, 8 zakona, 6 odluka i saslušala 6 izveštaja: Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine za 1962. godinu, Izveštaj o radu Privredne komore NR Bosne i Hercegovine u 1962. godini, Izveštaj o aktuelnim problemima iz stambeno-komunalne izgradnje u Bosni i Hercegovini, Izveštaj o osnovnim problemima daljeg razvoja školstva u Bosni i Hercegovini, Izveštaj o radu sudova i Izveštaj Odbora za predstavljanje i žalbe.

Akti koje je Skupština usvojila:

Preporuka o zadacima u daljem razvoju školstva u Bosni i Hercegovini (»Službeni list NR BiH«, 11/63). U cilju obuhvatanja školovanjem sve dece i omladine dolasle za osnovno školovanje, narodnim odborima se preporučuje da izrade programe razvitka osnovnog školstva i plan ostvarivanja obaveznog školovanja na svom području. Naglašava se potreba da se svi oblici u sistemu stručnog obrazovanja brže prilagođavaju potrebama privrede i javnih službi. Preporuka konstatuje da dalji razvitak školstva zahteva poklanjanje veće pažnje stabilizaciji i unutrašnjem sređivanju školstva radi poboljšanja vaspitno-obrazovnog rada na svim stepenima obrazovanja, uvođenju raspodele dohotka prema radu, intenzivnijem razvijanju istraživačkog rada u oblasti pedagoških nauka, racionalnijem i ekonomičnijem korišćenju sredstava društvenih fondova za školstvo, i sl.;

Zakon o javnom prevozu u drumskom saobraćaju (»Službeni list NR BiH«, 10/63) reguliše samo pitanja koja su u domenu zakonskog regulisanja republike. Između ostalog, regulišu se tehničko-eksploatacioni uslovi za motorna vozila kojima se vrši javni prevoz, oznake za stanice i stajališta, inspekcija drumskog saobraćaja, javni prevoz zaprežnim vozilima, itd.;

Zakon o javnim putevima (»Službeni list NR BiH«, 10/63) propisuje posebne mere koje zaštićuju javni put kao objekat i kao sredstvo na kojem se mora obezbediti što sigurniji saobraćaj. Zakon sadrži odredbe o zaštiti javnog puta za vreme prevoza naročito teških predmeta, o podizanju objekata pored javnih puteva, o zaštiti sadnica i zelenih površina na putnom zemljištu, i sl.;

Zakon o uređivanju i korišćenju gradskog zemljišta (»Službeni list NR BiH«, 10/63) razrađuje principe iz Opšteg zakona i određuje uslove za davanje gradskog zemljišta na korišćenje. Zemljište se po pravilu daje na korišćenje putem konkursa, čime se omogućuje investitorima da prema svojim prilikama i potrebama biraju površine za izgradnju objekata. Sredstva doprinosa za korišćenje gradskog zemljišta mogu se koristiti samo namenski — za finansiranje neposrednih radova na objektima zajedničke komunalne potrošnje. Zakon utvrđuje i osnovna merila i uslove u vezi sa plaćanjem doprinosa, i dr.;

Zakon o finansiranju sreskih, okružnih i okružnih privrednih sudova (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Sredstva za finansiranje sudova koja su obezbeđena u budžetima srezova za 1963. odlukama narodnih odbora srezova treba da budu prenesena na budžete odgovarajućih opština, a sredstva za finansiranje okružnih i okružnih privrednih sudova obezbeđena u Budžetu NR BiH za 1963. prenose se na budžete odgovarajućih srezova, i to u srazmeri u kojoj opštine odnosno srezovi treba da učestvuju u finansiranju određenog suda;

Zakon o finansiranju sreskih i okružnih javnih tužilaštava (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Sredstva za finansiranje sreskih i okružnih tužilaštava koja su obezbeđena u Budžetu NR BiH za 1963. prenose se na budžete odgovarajućih srezova;

Zakon o Republičkom fondu za unapređivanje kinematografije (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Osnovan je Republički fond za unapređivanje kinematografije. Prema Zakonu, raspodela sredstava doprinosa od prometa ostvarenog prodajom bioskopskih ulaznica vrši se kroz mehanizam ovog fonda;

Zakon o izmenama Zakona o Republičkom fondu za dodeljivanje nagrada za umetnička dela i naučni rad (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Namena Fonda je proširena, tako da će on ubuduće služiti i za dodeljivanje nagrada za značajna tehnička dostignuća koja predstavljaju poseban doprinos društvu i privrednom razvitku, a ne samo za istaknuta ostvarenja u oblasti kulture i nauke kao dosada;

Zakon o izmenama Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača (»Službeni list NR BiH«, 10/63) određuje da se obezbeđivanje finansijskih sredstava za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača ubuduće vrši samo doprinosom koji plaćaju poljoprivredni proizvođači i ostali građani koji imaju porezu podložne prihode od poljoprivrede, a eventualno i drugim prihodima (kamate, regres itd.);

Odluka o izmeni Odluke o određivanju dela doprinosa za društvene fondove za školstvo koji pripada opštinskim društvenim fondovima za školstvo (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Odlukom se menja raspodela dela doprinosa za društvene fondove za školstvo koji pripada opštinskim društvenim fondovima za školstvo. Republičkom fondu za školstvo pripadalo bi 25%, a opštinskim fondovima za školstvo 75% sredstava;

Odluka o oslobodenju privrednih jedinica kazneno-popravnih ustanova od uplate dela čistog prihoda u budžet NR BiH (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Ove jedinice oslobođene su uplate u budžet NR BiH 15% od ostataka svog čistog prihoda po završnim računima za 1962. s tim što će se ta sredstva upotrebiti za izgradnju stanica Narodne milicije;

Odluka o visini doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača u 1963. godini (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Visina doprinosa koji za osnovno zdravstveno osiguranje plaćaju poljoprivredni proizvođači i ostali građani koji imaju porezu podložne prihode od poljoprivrede, određuje se za 1963. sa 6% od osnovice koja služi za oporezivanje dohotka;

Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1962. godinu (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Odobren je završni račun Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1962;

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog fonda za školstvo za 1963. godinu (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Odlukom je data saglasnost na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1963;

Odluka o smernicama za korišćenje sredstava Republičkog društvenog fonda za školstvo u 1963. godini (»Službeni list NR BiH«, 10/63). Odlukom se utvrđuje da se sredstva Republičkog društvenog fonda za školstvo koriste u 1963. prvenstveno za isplatu obaveza Fonda, za osnovnu delatnost škola i investicije.

B. Lj.

SEDNICE NARODNOG SOBRANJA NR MAKEDONIJE

31. JANUARA I 1. FEBRUARA 1963.

Na sednicama od 31. januara i 1. februara 1963. Narodno sobranje NR Makedonije usvojilo je Društveni plan privrednog razvika NR Makedonije za 1963. godinu. Budžet NR Makedonije za 1963. godinu i još jedan zakon i jednu odluku. Usvojeni su i Izveštaj Odbora za predstavke i žalbe za drugo polugodište 1962. i Izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodnog sobranja u četvrtom tromesečju budžetske 1962. Pored toga, izvršeno je razrešenje i izbor nekih sudija okružnih i okružnih privrednih sudova.

Akti koje je Narodno sobranje usvojilo:

Društveni plan privrednog razvika NR Makedonije za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 4/63) predviđa u 1963. porast društvenog bruto proizvoda za 11%, a fizičkog obima proizvodnje u industriji za 11% i u poljoprivredi za oko 8% (u društvenom sektoru za oko 15%). Ukupne investicije u osnovne fondove treba da se povećaju za oko 23,5%. Na bazi predviđenog porasta proizvodnje i usluga predviđa se povećanje zaposlenosti za 5,7%, a produktivnosti rada u ukupnoj privredi za 5,5%. Plan poklanja posebnu pažnju razvitku privredno zaostalih područja i predviđa u tu svrhu investicije u iznosu od oko 2,5 milijardi din. Povećanje ukupnih i nominalnih ličnih dohodaka predviđa se za 12,1%;

Zakon o Budžetu Narodne Republike Makedonije za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 4/63) predviđa prihode od 6.634.760.000 din. i rashode u iznosu od 17.604.760.000 din. Višak rashoda nad prihodima u iznosu od 10.970.000.000 din. pokriva se dotacijama iz Saveznog budžeta za 1963;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o utvrđivanju učešća srezova i opština u zajedničkim prihodima i o visini dotacija srezovima (»Služben vesnik na NRM«, 4/63) predviđa učešće srezova sa 60% u zajedničkim prihodima ostvarenim na njihovom području. Za pokrivanje budžetskih rashoda Zakonom se predviđa određivanje dotacija iz sredstava Republike svim srezovima, osim srezu Skopje;

Odluka o najvišoj granici osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 4/63). Odlukom se granica do koje skupštine komunalnih zajednica mogu da odrede normu osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje za 1963. određuje na 9,0% od bruto iznosa ličnih dohodaka radnika;

5. I 6. MARTA 1963.

Na sednicama od 5. i 6. marta 1963. Narodno sobranje NR Makedonije saslušalo je i usvojilo Izveštaj saveznog izvršnog veća o radu u 1962. godini. Izveštaj o nastalim štetama od poplava u NR Makedoniji u novembru 1962. Izveštaj o radu komunalnih banaka u NR Makedoniji od 30. aprila 1961. do 30. septembra 1962. Izveštaj Privredne banke NR Makedonije za 1962. i Analizu o izvršenju kreditnog bilansa od 31. decembra 1961. do 30. septembra 1962. sa smernicama za kreditni bilans NR Makedonije za 1963. Pored toga, usvojena su 3 zakona i 2 odluke.

Akti koje je Narodno sobranje usvojilo:

Zakon o uređenju i korišćenju gradskog zemljišta (»Služben vesnik na NRM«, 11/63). Gradskim zemljištem smatra se zemljište (izgrađeno i neizgrađeno) koje se nalazi u užim građevinskim rejonima gradova i naselja koja imaju gradski karakter. Na ovakvom zemljištu mogu se graditi stambeni, privredni i drugi objekti samo ako je ono uređeno za tu svrhu. Gradsko zemljište uređuje i daje na korišćenje opština, na osnovu konkursa. Narodni odbori opština ovlašćeni su da od 1. januara 1964. propišu doprinos za korišćenje gradskog zemljišta (komunalni doprinos);

Zakon o putevima (»Služben vesnik na NRM«, 11/63) sadrži dopunske odredbe o javnim putevima, čija je materija regulisana Osnovnim zakonom o javnim putevima, i to u oblasti izgradnje i rekonstrukcije i u oblasti njihove zaštite. Predrečja za puteve dužna su voditi evidenciju o saobraćaju na području javnih puteva za koje su osnovana. Zakon reguliše i pitanja projektovanja, građenja, rekonstrukcije i korišćenja puteva i saobraćajnica koji nemaju svojstvo javnog puta (ulice, seoski, poljoprivredni i šumski putevi, i dr.);

Zakon o Republičkom fondu za istražne radove u rudarstvu (»Služben vesnik na NRM«, 11/63). Sredstva ovog Fonda obrazuju se od dotacija iz Republičkog budžeta, zajmova i kredita i drugih prihoda, a mogu se koristiti prvenstveno za finansiranje geoloških, rudarskih, tehnoloških i naučnoistraživačkih radova u rudarstvu. Korisnici sredstava Fonda mogu biti političko-teritorijalne jedinice, privredne organizacije i ustanove. Fond ima svojstvo pravnog lica, a njime upravlja upravni odbor;

Odluka o finansijskom planu Republičkog fonda za istražne radove u rudarstvu za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 10/63). Finansijski plan Fonda za 1963. utvrđuje ukupne prihode u iznosu od 448.000.000 din. i rashode u istom iznosu.

11. APRILA 1963.

Na sednicama od 11. aprila 1963. Narodno sobranje NR Makedonije usvojilo je 2 zakona i 5 odluka.

Akti koje je Narodno sobranje usvojilo:

Zakon o određivanju visina taksi na određena oruđa za proizvodnju i predmete u građanskoj svojini i o njihovom naplaćivanju (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) utvrđuje visinu godišnje takse za određena oruđa za proizvodnju i predmete u građanskoj sopstvenosti, koju plaćaju fizička i pravna lica sopstvenici predmeta kao što su traktori, buldožeri, bageri, kombajni, vršalice i drugi predmeti. Takse naplaćuje opština na čijem se području nalazi mesto stalnog življenja obveznika taksi;

Zakon o zdravstvenom osiguranju zemljoradnika (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) predstavlja saobražavanje sa saveznom Zakonom o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja, čiji principi važe i za zdravstveno osiguranje zemljoradnika (lica koja se bave poljoprivrednom delatnošću kao redovnim zanimanjem ili lovom i ribolovom u cilju privredivanja, bez obzira da li imaju prihode od drugog samostalnog zanimanja uključujući i članove njihovih domaćinstava, ako ih ovi izdržavaju). Postoji osnovno i prošireno zdravstveno osiguranje čiji obim i uslove, kao i način korišćenja, određuje Zakon. Ovim Zakonom se obezbeđuje zdravstvena zaštita zemljoradnika za širi krug bolesti, čije lečenje u celini pada na teret fonda zdravstvenog osiguranja ili se predviđa smanjeno učešće osiguranih u zdravstvenoj zaštiti koja se obezbeđuje uz učešće

osiguranika, u poređenju sa ranijim zakonom. U organizaciji zdravstvenog osiguranja zemljoradnika predviđa se obrazovanje komunalnih zajednica za područje jedne ili više opština, uz postojanje uslova koje predviđa Zakon, kao i obrazovanje republičke zajednice poljoprivrednih osiguranika kojom upravlja skupština što je čine predstavnici komunalnih zajednica. Stopu doprinosa za osnovno osiguranje određuje skupština komunalne zajednice u saglasnosti sa skupštinom opštine;

Odluka o najvišoj granici stope i paušalnog iznosa doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje individualnih poljoprivrednih proizvođača za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 13/63). Najviša granica do koje skupštine komunalnih zajednica mogu da odrede stopu i paušalni iznos doprinosa utvrđuje se: a) do 9% od katastarskog prihoda i drugih sporednih privrednih delatnosti u poljoprivredi koji podležu oporezivanju; b) u paušalnom iznosu do 1.500 din. godišnje po glavi korisnika, koji plaća poljoprivredni proizvođač koji nema sopstveno poljoprivredno imanje a bavi se poljoprivrednom delatnošću. Doprinosi za zdravstveno osiguranje obračunavaju se za sva domaćinstva koja su oporezovana porezom na dohodak iz poljoprivrede;

Odluka o određivanju grana, grupa odnosno podgrupa organizacija u kojima se može određivati dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) utvrđuje grane delatnosti u kojima se za grupe odnosno podgrupe organizacija može odrediti dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje;

Odluka o određivanju grana, grupa odnosno podgrupa organizacija u kojima se može odrediti dodatni doprinos za invalidsko osiguranje (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) utvrđuje grane delatnosti u pojedinim oblastima u kojima se za grupe odnosno podgrupe organizacija može odrediti dodatni doprinos za invalidsko osiguranje;

Odlukom o davanju saglasnosti na završni račun Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1962. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) daje se saglasnost na završni račun Fonda za 1962. godinu, po kome su prihodi iznosili 2.865.695.614 a rashodi 2.345.776.042 din. Razlika se prenosi u sredstva Fonda za 1963. godinu;

Odlukom o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1963. godinu (»Služben vesnik na NRM«, 13/63) daje se saglasnost na finansijski plan Fonda sa prihodima od 3.452.681.000 din. i rashodima u istom iznosu.

P. K.

SEDNICE NARODNE SKUPŠTINE NR CRNE GORE

16. FEBRUARA 1963.

Na sednicama Narodne skupštine NR Crne Gore od 16. februara 1963. usvojeni su Društveni plan NR Crne Gore za 1963. Budžet NR Crne Gore za 1963. i još 3 zakona i 8 odluka. Pretreseni su i Izveštaj Odbora za predstave i žalbe za drugo polugode 1962. i Izveštaj Administrativnog odbora o materijalno-finansijskom poslovanju za period od 1. jula do 31. decembra 1962.

Akti koje je Skupština usvojila:

Društveni plan Narodne Republike Crne Gore za 1963. godinu (»Službeni list NR CG«, 7/63). Stopa rasta društvenog proizvoda predviđa se za oko 15%, a povećanje industrijske proizvodnje za oko 20%. Fizički obim ukupne poljoprivredne proizvodnje povećaće se za oko 24%. Povećanje ukupnog nominalnog obima lične potrošnje treba da iznosi 11,7%, u čemu realni lični dohodi po zaposlenom oko 4%. Budžetska i opšta potrošnja povećaće se za 8%. Društvenim planom su propisane mere za potpunije ostvarivanje i racionalnije trošenje sredstava socijalnog osiguranja, kao i mere za sprovođenje Plana (stabilizacija tržišta, usavršavanje odnosa u raspodeli čistog prihoda i ličnih dohoda, podsticanje procesa integracije i poslovne saradnje, oslobađanje od prekomernih zaliha i obezbeđenje brzog procesa realizacije robe, obezbeđenje sredstava za sanaciju privrednih organizacija koje imaju uslova za rentabilno poslovanje, likvidacija onih koje takve uslove nemaju, i dr.). Propisano je iz čega se obrazuju sredstva Društvenog investicionog fonda Republike, Republičkog fonda za stambenu izgradnju i ostalih fondova, i određeni su obrazovanje rezervi i mere kreditne politike;

Zakon o budžetu Narodne Republike Crne Gore (Republičkom budžetu) za 1963. godinu (»Službeni list NR CG«, 7/63). Republički budžet za 1963. sadrži prihode od 8.190.000.000 din. i isto tolike rashode. Uštede u ličnim rashodima koje postignu republički organi i ustanove po osnovu smanjenja službenika i radnika mogu se koristiti prvenstveno za nova postavljenja i isplatu unapređenja, a preostali deo za naknadu za prekovremeni rad i nagrade službenika i radnika. Izvršno veće je ovlašćeno da u cilju postizanja uštede može smanjiti predviđene materijalne rashode do visine od 5%;

Zakon o izmenama Zakona o učešću opština u zajedničkim prihodima i o visini dotacija opštinama (»Službeni list NR CG«, 7/63). Opštine učestvuju u zajedničkim prihodima sa 63% (Budva, Kotor, Tivat i Herceg-Novi), 72% (Nikšić i Titograd), i 70% (ostale opštine). Zakonom je određen i iznos dotacija opštinama;

Zakon o izmenama Zakona o merama za sprovođenje Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta (»Službeni list NR CG«, 7/63). Arondacija poljoprivrednog zemljišta u korist poljoprivredne organizacije može se vršiti samo ako površina iznosi više od 15% od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta u jednom potesu. Poljoprivredne organizacije dužne su najkasnije do 30. juna 1964. doneti osnovne planove iskorišćavanja poljoprivrednog zemljišta;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zabrani držanja koza (»Službeni list NR CG«, 7/63). Zakonom je dozvoljeno držanje koza sanske rase, po pravilu u stajskom uzgoju. Način i uslovi pod kojima se mogu držati koze sanske rase, kao i najveći broj koza po domaćinstvu u pojedinim rejonima opštine, određuje narodni odbor opštine;

Odluka o ustanovljenju posebnih obaveznih rezervi fondova u 1963. godini (»Službeni list NR CG«, 7/63). Posebna obavezna rezerva obrazovaće se po stopi od 5% od iznosa osnovice iz člana 4. Zakona o ustanovljenju obaveznih rezervi fondova, sem kod fondova za kreditiranje stambene izgradnje, društvenih fondova za školstvo i putnih fondova, gde se ne može ustanovljavati posebna obavezna rezerva;

Odluka o visini doprinosa koji plaćaju poljoprivredni proizvođači za finansiranje osnovnog zdravstvenog osiguranja (»Službeni list NR CG«, 7/63). Poljoprivredni proizvođači uplaćuju u sreski fond zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača 5% od katastarskog prihoda i po 350 din. za svakog člana domaćinstva, a oni kojima se katastarski prihod ne utvrđuje — 5% od osnovice koja služi za oporezivanje dohotka i po 350 din. za svakog člana domaćinstva;

Odluka o određivanju grana delatnosti u kojima se može određivati dodatni doprinos za invalidsko osiguranje (»Službeni list NR CG«, 7/63). Ovom odlukom su određene grane delatnosti u kojima se može odrediti dodatni doprinos za invalidsko osiguranje ako troškovi ovog osiguranja premašuju republički prosek troškova za period 1959—1961;

Odluka o granama delatnosti za koje se može odrediti dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje (»Službeni list NR CG«, 7/63). Dodatni doprinos za zdravstveno osiguranje u 1963. može se odrediti u svim granama, grupama odnosno podgrupama organizacija u kojima troškovi zdravstvenog osiguranja premašuju prosečne troškove ostvarene za sve grane u 1961. na području komunalne zajednice. Prosečni troškovi utvrđuju se na osnovu procenta odsutnosti sa posla;

Odluka o najvišoj granici do koje skupštine komunalnih zajednica mogu odrediti stopu osnovnog doprinosa za zdravstveno osiguranje za 1963. godinu (»Službeni list NR CG«, 7/63). Stopa osnovnog doprinosa može se odrediti do 8% od bruto ličnog dohotka;

Odluka o određivanju najviše granice do koje se mogu određivati stope vanrednih doprinosa za zdravstveno osiguranje u 1963. godini (»Službeni list NR CG«, 7/63). Najviša stopa za osiguranike iznosi 1,50% od neto ličnih primanja, a za organizacije i privatne poslodavce utvrđuje se na 3,20% od ukupnih neto ličnih primanja;

Odluka o utvrđivanju broja članova Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo i određivanju ustanova i organizacija koje delegiraju svoje predstavnike u Upravni odbor (»Službeni list NR CG«, 7/63). Upravni odbor ovog fonda sastoji se od 19 članova. Određene su ustanove i organizacije koje delegiraju svoje predstavnike;

Odluka o imenovanju članova Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR CG«, 7/63).

30. MARTA 1963.

Na sednicama od 30. marta 1963. Narodna skupština NR Crne Gore usvojila je Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Crne Gore za 1962. kao i 2 zakona i 5 odluka.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o arhivima i zaštiti arhivske građe (»Službeni list NR CG«, 13/63). Zakonom se reguliše sistem organizacije arhivskih ustanova i zaštita arhivske građe u Republici, kao i finansiranje arhivskih ustanova. Arhivska građa je zaštićena bez obzira na to u čijoj je svojini — društvenoj ili građanskoj. Arhiv ima svojstvo pravnog lica i donosi svoj statut u kojem propisuje zadatke, način rada i druga pitanja od značaja za svoj rad. Arhivsku službu vrše: Republički arhiv, arhivi za područje jedne ili više opština i specijalni arhivi. Njima su propisani i zadaci, kao i ko ih osniva i kad se mogu ukinuti. Arhivom upravlja savet i direktor, a njihovi zadaci i ovlašćenja podrobno su propisani Zakonom. Zakonom je regulisano pitanje arhivskih odeljenja u muzejima, čuvanje i prikupljanje istorijske građe nastale u toku NOB i revolucije, kao i čuvanje arhivskih originala. Radi onemogućavanja uništenja, prikriivanja ili bespravno iznošenja arhivske građe u inostranstvo, Zakonom su predviđene kaznene mere;

Zakon o određivanju visine taksa na oruđa za proizvodnju i predmete u građanskoj svojini (»Službeni list NR CG«, 13/63). Zakonom su propisane takse za imovinske predmete u građanskoj svojini. Takse su jedinstvene za celu teritoriju Republike. Propisano je da su oslobođeni takse takseni obveznici koji poseduju jedno radno grlo. Imovinski predmeti u građanskoj svojini (poljoprivredno domaćinstvo odnosno lice u čijem se vlasništvu nalazi odnosno imovinski predmet) podležu taksi samo kada su ispravni, bez obzira na to da li se upotrebljavaju ili ne upotrebljavaju. Razrez takse se vrši na osnovu popisa imovinskih predmeta u privatnom vlasništvu. U pogledu naplate, jamstva, zastarelosti, kamate, pravnih sredstava i dr., propisano je da važe propisi koji se primenjuju za porez na dohodak;

Odluka o raspodeli sredstava namenjenih za javne puteve u 1963. godini (»Službeni list NR CG«, 13/63). Ovom odlukom procentualno je određen iznos koji pripada opštinama od ukupnih sredstava koja se obrazuju na području opštine od naknada koje se plaćaju za drumska motorna i zaprežna vozila, od poreza na promet motornih vozila i od poreza na promet transportnih usluga vozilima u građanskoj svojini, i dr. (čl. 26. Zakona o preduzećima za puteve) — za puteve IV reda;

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1963. godinu (»Službeni list NR CG«, 13/63). Daje se saglasnost na finansijski plan

Republičkog društvenog fonda za školstvo sa prihodima od 1.242.993.168 din. i isto tolikim rashodima;

Odluka o utvrđivanju načela za određivanje sredstava koja pripadaju školama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje za obavljanje njihovih osnovnih delatnosti (»Službeni list NR CG«, 13/63). Škole čiji je osnivač NR Crna Gora razvrstavaju se u sedam kategorija, a osnov za kategorizaciju su troškovi po učeniku za 1962. Utvrđena sredstva se kao najmanja sredstva moraju školama obezbediti, a kategorizacija se može menjati samo u slučaju da se bitno izmene objektivni uslovi i realne potrebe škola;

Odluka o određivanju sredstava koja se iz Republičkog budžeta izdvajaju za osnovne delatnosti škola i drugih ustanova za vaspitanje i obrazovanje kao prihod Republičkog društvenog fonda za školstvo (»Službeni list NR CG«, 13/63). Iz Republičkog budžeta određuje se Republičkom društvenom fondu za školstvo dotacija u iznosu od 674 miliona za osnovnu delatnost škola i ustanova za vaspitanje i obrazovanje i stipendiranje I i II stupnja studija deficitarnih grupa nastavnčkog kadra u školama čiji je osnivač Republika ili u kojima Republika učestvuje u njihovom finansiranju.

M. V.

SEDNICE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

22. JANUARA 1963.

Potpredsednik Saveznog izvršnog veća Edvard Kardelj podneo je izveštaj Saveznom izvršnom veću o svojim zvaničnim posetama Indoneziji, Indiji i Iraku.

Pored toga, na sednici su razmatrani i prihvaćeni Nacrt zakona o stručnim nazivima i akademskim stepenima, Nacrt zakona o fondovima rizika trgovačkih preduzeća za promet poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i Nacrt zakona o izmenama i dopunama Carinskog zakona.

Na sednici su zatim usvojene sledeće uredbe:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o Privremenoj opštoj carinskoj tarifi, kojom se uprošćava carinski postupak u međunarodnom putničkom i poštanskom prometu. Utvrđena je jedinstvena carinska stopa od 40% koju će plaćati jugoslovenski građani na određene vrste roba koje unose u zemlju ako provedu u inostranstvu najmanje pet dana, Jugoslovenski i strani građani koji se doseljavaju u Jugoslaviju, ako su proveli u inostranstvu najmanje tri godine, mogu uvesti bez carine predmete za odevanje i domaćinstvo i neophodan privredni inventar, izuzimajući motorna vozila;

Uredba o Saveznom saobraćajnom inspektoratu, kojom se osniva Savezni saobraćajni inspektorat kao organ uprave u sastavu Sekretarijata SIV-a za saobraćaj i veze. Inspektorat će vršiti inspeksijske poslove u oblasti pomorskog, rečnog, vazdušnog, železničkog, ptt-saobraćaja, javnih puteva, drumskog i radio-saobraćaja. Osnivanjem Inspektorata ukidaju se Uprava pomorskog i rečnog saobraćaja. Uprava civilnog vazduhoplovstva, Savezna uprava za puteve i Uprava za radio-saobraćaj;

Uredba o Direkciji za civilnu vazdušnu plovību, kojom se osniva Direkcija za civilnu vazdušnu plovību kao organ uprave. Direkcija će vršiti poslove u vezi sa sprovođenjem i kontrolom vazduhoplova u vazdušnom prostoru Jugoslavije, vršiti preglede i voditi registar vazduhoplova, izviđati udese i davati saglasnost na redove letenja. Pored toga, Direkcija će vršiti i druge poslove u oblasti vazdušne plovibde;

Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o trgovinskoj delatnosti i trgovinskim preduzećima i radnjama, kojom se tržnicama na veliko omogućava da se mogu baviti i prometom poljoprivrednih proizvoda u svoje ime i za svoj račun po propisima koji važe za preduzeća za snabdevanje. Pored toga, predviđa se da ugovore o proizvodnji i isporuci poljoprivrednih proizvoda sa individualnim proizvođačima, pored zemljoradničkih zadruaga, mogu pod određenim uslovima zaključivati i privredne organizacije koje se bave proizvodnjom, preradom i prometom poljoprivrednih proizvoda.

Takođe su usvojene: Uredba o organizaciji i radu organa carinske službe, Uredba o dopuni Uredbe o porezu na promet, Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o Institutu za kriminalističku i kriminalističku istrživanja i Uredba o dopuni Uredbe o osnivanju Direkcije objekata za opštedržavne potrebe reprezentacije.

Prihvaćene su i sledeće odluke i rešenja:

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o isplati akontacija bivšim sopstvenicima nacionalizovanih privrednih preduzeća, kojom se predviđa da se ranijim vlasnicima nacionalizovanih preduzeća koja su imala veću aktivu od pasive, a koji su bez sredstava za izdržavanje i nesposobni za rad, može odobriti akontacija na ime naknade za nacionalizovanu imovinu u iznosu do 15.000 din. mesečno, odnosno u izuzetno opravdanim slučajevima do 25.000 din. mesečno;

Odluka o načinu korišćenja dotacija predviđenih u Saveznom budžetu za 1963. za investicije u turizmu, kojom je predviđeno da se dotacija u visini od 9.600 miliona din. unese u društvene investicione fondove opština i republika prema deviznom prilivu ostvarenom od inostranog turizma u pojedinim opštinama i republikama. Ova sredstva se mogu koristiti samo za davanje kredita za izgradnju objekata i nabavke opreme koji doprinose unapređenju inostranog turizma;

Odluka o garantovanju cenama pasulja roda 1963. i 1964, kojom se zemljoradničkim zadrugama i društvenim poljoprivrednim gazdinstvima garantuje cena pasulja roda 1963. i 1964. u iznosu od 80 do 150 din. po kilogramu, u zavisnosti od kvaliteta.

Savezno izvršno veće usvojilo je i Odluku o upotrebi sredstava za izgradnju skladišta za smeštaj i čuvanje robe državnih materijalnih rezervi, Odluku o stopama poreza na dohodak za 1963. Odluku o dopuni Odluke o izuzetnim osnovama po kojima privredne organizacije određenih delatnosti uplaćuju doprinos društvenim investicionim fondovima, Odluku o procentima učešća Opšteg investicionog fonda u troškovima investicija, Nacrt odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije, Odluku o ukupnom iznosu do koga se mogu odobravati krediti iz sredstava za unapređenje privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja, Odluku o finansiranju izgradnje puta Niška Banja—Dimitrovgrad—državna granica, Odluku o zaključenju kredita kod Narodne banke za finansiranje rashoda Saveznog budžeta za 1963. i Odluku o prihodima kojima Savezni zavod za statistiku samostalno raspolaže radi finansiranja određenih rashoda.

Usvojeno je i Rešenje o oslobađanju od plaćanja carine (do 100.000 din. godišnje) na predmete koje unose iz inostranstva članovi posade jugoslovenskih brodova koji saobraćaju sa inostranstvom i Rešenje o rasporedu i načinu korišćenja sredstava Opšteg investicionog fonda u oblasti saobraćaja u 1963.

Pored toga, Savezno izvršno veće je na sednici ratifikovalo i odobrilo više međunarodnih sporazuma.

12. MARTA 1963.

Savezno izvršno veće razmatralo je i usvojilo Izveštaj Saveznog izvršnog veća za 1962. godinu.

Na sednici su zatim razmatrani i prihvaćeni sledeći nacrti zakona: Nacrt opšteg zakona o zanatskim radnjama samostalnih zanatlija, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o elektroprivrednim organizacijama, Nacrt zakona o dopuni Zakona o ustanovljavanju kamate na fondove u privredi, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o ratnim vojnim invalidima, Nacrt zakona o dopuni Zakona o doprinosu za stambenu izgradnju, Nacrt zakona o ustanovljenju zdravstvenog osiguranja zemljoradnika, Nacrt zakona o Komitetu za turizam, Nacrt zakona o izmenama i dopunama

Zakona o organizaciji Jugoslovenskih Železnica, Nacrt zakona o izmenama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o udruživanju i poslovnoj saradnji u privredi, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova, Nacrt zakona o produženju mandata radničkih saveta i zadruginih saveta zemljoradničkih zadruga i Nacrt zakona o ratifikaciji Sporazuma o delimičnoj izmeni granične linije između Jugoslavije i Bugarske.

Pored toga, prihvaćeni su: Nacrt odluke o dopuni Odluke o sredstvima za davanje naknade saobraćajnim privrednim organizacijama za povlastice u putničkom saobraćaju u 1963, Nacrt odluke o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije i Nacrt odluke o dopuni Saveznog društvenog plana za 1963.

Na sednici je takođe prihvaćen Zaključak o merama za sprovođenje programa organizacije rada na pripremi sedmogodišnjeg plana privrednog razvika Jugoslavije za period 1964—1970. Zaključkom se stavlja iz nadležnost Saveznog zavodu za privredno planiranje da preduzme potrebne mere za organizaciju i koordinaciju rada na pripremi ovog plana. Preporučuje se izvršnim većima narodnih republika, srezovima i opštinama da i oni preduzmu mere za pripremanje svojih sedmogodišnjih planova. Predviđa se da se do kraja oktobra 1963. bliže i određenije razradi osnovna koncepcija razvoja u varijantama, na osnovu čega će se doneti odluka o opštoj liniji ekonomske politike za naredni sedmogodišnji period. U okviru priprema plana predviđa se i način iznošenja pojedinih pitanja na stručnu diskusiju, kao i rokovi i način iznošenja predloga sedmogodišnjeg plana na javnu diskusiju. Pored toga, prihvaćen je i Zaključak o obezbeđenju sredstava za finansiranje završetka izgradnje garantovanih investicija i određenih investicija u nedovoljno razvijenim područjima za 1964. i naredne godine.

Savezno izvršno veće je takođe prihvatilo sledeće uredbe: Uredbu o Jugoslovenskom institutu za zaštitu spomenika kulture, Uredbu o izmenama Tarife poreza na promet, Uredbu o osnivanju i načinu poslovanja i finansiranja tehničkih službi za potrebe saveznih državnih organa, Uredbu o Jugoslovenskom zavodu za fizičku kulturu, Uredbu o organizaciji i radu Državnog sekretarijata za inostrane poslove, Uredbu o posebnom dodatku za službenike Kabineta Predsednika Republike, Uredbu o posebnom dodatku za službenike Državnog sekretarijata za inostrane poslove, Uredbu o posebnom dodatku za službenike ovlašćene za vršenje inspekcije u poljoprivredi, šumarstvu i zaštiti bilja, Uredbu o posebnom dodatku za saobraćajne inspektore i Uredbu o posebnom dodatku za službenike carinske službe. Poslednjih pet uredaba predviđaju povećanje posebnog dodatka za službenike zaposlene u ovim službama do najvišeg iznosa od 12.000 din. mesečno.

Pored toga, usvojene su:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o osnivanju preduzeća i radnji, kojom je predviđeno da radnički saveti mogu doneti odluku o spajanju dvaju ili više preduzeća odnosno pripajanju jednog preduzeća drugom, samo ako se na osnovu prethodno izrađenog elaborata utvrdi da postoji ekonomska opravdanost za spajanje odnosno pripajanje. Predviđeno je takođe da narodni odbori opština ne mogu poslovnu ili pogonsku jedinicu pojedinih preduzeća izdvojiti u samostalno preduzeće bez prethodne saglasnosti osnivača;

Uredba o dopuni Uredbe o osnivanju i ukidanju određenih saveznih organa uprave, kojom se predviđa da sadašnji Zavod za javnu upravu postane organ uprave u sastavu Sekretarijata SIV-a za savezni budžet i opštu upravu i da nastavi rad pod istim nazivom;

Uredba o Komisiji za korišćenje vasiona u miroljubive svrhe, kojom se ova Komisija osniva kao samostalni savezni organ uprave. Komisija će organizovati proučavanje pitanja u vezi sa korišćenjem vasiona u miroljubive svrhe, koordinirati rad saveznih organa, ustanova i organizacija koji se bave

ovim pitanjima, pratiće razvoj korišćenja vasiona u miroljubive svrhe u okviru međunarodnog plana i vršiće i druge poslove u ovoj oblasti.

Na sednici su zatim usvojene sledeće odluke:

Odluka o sprovođenju mera opšte kreditne politike u 1963, kojom je predviđeno da će se iz bankarskih sredstava odobravati krediti za obavljanje robnog prometa (na osnovu dokaza o izvršenoj prodaji i kupovini robe). Odlukom je takođe precizirano i u kojim će se slučajevima odobravati krediti za sezonske i vanredne zalihe robe, kao i za zalihe robe namenjene izvozu;

Odluka o raspodeli sredstava Opšteg investicionog fonda predviđenih za investicije u obrtna sredstva za 1963, kojom je Jugoslovenskoj investicionoj banci dodeljeno 17 milijardi, Jugoslovenskoj poljoprivrednoj banci 7 milijardi, a Jugoslovenskoj banci za spoljnu trgovinu i Narodnoj banci FNRJ po milijardu din. Za investicije koje se finansiraju iz sredstava predviđenih za unapređivanje razvika nedovoljno razvijenih područja predviđen je iznos od 4 milijarde din.;

Odluka o odobravanju kredita određenim individualnim domaćinstvima za povećanje kapaciteta i poboljšanje uslova smeštaja i ishrane turista, kojom se ovlašćuju komunalne banke da mogu odobravati kredite individualnim domaćinstvima (prvenstveno onim koja pružaju usluge smeštaja inostranim turistima) za nabavke opreme za stan, za uvođenje vodovodnih i električnih instalacija, za nabavke i instaliranje sanitarnih uređaja, kao i za druga ulaganja kojima se postiže proširenje kapaciteta ili se poboljšavaju uslovi za smeštaj i ishranu turista.

Usvojene su i sledeće odluke: Odluka o davanju regresa za grež u 1963, Odluka o dopuni Odluke o određivanju visine naknada koje se plaćaju za drumska motorna vozila, Odluka o Programu upotrebe sredstava predviđenih u Saveznom budžetu za 1963, za nuklearnu energiju, Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Saveznog društvenog fonda za školstvo za 1963, Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Saveznog društvenog fonda za školstvo za 1962, Odluka o odobravanju posebnog kredita Rezervnom fondu NR Makedonije, Odluka o primeni odredbe tačke 12. stav 2. glave XIV Saveznog društvenog plana za 1962, Odluka o izmenama Odluke o Tarifi maksimalnih provizija i naknada za usluge u vršenju kreditnih i drugih bankarskih usluga, Odluka o određivanju propisa koji se mogu uzimati u obzir za utvrđivanje prekoracanja u troškovima investicione izgradnje, Odluka o davanju regresa železari »Boris Kidrič« iz Nikšića u 1963, Odluka o izmeni Odluke o naknadi negativne razlike za uvezenu koncentrisanu stočnu hranu za potrebe poljoprivrede u 1963, Odluka o programu upotrebe sredstava predviđenih u Saveznom budžetu za 1963. za geološko-istraživačke radove, Odluka o posebnom dodatku uživaocima lične i porodične invalidnine koji žive u inostranstvu, Odluka o regulisanju plaćanja troškova zdravstvene zaštite neosiguranih lica, Odluka o visini kamatne stope na kredite rudnicima uglja date iz sredstava Opšteg investicionog fonda, kojom se predviđa da kamatna stopa na ove kredite iznosi 1% godišnje, Odluka o izmeni Odluke o određivanju privrednih organizacija koje su obavezne plaćati doprinos za eksploataciju rudnog blaga i o odobravanju stopa tog doprinosa i Odluka o kamatnoj stopi po kreditima za zalihe uglja preko minimalnih zaliha, kojom se predviđa da će određene privredne organizacije kamatu na kredite za rezerve uglja preko minimalnih zaliha plaćati od 1. januara 1963. po stopi od 2% godišnje.

Na sednici je takođe prihvaćeno Rešenje o dopunskoj poštanskoj tarifi za vreme Nedelje Crvenog krsta i Rešenje o izmeni visine i namene sredstava u okviru glave 1, razdela 1, dela 5, Saveznog budžeta za 1963.

Savezno izvršno veće je na sednici ratifikovalo i više međunarodnih sporazuma.

J. M.

SAVEZ UDRUŽENJA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA JUGOSLAVIJE

Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije (SUBNORJ) je društveno-politička organizacija nastala spajanjem ranije tri posebne boračke organizacije,¹ koje je izvršeno na Kongresu SUBNORJ održanom u Beogradu od 29. juna do 1. jula 1961. Neposredno pre ovog Kongresa, 28. juna 1961. u Beogradu, održani su posebni kongresi Saveza boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije, Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije i Udruženja rezervnih oficira i podoficira Jugoslavije, na kojima je doneta odluka o spajanju u jednu organizaciju. Statutom usvojenim na Kongresu SUBNORJ predviđena su posebna udruženja u opštinama i zajednički organi Saveza, od sreza do federacije, koji objedinjavaju njihov rad i aktivnost njihovog članstva. Posebna udruženja u opštinama su: udruženje boraca narodnooslobodilačkog rata, udruženje ratnih vojnih invalida i udruženje rezervnih oficira i podoficira.

CILJEVI I ZADACI SAVEZA. SUBNORJ u celini usvaja ciljeve Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i svojim radom doprinosi njihovom ostvarenju. SUBNORJ se naročito zalaže za očuvanje i razvijanje tekovina narodnooslobodilačke borbe i za jačanje odbrambene moći zemlje.

Boračka udruženja vode brigu o rešavanju materijalnih, zdravstvenih i drugih problema svojih članova i porodica poginulih i umrlih boraca i ratnih vojnih invalida; sarađuju sa organima komune i pomažu im na pripremi propisa koji se odnose na članove udruženja; pomažu u vaspitanju i školovanju dece palih i umrlih boraca narodnooslobodilačkog rata i dece svojih članova kojoj je takva pomoć potrebna; sarađuju sa odgovarajućim organima i društvenim organizacijama u komuni na uređivanju grobova palih boraca; organizuju akcije i vode brigu o obeležavanju istorijskih mesta i događaja i održavanju istorijskih spomenika.

Pored toga, SUBNORJ sarađuje sa inostranim udruženjima i međunarodnim organizacijama bivših boraca na rešavanju svih pitanja od zajedničkog interesa, a naročito u aktivnostima koje doprinose učvršćivanju mira i razvijanju ravnopravnih odnosa među narodima i državama bez obzira na njihovo društveno uređenje.

ORGANIZACIONA STRUKTURA UDRUŽENJA I SAVEZA

Borci narodnooslobodilačkog rata, ratni vojni invalidi i rezervni oficiri i podoficiri učlanjuju se u odgovarajuće udruženje, koje po Statutu obuhvata teritoriju jedne opštine. Sedište udruženja nalazi se u administrativnom centru opštine. Jedan borac NOR koji je istovremeno i ratni vojni invalid i rezervni oficir ili podoficir može se učlaniti u sva tri boračka udruženja, ali članarinu plaća samo u jednom od njih.

Po Statutu SUBNORJ, udruženja čine osnovu Saveza i u njima se vrši najveći deo aktivnosti celokupnog članstva, što je u skladu sa mestom i ulogom komune u društvenom

¹ Vidi: »Savez boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije«, »Jug. pregled«, 1959, februar, str. 45–49 (3–7); »Savez ratnih vojnih invalida Jugoslavije«, »Jug. pregled«, 1959, oktobar, str. 375–377 (71–73).

sistemu Jugoslavije. Udruženja sarađuju sa narodnim odborima opština, ustanovama i preduzećima, kao i sa drugim društveno-političkim organizacijama, na rešavanju raznih socijalnih pitanja boraca i porodica palih boraca, na očuvanju i razvijanju tradicija narodnooslobodilačke borbe i na vaspitanju omladine u duhu tih tradicija.

UDRUŽENJE BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA. Član udruženja boraca NOR može biti svako lice koje je učestvovalo u narodnooslobodilačkom ratu; koje je pomagalo narodnooslobodilački pokret; koje je zbog pomaganja narodnooslobodilačkog pokreta bilo u zatvoru, u internaciji ili na prinudnom radu; koje je bilo zatvoreno, internirano i određeno na prinudni rad i tamo se opredelilo za narodnooslobodilački pokret i svojim držanjem i radom se zalagalo za ostvarenje njegovih ciljeva; kao i svaki građanin Jugoslavije koji se izvan zemlje borio protiv fašizma.

Značka udruženja boraca je petokraka zvezda sa likom Josipa Broza Tita.

U okviru udruženja boraca, ako za to postoje uslovi (dovoljan broj članova), mogu se formirati stalne sekcije: sekcija bivših političkih zatvorenika, interniraca i deportiraca, sekcija bivših ratnih zarobljenika i sekcija učesnika španskog građanskog rata.² O formiranju ovih sekcija odlučuje skupština udruženja, a njihovi zadaci i rad regulišu se pravilima koje donosi predsedništvo Saveznog odbora SUBNORJ. U opštinama gde je broj ratnih vojnih invalida mali, skupština udruženja ratnih vojnih invalida može doneti odluku da se formira kao sekcija pri udruženju boraca NOR.

Pored opštih zadataka SUBNORJ, udruženje boraca NOR posebno se stara o očuvanju i negovanju tradicija NOR i u tom cilju sarađuje sa organima vlasti i drugim društvenim organizacijama na uređenju grobalja palih boraca, obeležavanju istorijskih događaja, organizovanju proslava godišnjica događaja iz NOR i vaspitanju omladine u duhu tradicija narodne revolucije.

Ne postoje tačni podaci o broju članova udruženja. Raniji Savez boraca NOR izvršio je u toku 1960. popis svojih članova, ali je, zbog raznih organizaciono-tehničkih teškoća, popisom obuhvaćeno svega oko 70%, tj. 907.949 članova: 712.212 muškaraca i 195.737, ili 21,5% žena. Od toga je u Narodnooslobodilačkoj vojsci i u savezničkim armijama bilo 535.572, na radu u pozadinskim organizacijama narodnooslobodilačkog pokreta (NOP) 403.814, u zatvorima, logorima i internaciji kao pripadnici NOP 94.802, dok je u zarobljeničkim logorima organizovano radilo za ciljeve NOP 27.364.

UDRUŽENJE RATNIH VOJNIH INVALIDA. Ovo udruženje takođe se osniva i radi u opštinama, osim ako se, zbog malog broja članova, skupština udruženja ne izjasni za stvaranje sekcije pri udruženju boraca NOR. Član udruženja RVI može biti: lični ratni vojni invalid iz NOR i ranijih ratova, član porodice poginulog borca odnosno umrlog invalida — nosilac invalidskog svojstva, kao i mirnodopski vojni invalid.

Prema podacima iznetim na V kongresu Saveza RVII 1961, broj ličnih i porodičnih invalida zaštićenih Zakonom o ratnim vojnim invalidima iznosio je 316.896 (104.300 ličnih ratnih vojnih invalida iz I i II svetskog rata i 212.596 članova porodica palih boraca), a od toga članova udruženja RVI ima 294.997, ili 93%.

Pored zajedničkih, Statut SUBNORJ predvideo je za udruženje RVI i sledeće zadatke: da pomaže sva nastojanja organa komune na prekvalifikaciji i upošljavanju ratnih vojnih invalida i da u saradnji sa drugim društvenim organizacijama razvija društveni život i sportsku aktivnost ratnih vojnih invalida.

Značka udruženja ima oblik štita oivičenog lovorovim lišćem sa petokrakom zvezdom iznad ukrštenih mačeva.

² Vidi: »Udruženje bivših jugoslovenskih dobrovoljaca španske republikanske vojske«, »Jug. pregled«, 1959, februar, str. 49–50 (7–8).

UDRUŽENJE REZERVNIH OFICIRA I PODOFICIRA. U svakoj opštini Jugoslavije postoji udruženje rezervnih oficira i podoficira, čiji članovi mogu biti rezervni i penzionisani oficiri, podoficiri i vojni službenici. Ova udruženja okupljaju 80% rezervnog oficirskog i podoficirskog kadra Jugoslovenske narodne armije, među kojima pored boraca NOR ima i rezervnih oficira i podoficira mlađih godišta.

Pored zajedničkih, Statutom SUBNORJ predviđeni su za ovo udruženje i sledeći zadaci: da radi na podizanju vojno-stručnog znanja svojih članova; da ih podstiče da temeljito izučavaju iskustva narodnooslobodilačke borbe i da upoznaju najnovija dostignuća vojne nauke i ratne tehnike; da pruža pomoć svojim članovima i organima Jugoslovenske narodne armije u rešavanju svih pitanja koja proizlaze iz prava i obaveza rezervnih oficira i podoficira.

Značka udruženja ima oblik venca od lovorovog lišća na kojem su ukršteni mačevi i okruglo polje sa petokrakom zvezdom.

SAVEZ UDRUŽENJA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA U SREZU. Savez objedinjava sva tri boračka udruženja (boraca NOR, ratnih vojnih invalida, rezervnih oficira i podoficira) na teritoriji sreza. Skupština SUBNOR u srezu održava se najmanje jednom u dve godine, a sačinjavaju je delegati izabrani na opštinskim skupštinama svakog pojedinog opštinskog udruženja.

Radom SUBNOR u srezu između dve skupštine rukovodi predsedništvo, koje sačinjavaju predsednik, jedan ili više potpredsednika, sekretar i potreban broj članova. Predsedništvo kao pomoćne organe ima stalne (statutarne i druge), kao i povremene komisije, npr. za socijalnu zaštitu boraca, za tradicije NOR, za stambena pitanja, i dr.

SAVEZ UDRUŽENJA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA U AUTONOMNOJ POKRAJINI I REPUBLICI. U *Autonomnoj Pokrajini Kosovu i Metohiji* SUBNOR objedinjava sva opštinska udruženja sa teritorije Pokrajine, a delegati za pokrajinsku skupštinu biraju se na skupštinama boračkih udruženja.

U *Autonomnoj Pokrajini Vojvodini* SUBNOR objedinjava sveske saveze udruženja boraca NOR sa teritorije Pokrajine, a delegati za pokrajinsku skupštinu biraju se na sreskim skupštinama.

Pokrajinske skupštine održavaju se najmanje jednom u dve godine, a Savezom između dve skupštine rukovodi predsedništvo (predsednik, jedan ili više potpredsednika, sekretar i potreban broj članova). Predsedništvo kao svoje pomoćne organe takođe ima stalne i povremene komisije.

Najviši organ Saveza udruženja boraca u *republici* je redovna skupština Saveza, koja se održava najmanje jednom u dve godine, a sačinjavaju je delegati izabrani na sreskim skupštinama (u Crnoj Gori na opštinskim skupštinama svakog udruženja), tako da bude zastupljeno članstvo svakog pojedinog udruženja. Radom SUBNOR u republici između dve skupštine rukovodi predsedništvo (predsednik, jedan ili više potpredsednika, jedan ili više sekretara i potreban broj članova).

Pomoćna tela predsedništva su stalne (statutarne) i povremene komisije.

SAVEZ UDRUŽENJA BORACA NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA JUGOSLAVIJE. Najviši organ SUBNORJ je skupština Saveza koja se održava najmanje jednom u četiri godine. Delegate za ovu skupštinu biraju republičke skupštine SUBNORJ po određenom ključu, tako da bude zastupljeno članstvo svakog pojedinog udruženja.

Savezni odbor SUBNORJ može odlučiti da sazove kongres Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije, kao i da odredi pitanja o kojima će kongres raspravljati. Delegate za kongres biraju opštinska udruženja prema ključu i na način koje odredi Savezni odbor.

Radom Saveza rukovodi *Savezni odbor Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije*. Savezni odbor bira iz svoje sredine predsedništvo, koje se sastoji od predsednika, jednog ili više potpredsednika, generalnog sekretara, jednog ili više sekretara i potrebnog broja članova. Predsednici predsedništava Saveza u republikama po funkciji su članovi predsedništva Saveznog odbora. Predsedništvo Saveznog odbora stara se o sprovođenju odluka skupštine i Saveznog odbora, organizuje savetovanja, imenuje članove stalnih (statutarnih) i povremenih komisija, donosi predračun prihoda i rashoda i odobrava završni račun. Predsedništvo predstavlja Savez u zemlji i u odnosima sa nacionalnim i međunarodnim boračkim udruženjima.

Predsednik Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije je Aleksandar Ranković, a generalni sekretar Ivan Božićević. Doživotni počasni predsednik Saveza je Josip Broz Tito.

Pored predsedništva, u svim boračkim udruženjima u opštinama i u Savezu, od sreza do federacije, postoje *nadzorni odbori*, čiji se članovi biraju na skupštinama udruženja i Saveza.

Statutarne komisije. Sva predsedništva SUBNORJ, od sreza do federacije, imaju sledeće Statutom predviđene komisije: ratnih vojnih invalida; rezervnih oficira i podoficira; ratnih zarobljenika; interniraca i deportiraca. Ove komisije imenuje predsedništvo i one su njegovi pomoćni organi za prethodno razmatranje problema iz njihove oblasti rada, s tim što konačno rešenje o datom problemu može doneti samo predsedništvo.

DRUŠTVENA AKTIVNOST BORACA NOR

Borcima narodnooslobodilačkog rata poverene su u posleratnom periodu najodgovornije funkcije u privredi, organima vlasti i Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Njihovu društvenu aktivnost pokazuju podaci o učešću u radu društveno-političkih organizacija, organa narodne vlasti i radničkog i društvenog samoupravljanja.

Od 907.949 popisanih članova Saveza boraca u 1960. godini, 94% su bili članovi SSRNJ, a 26% članovi SKJ.

Od ukupno 78.261 člana predstavničkih tela i narodnih odbora u 1960. godini, 34.032 (43,5%) su bili učesnici narodnooslobodilačkog rata. U organima radničkog upravljanja od ukupno 220.656 članova u 1960. bilo je 55.594 (25,2%), a u organima društvenog upravljanja od ukupno 179.918 članova u 1960. godini 71.520 (39,7%) boraca narodnooslobodilačkog rata.

U rukovodstvima Saveza komunista nalazi se 52.308, a u rukovodstvima drugih društvenih organizacija 155.740 boraca.³

STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I ZAPOSŁJAVANJE BORACA NOR I RATNIH VOJNIH INVALIDA

Većinu učesnika narodnooslobodilačkog rata sačinjavali su radnici i seljaci, tj. oni slojevi stanovništva koji pre rata nisu imali mogućnosti za školovanje i stručno osposobljavanje. Stoga je neposredno posle rata otpočeo rad na stručnom osposobljavanju i zapošljavanju boraca i ratnih vojnih invalida, koji za određene grupe boraca još i danas traje. Značaj ove akcije pokazuje činjenica da je velik broj boraca posle rata prešao iz sela u gradove, gde im je trebalo obezbediti odgovarajuća radna mesta, za koja je bila neophodna odgovarajuća stručnost. Posle rata stručno je osposobljeno i zaposleno preko 40.000 ratnih vojnih invalida učesnika NOR.

³ Podaci iz izveštaja Centralnog odbora Saveza boraca NOR na IV kongresu, održanom 28. juna 1961.

Podaci izneti na IV kongresu Saveza boraca NOR pokazuju da od ukupno 907.949 učesnika NOR, zemljoradnika ima 334.355 (36,82%), službenika i vojnih lica 163.061 (17,95%), radnika 200.290 (22,06%), zanatlija 10.782 (1,19%), domaćica 139.244 (15,33%), penzionera 47.278 (5,21%), dok ostalo čine slobodne profesije, studenti, daci itd.⁴

Ovi podaci pokazuju da 77,9% od popisanih učesnika NOR spadaju u aktivno stanovništvo, 15,3% su žene-domaćice, a svega 56.785 su penzioneri, daci i izdržavana lica.

Od ukupno 104.300 ličnih ratnih vojnih invalida iz NOB i ranijih ratova, u radnom odnosu nalazilo se 41.666 (39,9%), zemljoradnika je bilo 37.945 (36,4%), dok su ostali bili penzioneri, domaćice i sl. Od invalida u radnom odnosu, radnika je bilo 14.550, službenika 23.403, slobodnih profesija 3.713.

Oposobljavanje ratnih vojnih invalida vrši se i na osnovu posebne Uredbe o profesionalnoj rehabilitaciji. Dok se nalaze na stručnom oposobljavanju invalidi primaju stipendiju, a vreme provedeno na rehabilitaciji računa im se u radni staž. U 1962. stipendije za profesionalnu rehabilitaciju dobijala su 682 invalida. Sredstva koja daje država za profesionalnu rehabilitaciju invalida povećana su od 20.457.000 u 1959. na 66.700.000 u 1961.

Kongres Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije postavio je zadatak daljeg intenzivnog rada na stručnom oposobljavanju boraca NOR.

U toku 1961. i 1962. u Hrvatskoj je više škole (upravnu, privrednu, za socijalne radnike, i dr.) završilo 1.287 boraca i invalida, a u školskoj 1962/63. na višim školama nalazi se njih 1.500. U istom periodu 1.800 boraca završilo je srednje stručne škole. U Makedoniji preko 1.000 boraca uči u raznim srednjim i višim stručnim školama, a za posebne boračke dopisne škole (srednje ekonomske i administrativno-upravne) prijavilo se 2.160 kandidata. U Bosni i Hercegovini u srednjim i višim upravnim i privrednim školama ima oko 2.000 boraca, dok su se na administrativni i knjigovodstveni odsek srednje dopisne škole upisala 1.262 borca i invalida. U Srbiji se u dopisnu boračku školu u školskoj 1961/62. upisalo 7.000 slušalaca. U Crnoj Gori 760 boraca je na redovnom i vanrednom školovanju, a 830 je upisano u boračku dopisnu školu. U toku 1961, 1962. i 1963. u Sloveniji je raznim vidovima obrazovanja odraslih bilo obuhvaćeno oko 7.000 učesnika NOB, a samo na dopisnom školovanju nalazi se 1.898 boraca (dosad ih je dopisno školovanje završilo 5.102).

Dopisno školovanje boraca organizovano je tako da se gradivo priprema dopisnim putem a ispiti polažu u redovnim ekonomskim i drugim školama, s tim što se na kraju školovanja dobija redovna diploma. Tri četvrtine troškova dopisnog školovanja snose boračka udruženja, a jednu četvrtinu sam borac, koji za vreme školovanja ostaje u redovnom radnom odnosu.

ZAŠTITA RATNIH VOJNIH INVALIDA

Zakonska zaštita ratnih vojnih invalida kompleksno je rešena Zakonom o ratnim vojnim invalidima i propisima za njegovo sprovođenje.⁵ Međutim, SUBNOR i udruženja ratnih vojnih invalida, ostvarujući konkretnu brigu o njima, svojim radom doprinose da se društveni položaj invalida još više poboljša. Posebno je značajan rad udruženja RVI na objašnjavanju i primeni propisa iz ove zaštite.

U poslednje vreme postignuti su veoma dobri rezultati u omogućavanju odmora ratnim vojnim invalidima i članovima njihovih porodica po povoljnijim cenama, zatim na obezbeđivanju automobila za teže invalide, kao i u sportskim aktivnostima invalida.

⁴ Podaci iz 1960.

⁵ Vidi: »Prava i zaštita bivših boraca«, »Jug. pregled«, 1960, mart, str. 119—123 (9—13).

Svake godine (na osnovu Pravilnika o banjsko-klimatskom lečenju) velik broj ratnih vojnih invalida leči se na moru, u klimatskim mestima i u banjama. Tako je samo u 1961. godini banjsko-klimatsko lečenje koristilo 16.996 ratnih invalida, za koju svrhu je urošeno 481.252.553 din.

Za invalide kojima lečenje nije neophodno, ali im je zbog karaktera invaliditeta i opšteg stanja zdravlja potreban odmor u klimatskim mestima odnosno rekreacija, podignuto je osam odmarališta koja su svojina Saveza: u Igalu — sa 212 ležaja, u Ivanjici — sa 190 ležaja, u Markarskoj i Strunjanu — sa po 120 ležaja, na Ohridu — sa 190 ležaja, na Fruškoj gori — sa 160 ležaja, na Trebeviću — sa 60 ležaja, i u Sokobanji — sa 58 ležaja. Za izgradnju ovih odmarališta Savez je utrošio oko 1.300 miliona din. Dnevni pansion za invalide i članove njihove uže porodice u ovim odmaralištima je za oko 50% niži od hotelskog pansiona u objektima odgovarajuće kategorije.

Od kraja 1962. na osnovu posebnih propisa, ratni vojni invalidi I do IV grupe sa invaliditetom organa za kretanje, imaju pravo na regres za kupovinu automobila. Visina regresa zavisi od procenta invaliditeta i materijalnog stanja invalida. Invalidi I i II grupe dobijaju regres od 40%, invalidi III i IV grupe od 35%, a invalidi V i VI grupe od 30% od cene koštanja automobila. Ako je prihod po članu domaćinstva invalida manji od 15.000 din. mesečno, određena visina regresa povećava se još za 10%. Regres se može dati za automobile domaće proizvodnje i za automobile iz uvoza čija se prodaja uz regres invalidima posebno odobri. Dosad je oko 300 invalida koristilo ovo pravo na regres za kupovinu automobila, ne računajući oko 150 invalida I do IV grupe koji su takođe koristili pravo na regres po ranijim propisima.

Od druge polovine 1962. na osnovu novih propisa, ratni vojni invalidi I grupe koji imaju pravo na ortopedsku kolica dobijaju automobile besplatno. Dosad je ovim invalidima besplatno podeljeno oko 300 automobila. Oni takođe dobijaju i određene iznose za tehničko održavanje automobila, čiji je rok zamene određen na 5 godina. Već su odobrena sredstva za nabavku 230 automobila »Zastava 750« koji će se besplatno dodeliti invalidima I grupe u 1963.

Za punu rehabilitaciju i rekreaciju invalida *bavljenje sportom* ima poseban značaj. U Jugoslaviji danas ima oko 13.000 invalida-sportista, organizovanih u sekcije i društva invalida-sportista. Održava se niz takmičenja u okviru opština, srezova i republika, kao i nekoliko saveznih takmičenja, u sledećim sportskim disciplinama: plivanju, vaterpolu, odbojki, nekim granama lake atletike, stonom tenisu, šahu, streljaštvu, kuglanju, gimnastici itd. Jugoslovenski invalidi-sportisti učlanjeni su u Međunarodnu radnu grupu za sport među invalidima, čije je sedište u Parizu.

Po Statutu SUBNORJ, sva imovina i sredstva ranijeg Saveza RVIJ ušli su u fond kojim upravljaju sami invalidi. Ova imovina i sredstva namenjeni su za odmor, rekreaciju, klubove i sportsku aktivnost invalida.

BRIGA ZA ČLANOVE PORODICA PALIH BORACA

Članova porodica palih boraca zaštićenih Zakonom o ratnim vojnim invalidima ima u Jugoslaviji 212.596, od čega je 93% učlanjeno u udruženje ratnih vojnih invalida. Po Zakonu, oni uživaju razna prava, kao što su: invalidnina, invalidski dodatak, pravo na zdravstvenu zaštitu i povlastice u vožnji železnicom. Pored toga, ukazujući stalnu brigu za članove porodica palih boraca, boračka udruženja obilaze njihove domove, pružaju im pomoć pri obradi zemlje i gradnji kuća, upućuju ih na banjsko-klimatsko lečenje, i sl.

Posebna pažnja poklonjena je *zbrinjavanju dece palih boraca i žrtava fašističkog terora*. Neposredno posle oslo-

bođenja zemlje, u 1945, bilo je 283.000 takve dece. Već krajem te godine velik broj dece bio je smešten u 283 dečja doma radi školovanja i stručnog obrazovanja, dok su jedan deo prihvatile druge porodice.

Na osnovu izmena Zakona o ratnim vojnim invalidima, donetih 1947, sva deca palih boraca čiji prihodi nisu prelazili određeni cenzus stekla su pravo na poseban invalidski dodatak, tj. stipendiju. Za decu žrtava fašističkog terora analogne propise donele su republike. Samo u 1960. dato je deci palih boraca po ovom osnovu 2.406, a deci žrtava fašističkog terora 800 miliona din., dok je za ostale vidove pomoći dato 300 miliona din.

U 1955. bilo je 107.000 dece palih boraca mlađe od 18 godina. Savezno izvršno veće je u 1957. dodelilo Savezu boraca milijardu din. kao pomoć srezovima za školovanje te dece. Pomoć je podeljena na svako dete posebno, prema imovnom stanju, vrsti škole, itd. Do tada su se o školovanju ove dece brinuli narodni odbori, koji su odobravali stipendije, otvarali škole za preraslu decu palih boraca, i sl., dok su izvesna materijalna sredstva za stipendije davale i boračke organizacije iz fondova dobivenih od dela čistog prihoda Jugoslovenske lutrije.

Međutim, pomoć za stručno obrazovanje i zapošljavanje dece palih boraca ne iscrpljuje se u materijalnoj pomoći. Omladinske organizacije, društva za staranje o deci, a naročito organizacije boraca NOR i ratnih vojnih invalida, takođe su pružili pomoć ovoj deci (direktno pojedinačno staranje i vaspitanje, preuzimanje patronata nad dečjim domovima, briga za zdravstveno stanje, i sl.).

Zahvaljujući brizi zajednice, do danas je oko 220.000 dece palih boraca već završilo školovanje i stručno osposobljavanje i steklo uslove za samostalan život i rad.

POLOŽAJ UČESNIKA NOR U SISTEMU PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA

U Zakonu o penzijskom osiguranju i Zakonu o invalidskom osiguranju predviđene su određene pogodnosti za učesnike NOR. Te pogodnosti odnose se na priznavanje staža za vreme provedeno u NOR u dvostrukom i jednostrukom trajanju, kao i na mogućnost ranijeg penzionisanja (sa nepunim stažom i godinama života) za borce koji su u NOB stupili pre 9. septembra 1943. Pored toga, borci od pre 9. septembra 1943, kojima je lični dohodak manji od 26.000 din., primaju nadoknadu između tog iznosa i realnog ličnog dohotka (borački dodatak).⁶

Učesnicima NOR i porodicama palih boraca koji ne ispunjavaju uslove za penziju niti za invalidski dodatak a nisu dovoljno materijalno obezbeđeni, republike daju određena sredstva u stalnim mesečnim iznosima. Tako, na primer (prema izveštaju za V kongres Saveza boraca NOR), stalnu mesečnu pomoć izvršnih veća republika prima 2.500 učesnika NOR i članova porodica palih boraca, dok oko 2.600 učesnika NOR i porodica žrtava fašističkog terora prima stalnu ili povremenu pomoć narodnih odbora.

Pravo na boračku penziju do kraja 1961. ostvarilo je: po čl. 73. stav 1 (pune godine života a nepun staž) 23.308 boraca; po čl. 73. stav 2 (nepune godine života i nepun staž) 3.057 boraca; po čl. 80 (dodela penzije najzaslužnijim učesnicima NOR, bez obzira na uslove staža i godine života) 3.042 boraca.

Od 1962, na osnovu izmena Uredbe o organima i postupku za utvrđivanje vremena provedenog u radnom odnosu i drugih perioda koji se upisuju u radnu knjižicu, u sastav opštinske komisije za priznavanje radnog staža, kada je u pitanju priznavanje posebnog staža iz NOB, obavezno ulazi i predstavnik udruženja boraca NOR. Dalje, kad se rešava o zahtevima za utvrđivanje vremena učešća

u NOB ili aktivne saradnje s narodnooslobodilačkim pokretom u smislu čl. 21. i 32. Zakona o penzijskom osiguranju, komisija za priznavanje staža obavezno pribavlja i mišljenje udruženja boraca NOR opštine na čijem je području podnosilac zahteva aktivno i organizovano radio odnosno saradivao u NOP.

REŠAVANJE STAMBENOG PITANJA BORACA NOR I RATNIH VOJNIH INVALIDA

Rad na rešavanju stambenog pitanja boraca NOR otpočeo je odmah po oslobođenju zemlje, a u toku poslednjih nekoliko godina ovim pitanjem intenzivno se bave boračke organizacije.⁷ Orijentacija je da se stanovi izgrađeni sredstvima Jugoslovenske lutrije, izvršnih veća republika i stambenih fondova komuna, dodeljuju borcima van radnog odnosa i težim ratnim vojnim invalidima, po prioritetnom redu koji je usvojen za sve borce. Ostali borci dobijaju stanove od preduzeća i ustanova u kojima rade.

Za potrebe stambenog fonda za izgradnju stanova za borce u 1961. angažovano je 6.883.772.000 din., i to: u Srbiji 2.151.594.000, u Hrvatskoj 2.020.922.000, u Sloveniji 644.000.000, u Bosni i Hercegovini 1.477.200.000, u Makedoniji 311.736.000, i u Crnoj Gori 178.420.000 din. Ovim sredstvima izgrađen je ili se nalazi u izgradnji 3.651 stan, i to: u Srbiji 1.294, u Hrvatskoj 1.775, u Sloveniji 184, u Bosni i Hercegovini 237, u Makedoniji 100, i u Crnoj Gori 61.

Predsedništvo Saveznog odbora SUBNORJ donelo je zaključke o narednim zadacima Saveza i udruženja u podizanju stanova za borce. U zaključcima se, između ostalog, ističe potreba sređivanja podataka o stanju stambenog problema boraca i o dosadašnjoj stambenoj izgradnji u cilju njegovog rešavanja, naročito u gradovima i industrijskim naseljima. Isto tako, boračka udruženja treba sa privrednim organizacijama i ustanovama ponovo da razmotre pitanje rešavanja stambenog problema boraca i ratnih vojnih invalida zaposlenih u njima.

Pored toga, rukovodstva Saveza odnosno udruženja mogu sredstva namenjena za razne vidove socijalne aktivnosti koristiti i za izgradnju stanova za borce, s obzirom na značaj tog socijalnog problema.

RAD NA NEGOVANJU I RAZVIJANJU BORBENIH TRADICIJA

Na Kongresu SUBNORJ posebna pažnja poklonjena je radu na negovanju i razvijanju tradicija NOR, što je jedan od najvažnijih zadataka boračkih udruženja i Saveza. Popisom koji je vršen pred Kongres, iako nije bio u potpunosti sproveden, utvrđeno je da u zemlji postoje 14.402 spomenika i spomen-objekta u vezi sa događajima i ličnostima iz NOB.

Ovih *spomenika*, po vrstama, ima: štamparija iz NOB 356; bolničkih objekata iz NOB 443; sedišta štabova i drugih rukovodstava 1.411; kuća narodnih heroja 485; pećina, baza, zemunica i drugih skloništa iz NOB 671; partizanskih grobalja i grobalja žrtava fašističkog terora 1.145; grobnica, kosturnica i mauzoleja boraca i žrtava fašističkog terora 1.204; spomen-ploča 5.000; spomen-česmi 211; spomen-zgrada (škole, domovi kulture, zadrugni domovi) 20; bista 318; piramida, obeliska i figuralno-arhitektonskih spomenika 1.130; spomen-parkova (u Hrvatskoj) 4; spomenika revolucije i radničkog pokreta 184; zgrada i drugih mesta okupatorskog zločina 803; ostalih spomenika 1.017. Radi se na uspostavljanju pune evidencije spomenika NOB.

⁶ Vidi: »Prava i zaštita bivših boraca«, »Jug. pregled«, 1960, mart, str. 119—123 (9—13).

⁷ Vidi: »Izgradnja stanova za borce narodnooslobodilačkog rata i ratne vojne invalide«, »Jug. pregled«, 1962, januar, str. 35—36 (1—2).

Drugi vid očuvanja dokumenata i spomena na istorijske događaje NOB jesu *muzeji i muzejska odeljenja NOB*. Prema podacima Saveza muzejsko-konzervatorskih društava, u zemlji ima ukupno 108 muzeja, odeljenja i zbirki NOB (u Srbiji 31, u Hrvatskoj 32, u Sloveniji 14, u Bosni i Hercegovini 14, u Crnoj Gori 6 i u Makedoniji 11). Ovi muzeji se po tematici i sadržini dele na opšte jugoslovenske, republičke, zavičajne (lokalne) i memorijalne (specijalne).

Juna 1952. formiran je Odbor za obeležavanje i uređivanje istorijskih mesta iz narodnooslobodilačkog rata, sa zadatkom da rukovodi akcijom uređivanja i obeležavanja mesta za koja su vezani kretanje i delatnost CK KPJ i Vrhovnog štaba NOV i POJ. U tom cilju su obeleženi i uređeni Titovo Užice, Stolice — Krupanj, Nova Varoš, Radoinja, Foča, Čajniče, Drvar, Oštrej — Potoci, Bosanski Petrovac — Drinići, Bihać i Jajce, a zatim Sutjeska, Jaseovac i Vis. Ostvarenje ovog programa obuhvatalo je: podizanje novih spomen-zgrada, adaptaciju istorijskih zgrada i njihovo pretvaranje u spomen-muzeje, čitaonice i sl., otvaranje spomen-muzeja, podizanje umetničkih spomenika i obeležavanje spomen-pločama ili na drugi način sedišta boravka CK KPJ, Vrhovnog štaba NOV i POJ i istaknutih rukovodilaca revolucije. Pored toga, odbor je preduzeo zadatke obeležavanja koncentracionih logora u inostranstvu u kojima su bili Jugosloveni za vreme drugog svetskog rata (Mathauzen, Aušvic, Dahau, Sachsenhausen i dr.).

Sredstva za ostvarenje programa Odbor dobija iz saveznog budžeta preko Saveznog izvršnog veća.

U posleratnim godinama ostvarena je veoma plodna izdavačka delatnost na teme iz NOB. Tako je u periodu do IV kongresa Saveza boraca NOR (1961) objavljeno 3.340 dela sa temama iz narodne revolucije. Od ovih dela 867 spadaju u književnost, književnu kritiku, esej, biografiju, prozu, pozorišna dela, i sl. Sva ostala dela (2.473) mogu se svrstati u naučnu literaturu ili publicistiku koja ima razna društveno-politička obeležja (istorija ili građa za istoriju, memoari ili spomenica, hronike rejona ili naselja, letopisi itd.).

U svim republikama još uvek traje rad na pisanju hronika NOB u pojedinim selima i gradovima, koje se rade na osnovu sećanja i iskaza živih učesnika.

Tematici NOB posvećuju se razni članci, studije i eseji u listovima i časopisima, na radiju i televiziji.

Posebno je značajno mesto koje ima *istorija NOB u školskim programima*. Teme iz NOB obrađuju se kroz nastavu istorije, a zatim i kroz nove predmete, kao što su istorija radničkog i socijalističkog pokreta, teorija i praksa socijalizma i osnovi socijalističkog morala. Ove tradicije neguju se i kroz vanškolski rad učenika, koji sve više postaje sastavni deo nastavnih planova i programa (zajednički izleti na grobove boraca iz NOB, partizanski marševi za omladinu tragom jedinica NOV, ekskurzije, posete muzejima NOB, predavanja iz ove oblasti, susreti sa učesnicima revolucije, i sl.). Mnoge škole raspisuju nagrade za sastave sa temom iz NOB.

U oblasti *filmske proizvodnje*, samo u periodu do Kongresa Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata (1961) snimljeno je 30 umetničkih dugometražnih filmova i oko 100 dokumentarnih i kratkih igranih filmova na temu narodne revolucije. Uspomeni na događaje iz NOB posvećen je i veći broj žurnala i filmskih reportaža.

Još u toku rata nastala su prva *muzička ostvarenja* na temu borbe protiv okupatora i njihovih saradnika, kao i horsko-muzički ansambli koji su ih interpretirali. Ovaj rad nastavljen je i u posleratnom periodu. Prema nepotpunim podacima, u periodu do Kongresa SUBNORJ nastalo je oko deset simfonijskih i blizu dvadeset poznatijih vokalno-instrumentalnih dela nadahnutih narodnom revolucijom, zatim preko stotinu horskih dela, velik broj masovnih pesama, i sl.

I u *likovnoj umetnosti* stvoren je veći broj dela (slika, skulptura i sl.) koja simbolizuju i izražavaju dane revolucije. Prema nepotpunim podacima, do Kongresa SUBNORJ evidentirano je oko 1.000 značajnijih ostvarenja na ovu temu, ne računajući razne ilustracije po novinama, i sl. Priređivane su i izložbe umetničkih dela na temu NOR (u Zagrebu, Beogradu i nekim drugim mestima).

Udruženja boraca NOR, sama ili u saradnji sa JNA, društvima STV »Partizan«, organizacijama Narodne tehnike, Vazduhoplovnim savezom, Savezom planinara, Crvenim krstom i drugim društvima i stručnim organizacijama, organizovala su veći broj *proslava godišnjica događaja iz NOB*. Većinu svojih manifestacija, kao što su takmičenja, logorovanja, marševi i dr., ove organizacije vezuju za datume iz NOB. U ovim proslavama i manifestacijama naročito je zapaženo učešće omladinskih organizacija.

BORAČKA ŠTAMPA

S obzirom na stvaranje jedinstvenog Saveza udruženja boraca NORJ, predsedništvo Saveznog odbora SUBNORJ donelo je 30. juna 1962. odluku o spajanju dva boračka lista (»Crvene zvezde«, ranijeg organa Saveza boraca NOR, i »Invalidskog lista«, ranijeg organa Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije) u jedan — »4. jul«, i o stvaranju istomene novinsko-izdavačke ustanove. List »4. jul« počeo je da izlazi 4. jula 1962. jednom nedeljno (svakog utorka), a štampa se u tiražu 35—40.000 primeraka na prosečno 20—24 strane. U »4. julu« tretiraju se rad boračkih udruženja i Saveza, međunarodne veze sa boračkim organizacijama drugih zemalja i međunarodnim boračkim organizacijama, pitanja istorije NOB, negovanje tradicija NOB, zatim razna šira pitanja unutrašnje i spoljne politike Jugoslavije, oslobodilački pokreti neoslobođenih zemalja, razvoj nedovoljno razvijenih zemalja, borba za mir i razoružanje, i dr.

U Sloveniji, na slovenačkom jeziku, izlazi list »TV—15« — organ Saveza udruženja boraca NOR Slovenije.

PRIHODI SAVEZA

Pored članarine, koja iznosi 20 dinara mesečno i plaća se u jednom od boračkih udruženja, SUBNORJ ima i druge izvore prihoda, koji služe za namenske svrhe. Tako se iz čistog prihoda Jugoslovenske lutrije odvajaju jedan deo sredstava u stambeni i socijalni fond Saveza, iz kojeg se pretežno finansira stambena izgradnja za borce i ratne invalide. Pored toga, određena sredstva dobijaju se kao dotacije Saveznog izvršnog veća za potrebe obeležavanja istorijskih mesta, a Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane daje sredstva za vojno-stručnu nastavu u udruženjima rezervnih oficira i podoficira.

Izvršna veća narodnih republika, kao i narodni odbori, takođe daju znatna sredstva boračkim udruženjima. Boračka udruženja u komunama po pravilu dobijaju dotacije za razne socijalne pomoći od narodnih odbora opština, i to uglavnom za sprovođenje određenih programa (lečenje boraca, socijalne pomoći, banjsko-klimatsko lečenje članova porodica palih boraca, obeležavanje istorijskih mesta, i dr.).

MEĐUNARODNE VEZE

SUBNORJ proširuje i jača veze sa međunarodnim i inostranim nacionalnim organizacijama bivših boraca na pitanjima borbe za mir, borbe za miroljubivu saradnju među narodima, za zabranu atomskog i hidrogenskog naoružavanja, za upotrebu nuklearne energije u miroljubive svrhe, za jače angažovanje i pružanje pomoći nerazvijenim zemljama, kao i za primenu principa aktivne miroljubive koegzistencije među narodima i državama. Savez saraduje sa boračkim organizacijama u svetu i u oblasti socijalne

i zdravstvene zaštite boraca, ratnih vojnih invalida, porođica i dece palih boraca, kao i na unapređenju te zaštite.

Savez je nastavio da održava i razvija međunarodne veze sa boračkim i invalidskim organizacijama drugih zemalja, kao i sa međunarodnim boračkim organizacijama koje su imale raniji Savez boraca NOR i Savez RVII.

SUBNORJ je član Svetske organizacije bivših boraca (FMAC) i njegovi predstavnici učestvuju na generalnim skupštinama i drugim sastancima koje organizuje ova međunarodna organizacija.

SUBNORJ sarađuje sa Međunarodnom federacijom učesnika pokreta otpora (FIR), razmenjuje informacije, publikacije i druge materijale, i učestvuje u raznim aktivnostima i manifestacijama FIR-a za koje je Savez neposredno zainteresovan.

Od 1958. do kraja 1962, na poziv nacionalnih organizacija tih zemalja, 34 jugoslovenske boračke delegacije ili predstavnika (sa ukupno 105 članova) posetile su Čehoslovačku, Francusku, Grčku, Mađarsku, DR Nemačku, SR Nemačku, Poljsku, Sovjetski Savez, Ujedinjenu Arapsku Republiku, Ganu, Gvineju, Liberiju, Sijera Leone, Indiju, Indoneziju i Burmu. U Jugoslaviji je boravilo 30 stranih

delegacija iz sledećih zemalja: Etiopije, Francuske, Gane, Grčke, Gvineje, Indonezije, Italije, Liberije, Poljske, Sijera Leone i Sovjetskog Saveza.

Savez je u istom periodu učestvovao na raznim sastancima i manifestacijama logorskih komiteta (16 delegacija i predstavnika, sa ukupno 45 članova). Pet većih grupa, sa ukupno 266 učesnika, prisustvovalo je komemorativnim svečanostima u logorima Mathauzen, Dahau i Buchenwald.

Sekcija bivših ratnih zarobljenika sarađuje sa Međunarodnom konfederacijom bivših ratnih zarobljenika (CIAPG) na socijalnim, humanitarnim i drugim pitanjima, a naročito u naučnoistraživačkom radu za utvrđivanje posledica ratnog zarobljeništva na zdravlje.

Međunarodna saradnja koju su jugoslovenske boračke organizacije ostvarile sa boračkim organizacijama evropskih, azijskih i afričkih zemalja sa različitim društvenim sistemima, ukazuje na mogućnost uzajamne konstruktivne i korisne saradnje bez obzira na razlike u gledanjima, mišljenjima i iskustvima.

IZVOR: Dokumentacija Saveznog odbora SUBNORJ.

M. B.

STAMBENA IZGRADNJA I DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Iako je poslednjih godina broj izgrađenih stanova u osetnom porastu, ostvareni obim stambene izgradnje bio je daleko ispod potrebnog, i to ne samo u odnosu na stambene potrebe u celini već i u odnosu na potrebe za novim stanovima koje nastaju samo usled demografskog razvoja. Pošto usled nedostatka odgovarajućih statističkih podataka ukupne stambene potrebe nije moguće egzaktno utvrditi, ovaj prikaz ograničava se na kvantificiranje stambenih potreba izazvanih samo demografskim razvojem zemlje. U formiranju ukupnih potreba one zauzimaju značajno mesto, a pored toga mogu se tačno utvrditi na bazi podataka dobivenih popisom stanovništva.¹ (Tabela 1.)

TABELA 1 — DEMOGRAFSKI RAZVOJ JUGOSLAVIJE 1951—1961.
(U hiljadama)

	1951*	1953	1961	Prosečna stopa rasta 1951—1953	1953—1961
Broj stanovnika	16.558	16.991	18.549	1,44	1,08
Broj domaćinstava	3.825	3.963	4.648	1,79	2,02

* Posmatra se period od 1951. da bi porast broja stanovnika bio uporediv sa dinamikom stambenog fonda za koji podaci postoje samo od te godine.

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 250.

Dinamika porasta stanovništva u periodu 1953—1961. bila je usporena u odnosu na prethodni period, dok je broj domaćinstava rastao znatno brže, jer je smanjivan prosečan broj lica po jednom domaćinstvu (u 1953. iznosio je 4,29, a u 1961. godini 3,98).

Porast stanovništva po republikama imao je različitu dinamiku. U posleratnom periodu broj stanovnika je najbrže rastao u Bosni i Hercegovini, gde je prosečna godišnja stopa rasta iznosila 1,72%, a za njom dolaze Crna Gora, sa prosečnom stopom od 1,42%, i Srbija, sa 1,13%. Znatno blaži porast stanovništva bio je u Makedoniji (0,93%), a naročito u Hrvatskoj (0,68%) i u Sloveniji (0,70%). U celoj Jugoslaviji broj stanovnika u posmatranom desetogodišnjem periodu povećao se za oko 2 miliona, a broj domaćinstava za oko 823.000.

Polazeći od norme da je za svako domaćinstvo potreban zaseban stan, dolazi se do zaključka da je u periodu 1951—1961. trebalo graditi prosečno godišnje 82.300 stanova da bi se svim novim domaćinstvima obezbedio zaseban stan. Pri tome je i dinamika stambene izgradnje trebalo da ima brži tempo u republikama sa većim prirastom stanovništva, gde je i nasledena stambena situacija bila teža.

Najveći broj domaćinstava bez sopstvenog stana nalazio se u aglomeracijama gradskog karaktera, gde se broj stanovnika, zahvaljujući razvoju nepoljoprivrednih delatnosti

¹ Pri izradi programa stambenih potreba u Jugoslaviji uzimaju se u obzir sledeći elementi: broj stanova potreban usled demografskog razvoja; broj stanova potreban za zamenu amortizovanog dela postojećeg stambenog fonda; i broj stanova potreban za smanjivanje postojećeg stambenog manjka.

U bilansu stambenih potreba izračunatih na osnovu navedenih elemenata, potreba za novim stanovima usled demografskog razvoja zemlje učestvuje sa oko 60%. Ostala dva elementa mogu se izračunati samo orijentaciono, na bazi procene, jer ne postoje odgovarajući statistički podaci.

i mehaničkom prirastu stanovništva, veoma brzo povećavao. Suprotno od toga, u periodu između dva poslednja popisa stanovništva broj poljoprivrednog stanovništva se smanjivao ne samo relativno (sa 60,9% u 1953. na 50,5% u 1961), već i apsolutno — za 9,2%.

STAMBENA IZGRADNJA 1951—1961.

OBIM. U periodu 1951—1961. sagrađena su ukupno 517.094 stana, što je omogućilo sledeću dinamiku ukupnog stambenog fonda (tabela 2):

TABELA 2 — DINAMIKA STAMBENOG FONDA 1951—1961.
(U hiljadama)

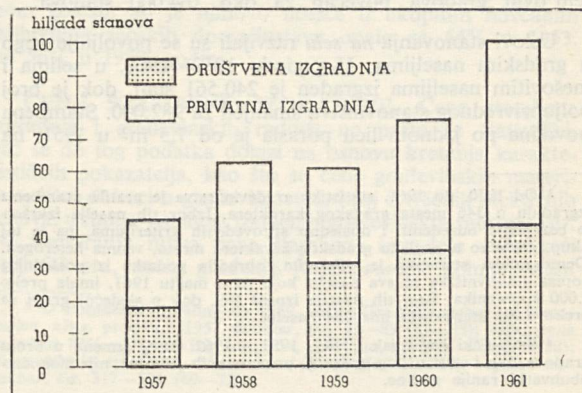
	1951	1953	1961	Prosečna stopa rasta (u %) 1951—1953	1953—1961
Površina stambenog fonda (m ²)	144.241	148.077	170.477	1,22	1,77
Broj stanova	3.490	3.563	4.007	0,95	1,48

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1962.

U prve dve godine posmatranog perioda stambeni fond se sporije povećavao nego u sledećih osam godina, a u isto vreme i zaostajao za tempom porasta i broja stanovnika i broja domaćinstava. Kao rezultat takve dinamike stambenih potreba i obima stambene izgradnje došlo je do daljeg prenaseljavanja stanova i povećavanja stambenog manjka.² Na 1.000 domaćinstava u 1951. dolazilo je 912 stanova, a u 1953. taj se broj smanjio na 885. Međutim, i pored toga, u ovom periodu su u oblasti stanovanja postignuti pozitivni rezultati, jer je izgradnjom boljih stanova poboljšan kvalitet stambenog fonda. Prosečna površina stana u celom stambenom fondu povećala se od 41,3 m² u 1951. na 41,6 m² u 1953.

Za period 1953—1961. karakterističan je umereniji porast stanovništva uz intenzivniju stambenu izgradnju. Prosečna godišnja stopa rasta površine stambenog fonda bila je veća od stope rasta broja stanovnika, što je dovelo do poboljšanja standarda stanovanja i porasta stambene površine po stanovniku. Međutim, broj stanova u stambenom fondu rastao je sporije od broja domaćinstava, pa je usled toga dalje povećan stambeni manjak. U 1961. na 1.000 domaćinstava dolazio je samo 861 stan, tj. u celoj Jugoslaviji tada je bilo oko 640.000 domaćinstava bez zasebnog stana odnosno sa sustanarskim ili podstanarskim statusom.

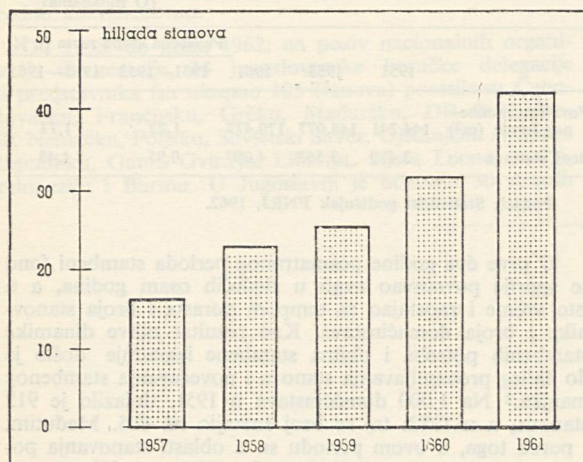
GRAFIKON 1 — OBIM I STRUKTURA STAMBENE IZGRADNJE 1957—1961. PO SEKTORIMA VLASNIŠTVA

² Stambeni manjak predstavlja razliku između broja domaćinstava i broja stanova u stambenom fondu.

U kojoj meri je postignuti obim stambene izgradnje u gradovima i industrijskim centrima mogao da podmiri potrebe nastale zbog demografskog razvoja, nije moguće tačno izračunati zbog različitih kriterijuma demografske statistike i statistike građevinarstva.³ Približna predstava o tome može se dobiti na osnovu orijentaciono izračunate dinamike stambenog fonda i broja stanovnika u 62 grada Jugoslavije u periodu 1958—1961. godine.⁴ U tim gradovima (bez Slovenije) površina stambenog fonda rasla je po prosečnoj godišnjoj stopi od 4,7%, a broj stanovnika po prosečnoj stopi od 3,5%. To je dovelo do prosečnog porasta stambene površine po gradskom stanovniku sa 9,36 m² u 1958. na 9,78 m² u 1961.

GRAFIKON 2 — STAMBENA IZGRADNJA U 70 GRADOVA* 1957—1961.

* Pored 62 grada o kojima je reč u prethodnom pasusu uključeno je i 8 gradova iz Slovenije.

Međutim, odnos broja izgrađenih stanova prema broju novih domaćinstava u ovim gradovima bio je nepovoljniji. U poslednje tri godine u ovim gradovima izgrađena su 87.282 stana, a u prethodnih pet godina smatra se da ih je bilo izgrađeno najviše oko 80.000 (pošto je ukupan broj izgrađenih stanova u 346 gradova u tom periodu bio manji za oko 12% nego u periodu 1958—1961). To znači da je u periodu 1953—1961. u 62 posmatrana grada izgrađeno oko 167.300 stanova i da je u istom periodu broj stanovnika u njima porastao za 1.326 hiljada⁵ odnosno broj domaćinstava za oko 331.600.

Prema tome, sagrađeno je za oko dva puta manje stanova nego što je stvoreno novih domaćinstava, pa je apsolutni stambeni manjak nastao samo demografskim razvojem ovih gradova povećan za oko 164.000 stanova.

Uslovi stanovanja na selu razvijali su se povoljnije nego u gradskim naseljima. U periodu 1952—1961. u selima i mešovitim naseljima izgrađen je 240.561 stan, dok je broj poljoprivrednog stanovništva smanjen za 982.000. Stambena površina po jednom licu porasla je od 7,5 m² u 1951. na

³ Od 1950. do 1961. statistika građevinarstva je pratila stambenu izgradnju u 346 mesta gradskog karaktera. Izbor tih naselja izvršen je bez jasno određenih i dosledno sprovedenih kriterijuma, pa je taj skup, naročito u pogledu gradskog karaktera mesta, veoma heterogen. Demografska statistika je, međutim, obradila podatke iz poslednjeg popisa stanovništva za sva naselja koja su u martu 1961. imala preko 3.000 stanovnika. Broj tih naselja iznosi 559, dok u sledećoj grupi sa preko 5.000 stanovnika ima 284 naselja.

⁴ Statistički godišnjak FNRJ, 1959. i 1962. Zbog izmena u broju gradova, kao i statističkog područja posmatranih gradova, nije moguće obuhvatiti ranije godine.

⁵ Priraštaj stanovništva izračunat je na osnovu popisa stanovništva u 1953. i 1961. a broj domaćinstava je izračunat polazeći od pretpostavke da je u ovom periodu u gradskim domaćinstvima prosečan broj članova domaćinstava iznosio 4.

8,5 m² u 1960. godini,⁶ što pokazuje da je došlo do osetnog poboljšanja standarda stanovanja na selu. Pored toga, stambene zgrade građene u selima u posleratnom periodu mnogo su bolje po kvalitetu i opremi od ranije podignutih seljačkih zgrada. (Na primer, dok je u 1951. svega 19% individualnih gazdinstava imalo električno osvetljenje, u 1960. taj se procent povećao na 39%.)

STANDARD STANOVANJA. I pored toga što je ostvareni obim stambene izgradnje zaostajao za razvojem stambenih potreba, u posmatranom periodu postignuti su pozitivni rezultati i poboljšani opšti uslovi stanovanja. Pri tome su relativno najbolji rezultati bili zabeleženi u republikama sa nižim standardom stanovanja. Osim u prve dve godine posmatranog perioda, kada je u nekim republikama došlo do izvesnog povećanja broja lica na jedan stan i do smanjenja prosečne stambene površine na jedno lice, uslovi stanovanja stalno su poboljšavani u sledećim godinama.

Najbrži tempo stambene izgradnje u periodu 1953—1961. bio je ostvaren u Bosni i Hercegovini, gde je ukupna površina stambenog fonda rasla po prosečnoj godišnjoj stopi od 3,14%, zatim u Crnoj Gori (2,07%) i Makedoniji (2,03%). Porast ukupnog broja stanova u stambenom fondu takođe je bio najveći u Bosni i Hercegovini, a zatim u Makedoniji i Crnoj Gori. Zbog toga je u ovim republikama ostvaren najveći porast prosečne površine po jednom stanu, kao i smanjenje broja lica na jedan stan (Tabela 3.).

TABELA 3 — PROSEČNA POVRŠINA JEDNOG STANA I BROJ LICA NA JEDAN STAN PO REPUBLIKAMA U 1953. I 1961.

Republika	Prosečna površina 1 stana		Broj lica na 1 stan	
	1953	1961	1953	1961
Jugoslavija	41,6	42,5	4,8	4,6
Bosna i Hercegovina	32,2	34,1	5,6	5,3
Crna Gora	32,5	34,5	4,8	4,9
Hrvatska	43,4	44,4	4,4	4,2
Makedonija	41,6	43,3	6,0	5,7
Slovenija	43,0	44,5	4,0	3,8
Srbija	43,8	44,5	4,7	4,7

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1962.

Povećanje stambene površine po jednom licu bilo je nešto manje, pošto je i prirast stanovništva bio veoma brz. Najveći porast stambene površine po jednom licu ostvaren je u Sloveniji, koja je imala relativno najsporiju dinamiku stambene izgradnje (stambena površina je rasla po prosečnoj godišnjoj stopi od 1,74%), ali i najsporiji porast stanovništva u Jugoslaviji. Slična dinamika zabeležena je i u Hrvatskoj. U Srbiji je, međutim, poboljšanje uslova stanovanja zaostajalo u odnosu na druge republike, pošto je godišnja stopa porasta površina stambenog fonda bila neznatno veća od godišnje stope porasta broja stanovnika. (Tabela 4.)

TABELA 4 — PROSEČNA POVRŠINA STANA NA JEDNO LICE PO REPUBLIKAMA U 1953. I 1961.

Republika	(U m ²)	
	1953	1961
Jugoslavija	8,7	9,2
Bosna i Hercegovina	5,7	6,4
Crna Gora	6,7	7,1
Hrvatska	9,9	10,6
Makedonija	6,9	7,6
Slovenija	10,7	11,7
Srbija	9,2	9,5

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1962.

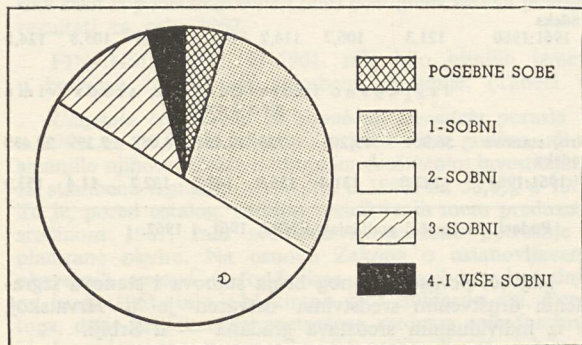
⁶ »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 8/1960.

STRUKTURA STAMBENE IZGRADNJE I PROSEČNE POVRŠINE GRAĐENIH STANOVA. Izgradnja većih stambenih jedinica i komfornih stanova do 1958. pozitivno se odražavala na strukturu ukupnog stambenog fonda, ali je u isto vreme negativno uticala na broj izgrađenih stanova. Da bi se racionalnije trošila društvena sredstva namenjena stambenoj izgradnji, u 1958. doneta je Uredba o posebnim uslovima izgradnje stambenih i upravnih zgrada,⁷ na osnovu koje su narodni odbori lokalnim propisima pristupili usmeravanju stambene izgradnje u pravcu skromnijeg opremanja i jeftinijeg građenja stanova.

Posledica ovih mera je da su od 1958. nastale postepene izmene u strukturi i veličini izgrađenih stanova.

U ukupnom broju izgrađenih stanova u periodu 1956—1961. stalno se povećavalo učešće manjih stambenih jedinica na račun trosobnih, četvorosobnih i višesobnih stanova, čiji se broj osetno smanjio i u 1961. iznosio svega 0,8 od ukupnog broja izgrađenih stanova. Izgradnja manjih stanova naročito je povećana u republikama gde je stambena situacija bila najteža. U Makedoniji je, na primer, učešće jednosobnih stanova povećano sa 26,4% u 1956. na 46,5% u 1960. Ista tendencija je zabeležena i u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. S druge strane, u Srbiji su promene u strukturi izgrađenih stanova bile odraz potreba da se ublaži velika nestašica stanova a u isto vreme održi već dostignuti standard stanovanja. Zbog toga je u ovoj republici izgradnja jednosobnih i dvosobnih stanova na kraju posmatranog perioda iznosila oko 90% od ukupnog broja novosagrađenih stanova.

GRAFIKON 3 — STRUKTURA STAMBENE IZGRADNJE U 1961. PO VRSTI STANOVA

I u strukturi stambene izgradnje iz individualnih sredstava građenja takođe su nastale promene, ali su one imale sasvim suprotne tendencije. U ukupnom broju tako izgrađenih stanova, povećalo se učešće trosobnih, četvorosobnih i višesobnih, a smanjilo se učešće posebnih soba i jednosobnih stanova.

Istovremeno sa povećanjem učešća manjih stanova u ukupnom broju novosagrađenih stanova iz društvenih sredstava, u posmatranom periodu osetno su smanjene i prosečne površine svih vrsta stanova: od 59,3 m² u 1956. na 49,5 m² u 1962. godini.⁸ Sprovođenje ovakve stambene politike pozitivno se odrazilo na obim stambene izgradnje, pa su u posmatranih šest godina iz društvenih sredstava izgrađena 30.873 stana više nego što bi bilo sagrađeno da je ostala nepromenjena struktura i prosečna površina stanova iz 1956. Ukupan broj izgrađenih stanova se na taj način povećao za 15,4%.

Ostvarenim izmenama u strukturi i veličini izgrađenih stanova nisu iscrpene sve mogućnosti za prelazak na skrom-

niju i racionalniju stambenu izgradnju. Na to ukazuje činjenica da su se tek u 1961. posmatrajući Jugoslaviju kao celinu, prosečne površine stanova izgrađenih iz društvenih sredstava približile prosečnim površinama istih vrsta stanova izgrađenih individualnim sredstvima građana (u Sloveniji i Makedoniji prosečne površine stanova izgrađenih društvenim sredstvima su manje od prosečnih površina stanova izgrađenih individualnim sredstvima). Zatim, uočene su znatne razlike i u opremljenosti stanova po pojedinim republikama. Iako se, s obzirom na različite materijalne mogućnosti i specifične uslove života, ne može ni očekivati izgradnja stanova potpuno istih karakteristika u celoj Jugoslaviji, činjenica da se iz društvenih sredstava još uvek podižu bolje opremljeni stanovi nego iz ličnih sredstava građana pokazuje da je proces prelaska na skromniju izgradnju još uvek u toku.

INVESTICIJE U STAMBENU IZGRADNJU. U skladu sa materijalnim mogućnostima i smernicama ekonomske politike, u poslednjim godinama povećavane su investicije za proširivanje stambenog fonda. Iz društvenih sredstava investirano je u 1959. godini⁹ za 12,7% više nego u 1958. u 1960. za 36,7% više nego u 1959. i u 1961. za 33% više nego u 1960. Učešće društvenih investicija za stambenu izgradnju u nacionalnom dohotku (bez sredstava JNA) povećalo se sa 3,8% u 1959. na 4,4%, u 1960. i na 5,1% u 1961. Prema prethodnim podacima Narodne banke, investicije iz društvenih sredstava povećale su se u 1962. za 25% u odnosu na prethodnu godinu, a njihovo učešće u nacionalnom dohotku iznosilo je 5,6%.¹⁰

Investicije iz individualnih sredstava građana, koje su takođe imale tendenciju porasta, iznosile su u periodu 1957—1961. prosečno 42,9 milijardi din. godišnje. U poslednje dve godine zabeležen je znatan porast ovih investicija. Tako su privatna ulaganja u 1961. bila oko 2,5 puta veća nego u 1959. a za 54,1% veća nego u 1960 (u tekućim cenama). Oko 70%—75% od ukupnog broja stanova izgrađenih ovim sredstvima locirano je u selima i mešovitim naseljima, što znači da to predstavlja uglavnom stambenu izgradnju poljoprivrednika. Pošto je sve do 1959. obim stambene izgradnje na selu u vrlo velikoj meri zavisio od prihoda u poljoprivredi, znatan porast investicija u poslednje dve godine, i pored stagnacije poljoprivredne proizvodnje, predstavlja novu tendenciju u ovoj oblasti. Takva dinamika posledica je i znatnog povećanja prihoda koje seoska domaćinstva ostvaruju radom van svog gazdinstva, kao i povećanja ekonomske moći sela uopšte. Broj članova seoskih domaćinstava koji su radili izvan svojih poseda povećao se sa 798.000 u 1953. na 1,314.000 u 1960. godini, odnosno za 65%.¹¹ Pored toga, još 9,3% od ukupnog broja poljoprivrednika bili su zaposleni povremeno kao sezonski radnici.

Novčani prihodi sela ostvareni van sopstvenog gazdinstva su u 1960. bili 3,3 puta veći nego u 1953. Prihodi poljoprivrednika sa sopstvenih poseda takođe su rasli u apsolutnom iznosu, ali je njihovo učešće u ukupnim novčanim prihodima seoskih domaćinstava opalo sa 64% u 1953. na 56% u 1959. godini.

CENE STAMBENE IZGRADNJE. Cene stambene izgradnje i građevinskih radova ne prate se statistički, već se do tog podatka dolazi na osnovu kretanja karakterističnih pokazatelja, kao što su cene građevinskih materijala, lični dohoci u građevinarstvu, broj izvršenih efektivnih časova, ukupna vrednost izvršenih građevinskih radova, i dr. Na formiranje nivoa cena stambene izgradnje utiče veći broj faktora, način građenja (tradicionalni, polumontažni

⁹ O stambenoj izgradnji do 1959. vidi: »Građenje stanova i stanovanje«, Jug. pregled, 1957, februar, str. 85—89 (21—25); »Stambena izgradnja 1956—1958«, Jug. pregled, 1959, jun, str. 245—248 (55—58); »Sprovođenje stambene reforme«, Jug. pregled, 1961, avgust—septembar, str. 317—320 (69—72).

¹⁰ Nacionalni dohodak za 1961. i procena dohotka za 1962. uzeti su iz dokumentacije Saveznog društvenog plana za 1963. godinu.

¹¹ Podaci popisa individualnih poljoprivrednih gazdinstava, objavljeni u »Indeksu« Saveznog zavoda za statistiku, br. 8/1960.

⁷ Službeni list FNRJ, br. 15/58.

⁸ Za 1962. struktura stambene izgradnje izračunata je prema nepotpunim podacima o broju izgrađenih stanova u društvenom sektoru, objavljenim u »Indeksu« Saveznog zavoda za statistiku, br. 3/1963.

i montažni), tipovi zgrada i vrsta stanova, kvalitet radova, opremljenost stanova, i dr. Kalkulacije 7 beogradskih građevinskih preduzeća pokazuju da samo ugrađivanje lifta i centralnog grejanja poskupljuje troškove stambene izgradnje čak i do 20%. Pored toga, postoje osetne razlike u cenama stambene izgradnje po republikama i gradovima. U 1961, razlike između prosečnih cena jednog kvadratnog metra stambene površine po republikama iznosile su preko 20%, a između gradova u istoj republici često su bile još znatnije.

Zbog svega toga o prosečnim cenama stambene izgradnje može se govoriti samo kao o aproksimativnim veličinama. Međutim, i ocenjeni prosečni nivo cena stambene izgradnje i njihova dinamika po godinama, omogućuju da se sagledaju osnovni odnosi i razvojne tendencije u ovoj oblasti.

Pri analizi cena stambene izgradnje mogu se izdvojiti njihove dve osnovne karakteristike: da su relativno visoke i da su u poslednjim godinama imale tendenciju oštrijeg porasta. Na visoke cene proizvodnje stanova u odnosu na materijalne mogućnosti zemlje, ukazuje, pored ostalog, i odnos troškova građenja jednog stana prema ostvarenom prosečnom nacionalnom dohotku po stanovniku. Izgradnja jednog stana društvenim sredstvima u 1961. i 1962. koštala je oko 3,25—3,50 miliona din.,¹² a to iznosi 18—20% prosečnih nacionalnih dohoda po stanovniku¹³ u tim godinama.

Relativno visoke cene stambene izgradnje u Jugoslaviji u odnosu na druge zemlje, rezultat su još uvek nedovoljno razvijenih proizvodnih snaga i niske produktivnosti rada u građevinarstvu, kao i izgradnje većih i dobro opremljenih stanova, koja povećava troškove građenja.

Dinamika cena stambene izgradnje. Porast cena stambene izgradnje u poslednjim godinama rezultat je u prvom redu povećanja cena građevinskih usluga, jer građevinsko-zanatski radovi u tehničkoj strukturi stambene izgradnje učestvuju sa 96%. Cene građevinskih radova u 1959. bile su za 16,6% veće nego u 1956, u 1960. porasle su za daljih 11%, a u 1961. još za 19%. U 1962. došlo je do središavanja građevinskog tržišta, pa su se cene građevinskih radova zadržale uglavnom na nivou iz 1961. Najveći porast cena zabeležen je kod završnih zanatskih radova, koji čine oko 50% od ukupne vrednosti građevinskih radova na stambenim zgradama. Takođe su bili visoki i troškovi raščiscavanja i komunalnog uređivanja zemljišta, koji su poslednjih godina imali tendenciju brzog porasta (na primer, od 1957. do 1961. ovi troškovi u Beogradu su porasli za preko dva puta). Navedene činjenice su uticale na pojavu da su cene stambene izgradnje relativno brže rasle od porasta cena građevinskih radova. Tako se ocenjuje da su u 1960. prosečni troškovi građenja 1 m² stambene površine u celoj Jugoslaviji bili veći za 15%—20% nego u 1959, u 1961. su porasli za daljih 25%—30%, dok su u 1962. zabeležili porast za najviše 4%—5%. Međutim, zahvaljujući izmenama u strukturi, prosečni troškovi izgradnje jednog stana imali su sporiju dinamiku. To ilustruju prosečni troškovi građenja 1 m² i jednog stana u Srbiji. (Tabela 5.)

TABELA 5 — INDEKSI TROŠKOVA GRAĐENJA STANOVA U SR SRBIJI 1959—1961.

Godina	1 m ² stambene površine	1 stana
1959	100,0	100,0
1960	102,2	97,2
1961	121,5	119,2

Podaci: Publikacija Zavoda za unapređenje komunalne delatnosti SR Srbije: »Troškovi stambene izgradnje i stanarina«.

¹² Prosečna cena izgradnje 1 m² stambene površine u ovim godinama iznosila je 65—70 hiljada din., a prosečna veličina stana bila je 50 m².

¹³ Prosečan nacionalni dohodak po stanovniku, prema dokumentaciji Saveznog zavoda za privredno planiranje uz Savezni društveni plan za 1963, iznosio je u 1961. godini 170.581, a u 1962 — 185.606 din.

U 1960. troškovi građenja prosečnog stana u Srbiji bili su niži nego u prethodnoj godini iako je izgradnja 1 m² stambene površine bila skuplja za 2,2%.

STAMBENA IZGRADNJA U 1961. I 1962.

OBIM. U poslednje dve godine obim stambene izgradnje dostigao je izvanredno visok nivo.

U 1961. u Jugoslaviji je izgrađeno 100.176 stanova, ili 31,5% više nego u 1960. Od toga je društvenim sredstvima izgrađeno 43.215 stanova, ili 21,3% više nego prethodne godine, a individualnim sredstvima građana 56.961 stan odnosno 42,0% više nego u 1960.

Povećanje broja stanova po republikama u odnosu na ostvareni obim stambene izgradnje u 1960. bilo je različito (Tabela 6.).

TABELA 6 — BROJ STANOVA IZGRAĐEN U 1961. PO REPUBLIKAMA

	Jugoslavija	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Hrvatska	Makedonija	Slovenija	Srbija
Ukupno izgrađenih stanova							
Broj stanova	100.176	22.691	1.914	23.192	6.677	8.669	37.033
Indeks 1961:1960	131,5	122,2	121,9	150,3	124,3	107,3	140,8
Izgrađeno društvenim sredstvima							
Broj stanova	43.215	7.428	1.188	11.141	2.590	6.270	14.598
Indeks 1961:1960	121,3	106,7	114,2	147,8	112,9	105,8	124,5
Izgrađeno individualnim sredstvima građana							
Broj stanova	56.961	15.263	726	12.051	4.087	2.399	22.435
Indeks 1961:1960	142,0	131,4	136,9	147,8	132,7	11,4	153,9

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1961. i 1962.

Najveći porast ukupnog broja stanova i stanova izgrađenih društvenim sredstvima ostvaren je u Hrvatskoj, a iz individualnih sredstava građana — u Srbiji.

Procenjuje se da je ukupan obim stambene izgradnje u 1962. veći za nekoliko procenata nego u 1961.¹⁴ Naime, društvenim sredstvima završeno je oko 45.000 stanova, dok će obim stambene izgradnje iz individualnih sredstava građana iznositi oko 59.610 stanova. Tako je na 1.000 stanovnika u 1961. izgrađeno po 5,4 stana i u 1962. po 5,5 stanova, prema 4,1 u 1960. i 3,4 u 1959. Pošto je broj domaćinstava u poslednje dve godine rastao za oko 93.000 godišnje, znači da su realizovanim obimom stambene izgradnje u ove dve godine bile podmirene sve potrebe za stanovima nastale iz demografskog razvoja zemlje i da je izvestan broj stanova preostao za podmirivanje stambenog manjka i za menu amortizovanih stanova.

Visok nivo proizvodnje stanova u ovim godinama bio je omogućen povećanim investicijama u stambenu izgradnju, kao i bržim završavanjem stambenih zgrada i smanjivanjem broja nezavršenih stanova u društvenom sektoru. U 1961. investicije u stambenu izgradnju iz društvenih sredstava iznosile su 157,7 milijardi, tj. 33% više nego u 1960. Broj nezavršenih stanova na kraju te godine smanjen je za 4% u odnosu na prethodnu godinu, tj. bio je 1,3 puta veći od broja završenih stanova, dok je na kraju 1960. bio 1,7 puta veći od broja završenih stanova u toj godini.

¹⁴ Još se ne raspolaze potpunim podacima o broju završenih stanova i obimu uložnih sredstava u stambenu izgradnju u 1962.

Kod investicija iz individualnih sredstava građana zabeležen je još veći porast (u 1961. iznosile su 76,6 milijardi din., odnosno 54,1% više nego u 1960.). Najveći broj stanova izgrađenih ovim sredstvima lociran je u selima i mešovitim naseljima. Broj nezavršenih stanova iz sredstava građana zabeležio je dalji porast i na kraju 1961. iznosio je 61.093, prema 47.060, nezavršenih stanova u 1960.

U 1962. društvena ulaganja u stambenu izgradnju zabeležila su dalji porast i, prema prethodnim podacima Narodne banke, bila su za 25% veća nego u 1961. U prvim mesecima 1962. ritam stambene izgradnje u svim njenim fazama bio je osetno usporen u odnosu na prethodnu godinu. U prvom kvartalu te godine vrednost izvršenih građevinskih radova na stambenim zgradama bila je manja za 8%, a broj završenih stanova kod izvođača društvenog sektora za 10,5% manja nego u istom periodu 1961. Međutim, merama Saveznog izvršnog veća preduzetim radi oživljavanja proizvodnje, stambena izgradnja stavljena je u povoljniji položaj u odnosu na neke druge namene investicione potrošnje. Tako je doneta Preporuka o obustavljanju izgradnje administrativnih zgrada u korist stambene izgradnje. Pored toga, republičkim fondovima za stambenu izgradnju odobrena su naknadna sredstva od 10 milijardi din. za kreditiranje stambene izgradnje za tržište, a takođe je preporučeno i efikasnije udruživanje investicionih sredstava privrednih organizacija i lokalnih organa namenjenih za stambenu izgradnju. Kao posledica ovih mera, osetno je pojačana stambena izgradnja u sledećim mesecima, a naročito u drugoj polovini godine. Dobra snabdevenost tržišta građevinskim materijalom i relativno slobodni građevinski kapaciteti, uz povoljne vremenske prilike, omogućili su da se izgradnja stambenih zgrada veoma intenzivno nastavi skoro do kraja 1962. Zahvaljujući produženoj građevinskoj sezoni, u potpunosti je nadoknađen slab start iz početka godine i tako postignuti veoma povoljni rezultati za celu 1962.

FINANSIRANJE. U 1961. nije bilo bitnijih izmena u izvorima finansiranja stambene izgradnje. (Tabela 7.)

Ulaganja iz fondova za stambenu izgradnju porasla su u 1961. za 27,1% u odnosu na prethodnu godinu, ali se smanjilo njihovo učešće u ukupnim društvenim investicijama za stambenu izgradnju sa 61,2% u 1960. na 58,8% u 1961. To je, pored ostalog, rezultat restriktivnih mera preduzetih sredinom 1961. radi svodenja investicione potrošnje u planirane okvire. Na osnovu Zakona o ustanovljavanju obaveznih rezervi u fondovima za stambenu izgradnju, na kraju 1961. bilo je blokirano 10,3 milijarde din. Pored toga, dalje su povećana neutrošena sredstva ovih fondova. U decembru ona su iznosila 30,0 milijardi din. i bila za 29,8% veća nego na kraju prethodne godine. Najveći deo ovih sredstava (24,2 milijarde din.) nalazio se u opštinskim fondovima za stambenu izgradnju, čija je velika brojnost dovođila do usitnjenosti sredstava i otežavala njihovo potpunije korišćenje.

Investiciona ulaganja u stambenu izgradnju iz fondova zajedničke potrošnje privrednih organizacija zabeležila su porast od 51,1% prema 1960. Učešće ovih sredstava u

TABELA 7 — DRUŠTVENE INVESTICIJE U STAMBENU IZGRADNJU 1960. I 1961.

(U milijardama din.)

Izvori	1960	1961
Ukupno	119,3	157,7
Fondovi zajedničke potrošnje privrednih organizacija	23,5	35,5
Sredstva za zajednička ulaganja privrednih organizacija u neprivredne investicije	1,3	2,2
Investicioni fondovi ustanova i društvenih organizacija	11,4	15,8
Društveni investicioni fondovi	5,1	5,9
U tome:		
Opšti investicioni fond	4,4	4,6
republički investicioni fondovi	0,4	1,0
lokalni investicioni fondovi	0,3	0,3
Fondovi za stambenu izgradnju	73,0	92,0
U tome:		
republički fondovi za stambenu izgradnju	6,0	6,3
opštinski fondovi za stambenu izgradnju	67,0	86,5
Budžetska sredstva	5,0	5,5
U tome:		
savezni budžet	3,8	3,7
republički budžeti	0,4	0,5
lokalni budžeti	0,8	1,3

Podaci: Poseban statistički bilten Narodne banke FNRJ, br. 25 i 33.

ukupnim investicijama za stambenu izgradnju poraslo je sa 19,6% u 1960. na 22,5% u 1961. Investiciona ulaganja iz fondova ustanova i društvenih organizacija zabeležila su u 1961. veoma značajan porast od 38,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Od sredstava *investicionih fondova*, najveća ulaganja u stambenu izgradnju vršena su iz Opšteg investicionog fonda. Početkom 1961, međutim, Savezna skupština prihvatila je predlog da se ubuduće sredstva Opšteg investicionog fonda ne troše za stambenu izgradnju. Zbog toga su u 1961. sredstva ovog fonda bila korišćena samo za završavanje stambenih zgrada započetih u ranijim godinama. U 1962. investiciona ulaganja u stambenu izgradnju iz ovog fonda nisu iznosila ni polovinu ostvarenog iznosa u 1961.

Svi ostali izvori društvenih sredstava zadržali su i u 1962. redosled i značaj iz prethodnih godina. Prema privremenim podacima Narodne banke, sredstva fondova za stambenu izgradnju predstavljala su glavni izvor društvenih investicija i činila oko 60% od ukupnih društvenih ulaganja u stambenu izgradnju (bez sredstava JNA). Investicije u stambenu izgradnju iz fondova zajedničke potrošnje privrednih organizacija dalje su osetno povećane i dostigle nivo od skoro 40,0 milijardi din. Tako su ova dva najvažnija izvora u 1962. činila oko 80% ukupnih društvenih investicija namenjenih stambenoj izgradnji.

S. M.

SISTEM I ORGANIZACIJA SPOLJNE TRGOVINE

Razvitak jugoslovenske privrede, opšte povećanje proizvodnje, proširenje ekonomskih odnosa sa inostranstvom i porast obima razmene, nametnuli su potrebu kompleksne reforme spoljnotrgovinskog sistema i njegovog prilagođavanja stvarnim potrebama robne razmene u izmenjenim uslovima.¹

Na to je upućivao i razvoj društveno-ekonomskih odnosa, koji je zahtevao da se uslovi poslovanja privrednih organizacija usklade sa odnosima u proizvodnji i raspodeli.

Izmene u strukturi izvoza i snažan porast proizvodnje, naročito industrijske, postavljali su pred proizvođače veće zahteve i obaveze u odnosu na inostrane partnere, a sve oštrija konkurencija na međunarodnom tržištu i dejstvo integracionih grupa koje otežavaju uslove trgovanja, zahtevali su da se sredi spoljnotrgovinska mreža i obezbedi obavljanje spoljnotrgovinske razmene uz najveću društvenu odgovornost.

Pored toga, bilo je potrebno stvoriti uslove da se proizvođačke privredne organizacije, koje u stvari i raspolažu robom, stave u položaj koji će im omogućiti da se najlakše orijentišu prilikom organizacije spoljnotrgovinskog poslovanja i da na taj način preuzmu na sebe odgovornost kako za redovno snabdevanje i pripremu proizvodnje, tako i za njen plasman.

Sve su to bili razlozi za izmene u spoljnotrgovinskom i deviznom režimu. Ove izmene postavljaju spoljnotrgovinsko poslovanje na ekonomske osnove i oslobađaju ga ranijeg administrativnog karaktera, što ne znači da i u novom sistemu nisu zadržane izvesne ingerencije državnih organa, utoliko pre što je i stanje platnog bilansa zahtevalo čitav niz mera, za kojima će kasnije prestati potreba.

Za prilagođavanje spoljnotrgovinskog sistema stvarnim potrebama od naročitog je značaja donošenje Carinskog zakona. Njime su stvoreni osnovni organizacioni i pravni predušlovi za promene u spoljnotrgovinskom režimu, od kojih najveći značaj ima uvođenje jedinstvene carinske tarife, uz istovremeno ukidanje prakse višestrukih kursova, ili tzv. koeficijenata, kao i uvođenje jedinstvenog obračunskog kursa.

Sistem centralne distribucije deviza zamenjen je novim metodom raspodele, koji sve privredne organizacije stavlja u isti položaj u pogledu mogućnosti kupovine deviza za uvoz roba potrebnih za proizvodnju, vodeći računa o efektima korišćenja deviza, i za rešavanje drugih problema, a naročito problema koji se tiču izvoza.

Radi bolje usklađenosti uvoza sa izvozom, proširena je prodaja deviza na bazi poslovnih odnosa između ovlašćenih banaka i privrednih organizacija, čime je ujedno ostvarena potrebna veza između uvoza i domaćih proizvodnih mogućnosti, s jedne, i potrošnje i izvoza, s druge strane. Poslovni odnos proširen je na nabavke raznih sirovina, neza-

visno od kategorije režima pod kojim se uvoze, na prodaju deviza za kupovinu opreme, itd.

U 1962, donošenjem Zakona o prometu robe i usluga sa inostranstvom, učinjen je dalji korak u procesu izgradnje takvog spoljnotrgovinskog i deviznog režima koji više odgovara stepenu privrednog razvoja u zemlji.

Uporedo sa novom organizacijom spoljnotrgovinske mreže izvršene su odgovarajuće promene i u državnoj upravi. Umesto ranijeg Komiteta za spoljnu trgovinu obrazovan je Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu kao samostalni organ, a ranije specijalizovane komore, udružene su u jedinstvenu Saveznu privrednu komoru, čime su stvoreni uslovi za jedinstveniju akciju na unapređivanju privrede i za kompleksno prilaženje pojedinim problemima, što će se pozitivno odraziti i na spoljnotrgovinsku delatnost.

IZMENE U SPOLJNO- TRGOVINSKOM I DEVIZNOM REŽIMU

Svi osnovni mehanizmi spoljnotrgovinskog i deviznog režima koji su uvedeni početkom 1961,² ostali su u osnovi, sa manjim izmenama i dopunama, na snazi i u toku 1962. i početkom 1963.

OBRAČUNSKI KURS. Obračunavanje svih transakcija po robnom i nerobnom osnovu sa inostranstvom vrši se uglavnom na bazi obračunskog kursa od 750 din. za 1 dolar. Početkom 1962. ukinut je izuzetak za strana sredstva plaćanja koja unose strani turisti i diplomatske i druge strane misije, za koje je u toku 1961. primenjivan tzv. turistički kurs od 600 din. za 1 dolar.

REŽIM IZVOZA. Izvoz robe i usluga vrši se slobodno. Izuzetno, neki proizvodi, koji su apsolutno deficitarni na domaćem tržištu, podležu režimu izvoznih dozvola, a izvoz nekih relativno deficitarnih proizvoda — režimu izvoznih kontingenata. Izvozne dozvole izdaje Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu, koji utvrđuje i izvozne kontingente. Administriranje izvoznih kontingenata vrši se preko carinskih organa. Privredne organizacije registrovane za izvoz kontingentirane robe mogu tu robu slobodno izvoziti do obima koji je za nju količinski ili vrednosno utvrđen. Čim carinarnica utvrdi da je količina odnosno vrednost robe izvezena preko svih carinarnica premašila kontingent propisan za tu robu, ona obustavlja izvoz. Izvoznici imaju mogućnost redovnog uvida u stanje izvoza kontingentirane robe, kako se ne bi izlagali nepotrebnim troškovima vraćanja robe sa granice ako bi u međuvremenu kontingent bio već iscrpen. (Nova Lista roba koje podležu izvoznim dozvolama, kao i nova Lista roba čiji je izvoz kontingentiran, date su u aneksu.)

Kod izvoza se takođe, u nekim slučajevima, primenjuje režim premija i poreskih olakšica kojima se podstiče izvoz i onih proizvoda čije su cene, usled niže proizvodnosti rada ili usled carinskih barijera postavljenih na inostranom tržištu, nekonkurentne svetskim cenama.

Izvoznici su obavezni da se pridržavaju propisanih standarda kvaliteta robe koja se izvozi, kao i načina pakovanja, a određivanje izvoznika za pojedinu vrstu proizvoda vrši se putem javnog nadmetanja, čime treba da se obezbedi svetski nivo kvaliteta jugoslovenskih izvoznih proizvoda.

Izvoznici robe i usluga dužni su da devize ostvarene izvozom obavezno prodaju Narodnoj banci, odmah po naplati, koja se mora ostvariti najkasnije u roku od 90 dana od dana izvršenog izvoza odnosno od dana dospelosti potraživanja.

Ove obaveze uvedene su zbog značaja deviza za privredu zemlje, čiji ubrzani razvoj privremeno dovodi do

¹ O razvoju spoljne trgovine vidi: »Jug. pregled«, 1957, april, str. 195—198 (47—50), 1959, decembar, str. 473—480 (103—110), 1957, januar, str. 39—40 (15—16) i 1962, mart, str. 121—124 (59—62), a o spoljnotrgovinskom i deviznom sistemu: »Jug. pregled«, 1957, novembar, str. 525—527 (173—175), 1958, mart, str. 119—122 (35—38) i 1961, april, str. 163—167 (35—39).

² Vidi: »Izmene u spoljnotrgovinskom i deviznom režimu«, »Jug. pregled«, 1961, april, str. 163—167 (35—39).

znatnijeg povećanja uvoza roba, naročito opreme, dok proizvodnja još uvek nije u stanju da obezbeđuje i izvoz u istoj vrednosti. U takvim uslovima potrebno je što racionalnije koristiti raspoloživa devizna sredstva, sve dok se ne otkloni neravnoteža u platnom bilansu. To predstavlja i osnovni razlog što je celokupan platni promet sa inostranstvom, kao i promet deviza u zemlji, potpuno podvrgnut društvenoj kontroli.

Za pokriće troškova trgovine i drugih svojih potreba, izvoznici imaju pravo da od banke otkupe određeni procent deviznih sredstava koja ostvare izvozom robe i usluga (izvoznici poljoprivrednih proizvoda 3%, a izvoznici industrijskih i zanatskih proizvoda i izvoznici usluga 7%; izuzetno, zbog većih troškova, izvoznici mašina i uređaja i drugih motornih vozila i traktora imaju pravo da otkupe 10% odnosno 12% od iznosa deviza ostvarenog izvozom spomenutih proizvoda, turistički biro 20% od deviza koje ostvare pospovnenim uslugama, a izvoznici knjiga, časopisa, muzičkih nota, domaćih filmova i proizvoda lovstva 25%).

REŽIM UVOZA. U toku 1961. i 1962, kao i početkom 1963, zapažena je tendencija pomeranja sa restriktivnijih režima uvoza ka liberalizaciji. Međutim, s obzirom na materijalne mogućnosti, a naročito na teškoće u vezi sa platnim bilansom, još uvek znatan deo uvoza podleže režimu uvoznih ograničenja, bilo u vidu kontingenata, bilo u vidu restriktivnih uvoznih dozvola.

Režim uvoza se sprovodi uz posebna ograničenja u zavisnosti od toga u kojoj se kategoriji roba nalazi, kao i od načina pribavljanja deviza.

Slobodan uvoz proizvoda obuhvaćenih Listom robe slobodnog uvoza vrši se bez ograničenja, kako u pogledu količina, tako i u pogledu tržišta gde se nabavke vrše. Ako privredna organizacija-izvoznik raspolaže na svom računu odgovarajućim dinarskim pokrićem (za otkup deviza), ovlašćene banke bez odlaganja izvršavaju njene naloge za plaćanje. Ova kategorija uvoza obuhvata veći broj sirovina i drugih reprodukcionijskih materijala, kao i neke proizvode lične potrošnje (vidi u aneksu Listu br. 3, koja sadrži izmene i dopune Liste robe slobodnog uvoza).

Uvoz na osnovu liberalne dozvole. Za uvoz proizvoda obuhvaćenih Listom robe uvoza na osnovu liberalne dozvole, uvoznici pribavljaju dozvolu koju izdaje Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu.

Dobivena dozvola daje i pravo na kupovinu deviza od ovlašćenih banaka za plaćanje uvezene robe. Dozvola se odnosi samo na količinu određene robe, a uvoznik je slobodan u izboru tržišta. Ova kategorija uvoza obuhvata neke osnovne sirovine i reprodukcione materijale (vidi Listu br. 4, koja sadrži dopune Liste roba uvoza na osnovu liberalne dozvole).

Kontingentirani uvoz. Uvoz proizvoda koji su obuhvaćeni Listom kontingentiranog uvoza vrši se u okviru utvrdjenih kontingenata. Ova kategorija obuhvata izvestan broj reprodukcionijskih materijala i sve proizvode lične potrošnje (industrijske i prehrambene) koji nisu obuhvaćeni Listom slobodnog uvoza.

Uvozni kontingenti su globalni. Banke pozivaju zainteresovane privredne organizacije da podnesu svoje zahteve za otkup deviza u okviru kontingenata. Iznose deviza raspoložive za plaćanje uvoza određenog proizvoda, kao i vrste deviza i rokove za podnošenje zahteva objavljuju ovlašćene banke. Zainteresovani uvoznici mogu se međusobno sporazumeti o podeli kontingenta i deviza za uvoz, o čemu obaveštavaju banku, koja automatski vrši plaćanje na bazi sporazuma zainteresovanih uvoznika. Ako takav sporazum nije postignut, o raspodeli kontingenta konačno odlučuju nadležni državni organi (nova Lista roba kontingentiranog uvoza data je u aneksu kao Lista br. 5).

Uvoz robe na osnovu generalne dozvole do određenog iznosa deviza. Kategorija generalne dozvole predstavlja u

režimu uvoza jednu vrstu devizne kvote koja se stavlja na raspolaganje privrednim organizacijama radi plaćanja uvoza robe po slobodnom izboru, ako ta roba nije obuhvaćena u nekoj od napred spomenutih kategorija uvoza. S obzirom da su skoro sve osnovne sirovine i niz važnijih reprodukcionijskih materijala, kao i roba namenjena ličnoj potrošnji, obuhvaćeni kategorijama slobodnog uvoza, uvoza na osnovu liberalne dozvole i kontingentiranog uvoza, to se devizama koje se privrednim organizacijama obezbeđuju na ovaj način pretežno kupuju sitni pomoćni i potrošni reprodukcionijski materijal, rezervni delovi, i sl., koji usled brojnosti i malih uvoznih količina nisu posebno svrstani u neku drugu kategoriju. Za 1963. nekim privrednim organizacijama utvrđena je generalna dozvola u visini od 50%, a drugim u visini od 100% odnosno 75% od iznosa deviza utvrđenog u prethodnoj godini. Diferencirani procenti priznavani su prema značaju pojedine proizvodnje za unutrašnje bilansne odnose. Privredne organizacije mogu za uvoz robe koja nije obuhvaćena ni u jednoj drugoj kategoriji kupovati dopunska devizna sredstva i preko ovih procenata, i to od ovlašćenih banaka. Prilikom donošenja odluke o prodaji deviza za ovu namenu ovlašćene banke vode računa o raspoloživim devizama, kao i o mogućnosti unapređenja proizvodnje i plasmana u inostranstvu. Tendencija prelaska na ovakav način poslovanja je da se napusti automatizam iz prošle godine.

Zastupništva inostranih firmi koja imaju konsignaciona skladišta, mogu u 1963. kupiti od ovlašćenih banaka devize u visini od 20% od provizije koju su u prethodnoj godini naplatili zastupanjem inostranih firmi, i tim devizama plaćati uvezenu robu koju će u tekućoj godini prodati za dinare. Ove devize zastupništva mogu upotrebiti prvenstveno za kupovinu robe koja služi za održavanje odnosno opravku uvozne opreme, u okviru obaveze po garancijama koje su dobili domaći korisnici te opreme.

Uvoz robe na osnovu restriktivne dozvole. Roba obuhvaćena ovom listom može se uvoziti samo na osnovu prethodno pribavljene restriktivne dozvole. Za razliku od ostalih kategorija uvoza, dobivena restriktivna dozvola ne znači ujedno i mogućnost pribavljanja deviza. Privredne organizacije koje nameravaju da uvezu robu koja podleže restriktivnoj dozvoli, dužne su podneti potvrdu banke da su obezbeđena odgovarajuća devizna sredstva za plaćanje tog uvoza (npr. sredstva po osnovu generalne dozvole, sredstva po osnovu amortizacije do utvrđenog procenta, sredstva iz bančnih izvora, i sl.). Za razliku od ranijeg režima, kada je za pretežan broj proizvoda restriktivne dozvole izdavao Sekretarijat SIV-a za industriju, od 1. januara 1963. za izdavanje restriktivnih dozvola nadležan je Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu. Ograničavanje uvoza ovih artikala uglavnom je rezultat potrebe uskladišavanja investicione i ostale potrošnje sa mogućnostima platnog bilansa. Lista roba uvoza na osnovu restriktivne dozvole obuhvata manji broj reprodukcionijskih materijala, zatim nekoliko proizvoda lične potrošnje i određene vrste opreme (vidi Listu br. 6).

Uvoz opreme. U načinu pribavljanja deviza za uvoz opreme nije bilo bitnih izmena.

Devize za uvoz opreme pribavljaju se od ovlašćenih banaka po propisima koji važe za finansiranje investicija. Za uvoz opreme uvoznici mogu koristiti i devizna sredstva koja im se priznaju na osnovu generalne dozvole, a izvoznici — i devize koje mogu u određenoj srazmeri otkupiti od ovlašćenih banaka. Privredne organizacije mogu, pored toga, slobodno kupovati od ovlašćenih banaka devize za uvoz opreme u okviru propisanih procenata amortizacije koju su obračunavale. U proseku, privredne organizacije mogu otkupiti od banaka po ovom osnovu oko 10% od godišnjih iznosa amortizacije. Na taj način se ovim privrednim organizacijama daje mogućnost da uvoze opremu radi zamene i dopune, kao i radi sitne racionalizacije i rekonstrukcije. Neiskorišćeno pravo po ovom osnovu prenosi se u narednu godinu.

Rokovi za uvoz robe. Plaćena uvezena roba mora se uvesti odmah, a najdavnije u roku od 90 dana od dana kada je plaćena. Rok za uvoz plaćene robe teče od dana kada ovlašćena banka izvrši nalog za plaćanje.

Carine pri uvozu. Od 15. marta 1961. na svu robu koja se uvozi primenjuju se carine. Carinskim stopama umereno se zaštićuje domaća proizvodnja i vrši njeno podsticanje na povećanje produktivnosti i što celishodnije uklapanje u međunarodnu podelu rada. Izgradnja carinskog sistema u Jugoslaviji počela je 1959. donošenjem Carinskog zakona, koji je dao organizaciono-pravnu osnovu za uvođenje carinske tarife. Sadašnja carinska tarifa je privremena, sve dok se ne donese zakon o carinskoj tarifi, i sastoji se od opšte i povlašćene carinske stope. Carina se naplaćuje na *ad valorem* principu. Jugoslavija ne praktikuje specifične carine ili *ad valorem* carine kombinovane sa specifičnim carinama. Carinska tarifa bazira se na tzv. Briselskoj nomenklaturi. Osnovicu za plaćanje carine čini fakturna vrednost robe koja se uvozi, uvećana za troškove prevoza, osiguranja i dopreme do jugoslovenske granice.

USLUGE U PROMETU SA INOSTRANSTVOM. Usluge koje vrše domaće privredne organizacije registrovane za vršenje tih usluga (železničke, drumske, pomorske, rečne, vazdušne, lučke, pristanišne i sl.) naplaćuju se od domaćih korisnika tih usluga u dinarima, a od inostranih u devizama. Ako domaće privredne organizacije koriste usluge inostranih preduzeća, plaćaju te usluge u devizama, koje se namenski kupuju od Narodne banke. Za podmirenje svojih troškova poslovanja u inostranstvu, ove privredne organizacije mogu u 1963. kupiti od ovlašćenih banaka devize u visini od 100% od iznosa deviza utvrđenog u prethodnoj godini za plaćanje odnosnih troškova.

Sve ove mere u oblasti uvoza roba imaju za cilj uspostavljanje celishodnih proporcija između izvoza i uvoza. One su karakteristična pojava za privredne sisteme najvećeg broja zemalja, čime one neposrednije utiču na stabilnost svojih privreda. Pri tom treba istaći da sve mere kojima se u jugoslovenskom sistemu regulišu ekonomski odnosi sa inostranstvom nose obeležje opštosti i nisu uperene protiv bilo koje druge zemlje. U tom se one razlikuju od mera iz oblasti spoljnotrgovinske politike u nekim industrijski razvijenim zemljama, naročito u onim koje se nalaze u sastavu zatvorenih grupacija i koje se ograđuju na štetu neuključenih zemalja. Sistem carina različit za zemlje uključene i za zemlje neuključene u te zatvorene grupacije, posebni porezi i druge mere takođe različite za pojedine zemlje, dovode do posebnog tretiranja ne samo pojedinih roba nego i čitavog niza zemalja, i to bilo iz ekonomskih, bilo iz čisto političkih razloga. Jugoslavija je protivna takvoj politici, jer takva politika razbija jedinstveno svetsko tržište i predstavlja jednu od glavnih prepreka za proširivanje međunarodne trgovine.

ORGANIZACIJA SPOLJNOTRGOVINSKE MREŽE

USLOVI ZA STICANJE PRAVA NA OBAVLJANJE SPOLJNOTRGOVINSKE DELATNOSTI. Zakon o prometu robe i usluga sa inostranstvom (koji je stupio na snagu 13. jula 1962) postavio je nove kriterijume za formiranje i razvijanje spoljnotrgovinske mreže, koji imaju za cilj stvaranje mreže finansijski jakih i kadrovski i tehnički dobro opremljenih privrednih organizacija, sposobnih da uspešno posluju sa inostranstvom.

Prema Zakonu, pravo na obavljanje spoljnotrgovinske delatnosti imaju privredne organizacije specijalizovane za promet robe ili usluga sa inostranstvom, proizvodne privredne organizacije i njihova udruženja koja ispunjavaju određene uslove. Sve privredne organizacije koje se bave prometom roba i usluga sa inostranstvom moraju se registrovati kod nadležnog okružnog privrednog suda (umesto ranijeg Spoljnotrgovinskog registra pri Komitetu za spoljnu trgovinu).

Da bi privredna organizacija stekla pravo na obavljanje spoljnotrgovinske delatnosti, ona mora da uredno posluje i da raspolaže određenim minimumom sredstava u poslovnom fondu, tehničkom opremom potrebnom za obavljanje odgovarajućih spoljnotrgovinskih poslova, kao i kadrovima sa stručnom spremom koja je neophodna za obavljanje tih poslova.

Ove uslove moraju ispuniti sve privredne organizacije koje vrše jednu od sledećih vrsta poslova sa inostranstvom: izvoz i uvoz robe, međunarodno trgovinsko posredovanje, međunarodnu špediciju, međunarodni transport robe i putnika (železnički, drumski, rečni, pomorski, vazdušni), međunarodne saobraćajno-agencijske poslove, turističke poslove sa inostranstvom, ugovorne poslove kontrole kvaliteta i kvantiteta roba u međunarodnom prometu, izvođenje investicionih radova u inostranstvu, zastupanje inostranih firmi, poslove unapređivanja spoljnotrgovinske razmene.

Ovim poslovima mogu se baviti kako *specijalizovana preduzeća* čiji je predmet poslovanja jedan od spomenutih poslova, odnosno određeni uža robni sektor (kod preduzeća čija je privredna delatnost izvoz i uvoz robe), tako i proizvodna privredna preduzeća.

Registraciju preduzeća vrše okružni privredni sudovi na osnovu odgovarajućih dokumenata kojima preduzeće dokazuje da ispunjava uslove za sticanje prava na obavljanje spoljnotrgovinske delatnosti.

Za upis u registar kod okružnog privrednog suda za vršenje određenih vrsta spoljnotrgovinskih poslova (poslova izvoza i uvoza robe koje obavljaju trgovinske privredne organizacije, zatim poslova ugovorne kontrole kvaliteta i kvantiteta robe u međunarodnom prometu, poslova zastupanja inostranih firmi i poslova unapređivanja spoljnotrgovinske razmene) potrebna je, pored ispunjenja opštih uslova propisanih za vršenje ovih poslova, i saglasnost Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu.

Proizvodna privredna preduzeća pri izvozu svojih proizvoda odnosno uvozu robe za potrebe sopstvene proizvodnje ne moraju se pridržavati načela specijalizacije, niti za vršenje tih poslova treba da traže saglasnost Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu. Ova preduzeća mogu da obavljaju sledeće poslove: da izvoze sopstvene proizvode i vrše usluge u inostranstvu u vezi sa tim proizvodima; da uvoze robu za potrebe svoje proizvodnje i koriste usluge iz inostranstva potrebne za tu proizvodnju; da izvoze, pored svoje robe, i robu koju proizvode druge privredne organizacije ako ona služi kao potrebna dopuna asortimana i kvaliteta njihove robe; da uvoze i izvoze robu radi industrijske dorade, prerade, obrade i opravke i da je izvoze odnosno uvoze u oplemenjenom stanju; da uvoze robu sa ciljem da je zajedno sa robom koju su sama proizvela ponovo izvezu u neprerađenom stanju, ako na taj način poboljšavaju asortiman ili kompletiraju svoju robu namenjenu izvozu.

Pored ovih opštih, Zakonom su predviđeni i neki *posebni uslovi za vršenje određenih vrsta spoljnotrgovinskih poslova*:

Svi izvoznici i uvoznici opojnih droga obavezuju se da pre zaključenja ugovora o izvozu ili uvozu opojnih droga prethodno pribave posebno odobrenje od Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu. Ova obaveza proizilazi iz potrebe kontrole opojnih droga u unutrašnjem i međunarodnom prometu, u skladu sa odredbama odgovarajućih međunarodnih konvencija i aranžmana čiji je potpisnik i Jugoslavija kao proizvođač i izvoznik takvih droga.

Poslovi na bazi kompenzacije mogu se vršiti samo izuzetno i u skladu sa posebnim propisom. Za svaki kompenzacioni posao izvoznik ili uvoznik je dužan da prethodno pribavi posebno odobrenje, koje izdaje Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu.

Odobrenje za pristupanje kompenzacijom poslu može se izdati samo u sledećim slučajevima:

— ako se izvoz odnosno uvoz proizvoda ili usluga za koji se odobrenje traži, ne može u celini ili delimično izvršiti redovnim putem;

— ako se putem kompenzacionog posla uspostavljaju ili obezbeđuju trajnije privredne veze između domaćih privrednih organizacija i inostranih firmi;

— ako se time obezbeđuje uvoz robe koja se ne proizvodi u zemlji, ili se proizvodi u nedovoljnim količinama, a služi za zadovoljenje važnih privrednih potreba; i

— ako se putem kompenzacije omogućuje razmena sa nekom zemljom sa kojom ne postoje redovni odnosi razmene.

Radi unapređenja spoljne trgovine vrši se kontrola kvaliteta proizvoda namenjenih izvozu. Ova kontrola vrši se u toku samog procesa proizvodnje (određivanje jugoslovenskih standarda), a kod poljoprivrednih proizvoda pre utovara robe namenjene izvozu. Kontrola kvaliteta izvoza poljoprivrednih proizvoda vrši se obavezno i obuhvata kako kontrolu propisanog kvaliteta, tako i kontrolu načina pakovanja, označavanja ambalaže, transportnih sredstava i transportovanja. Kontrolu podležu: proizvodi ratarstva, povrtarstva, voćarstva, vinogradarstva i njihove preradevine, lekovito, aromatično i ukrasno bilje, stoka, divljač i druge životinje, njihovi delovi i proizvodi i njihove preradevine, proizvodi ribarstva i njihove preradevine, sporedni šumski proizvodi. Izvoznici su dužni da pre utovara poljoprivrednih proizvoda namenjenih izvozu pribave uverenje (certifikat) da odnosni proizvod odgovara jugoslovenskom standardu odnosno izvoznom kvalitetu. (Uverenje izdaju kontrolori koje za to posebno ovlasti Savezni tržišni inspektorat.) Preduzeća železničkog, pomorskog, rečnog, drumskog i vazdušnog saobraćaja ne mogu primati na prevoz poljoprivredne proizvode namenjene izvozu za koje nije izdat certifikat.

Pri uvozu određenih poljoprivrednih proizvoda, sa posebnim namenama, primenjuju se takođe posebni vidovi kontrole, npr. veterinarska, fitopatološka i sl. U izvesnim slučajevima primenjuje se i kontrola porekla robe.

Pravo na zastupanje inostranih firmi u zemlji imaju domaće privredne organizacije specijalizovane za ovu vrstu delatnosti.

Pod poslovima zastupanja inostranih firmi podrazumeva se:

— dovođenje u vezu inostrane firme sa jugoslovenskim poslovnim partnerom radi zaključenja ugovora o kupovini i prodaji robe, uključujući poslove koji prethode zaključivanju tih ugovora, kao i vršenje poslova koji se odnose na vršenje tih ugovora;

— zaključivanje ugovora o kupovini i prodaji robe u ime i za račun inostrane firme, osnivanje konsignacionih skladišta i organizovanje servisne službe za održavanje uvezene opreme i trajnih dobara za ličnu potrošnju i za pružanje tehničkih i drugih usluga.

Ugovor o zastupanju inostrane firme zaključuje se na više godina, a može se ugovoriti i na probu, s tim što probni rok ne može biti kraći od šest meseci.

Privredna organizacija koja zastupa inostranu firmu može uvoziti samo robu koju joj je inostrana firma poverila u konsignaciju radi prodaje. Ona može izvoziti robu samo za potrebe inostrane firme koju zastupa, i to na osnovu posebnog prethodnog odobrenja Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu.

Određenu inostranu firmu, i to isključivo proizvođačku, može zastupati samo jedna domaća privredna organizacija i to za sve njene proizvode. Izuzetno, po odobrenju Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu, domaća privredna organizacija može zastupati inostranu proizvođačku firmu i samo za pojedine njene proizvode, kao i inostranu firmu koja je isključivo zastupnik određene inostrane proizvođačke firme koja ne daje neposredno zastupništvo za svoju robu.

Domaća proizvodna privredna organizacija koja koristi licencu inostrane firme ili sa kojom ima ugovor o proizvodno-tehničkoj saradnji, može vršiti poslove zastupanja te firme, i to u konsignaciji, ali samo za robu na koju se odnosi program proizvodnje po licenci odnosno ugovoru o proizvodno-tehničkoj saradnji. Ovakva domaća privredna organizacija mora i da ispunjava opšte uslove za vršenje poslova zastupanja inostranih firmi, kao i da bude upisana u registar. Ovo se u svemu odnosi i na poslovna udruženja u kojima su učlanjene samo proizvodne organizacije.

BROJ REGISTROVANIH ORGANIZACIJA. Okružni privredni sudovi su, prema posebnom propisu, dužni da u »Službenom listu SFRJ« objave naziv i delatnost svake privredne organizacije koja je, na bazi dokumenata o ispunjavanju propisanih uslova, kod tih sudova upisana u registar za obavljanje spoljnotrgovinskih poslova.

Prema stanju na dan 1. marta 1963, okružni privredni sudovi su upisali u registar za obavljanje spoljnotrgovinskih poslova oko 150 trgovinskih privrednih organizacija specijalizovanih za izvoz i uvoz u okviru pojedinih robnih sektora, zatim oko 100 proizvodnih privrednih organizacija i određen broj ostalih privrednih organizacija specijalizovanih za vršenje drugih vrsta spoljnotrgovinskih poslova (npr. za međunarodni transport robe, i sl.). (Tabela 1.)

TABELA 1 — SPOLJNOTRGOVINSKA MREŽA NA DAN 1. MARTA 1963. PO REPUBLIKAMA

(Prema prethodnim podacima)

Vrste organizacija	Jugoslavija	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Hrvatska	Makedonija	Slovenija	Srbija
Izvoz—uvoz							
Trgovinske organizacije	150	16	4	41	9	30	50
Poljoprivredno-prehrambeni sektor	39	4	2	9	3	10	11
Industrijski sektor	111	12	2	32	6	20	39
Proizvodne organizacije	100	5	1	32	1	38	23
Poslovna udruženja	34	1	—	7	—	12	14
Uslužne delatnosti							
Zastupnička preduzeća	32	1	—	7	—	5	19
Međunarodni saobraćajni agencijski poslovi	3	—	—	1	—	—	1
Međunarodni transport robe i putnika	24	—	—	13	—	7	4
Turistički poslovi sa inostranstvom	6	—	—	3	—	2	1
Međunarodna špedicija	8	1	1	4	1	—	2
Poslovi ugovorne kontrole kvaliteta i kvantiteta robe u međunarodnom prometu	2	—	—	1	—	—	1
Preduzeća za unapređivanje spoljnotrgovinske razmene	6	—	—	1	1	1	3

ORGANIZACIJA I NADLEŽNOSTI DRŽAVNIH ORGANA I DRUGIH INSTITUCIJA NA SEKTORU SPOLJNE TRGOVINE

Savezni sekretarijat za spoljnu trgovinu je samostalni organ državne uprave nadležan za sprovođenje spoljnotrgovinske politike, koji ima upravne funkcije u oblasti spoljne trgovine i koji donosi ili priprema i predlaže donošenje propisa iz te oblasti. Sekretarijat je, pored toga, nadležan: da preduzima potrebne mere za obezbeđenje kretanja robne razmene u skladu sa intencijama Saveznog društvenog plana, da u saradnji sa drugim organima priprema trgovinske i platne sporazume i preduzima mere za njihovo sprovođenje i da daje saglasnost za upis privrednih organizacija u registar kod nadležnog okružnog privrednog suda za vršenje određenih vrsta spoljnotrgovinskih poslova.

Savezni sekretarijat za finansije je nadležan za problematiku platnog bilansa, platnog odnosno deviznog prometa sa inostranstvom, državnih zajmova, dugova, potraživanja i drugih imovinskopravnih odnosa sa inostranstvom, kao i za donošenje ili predlaganje mera za regulisanje odnosa iz ove oblasti. Sekretarijat donosi i drugostepena rešenja o prigovorima na rešenje deviznih organa (banaka).

Ovlašćene banke. Devizno poslovanje mogu obavljati samo ovlašćene banke. Pored Narodne banke, koja je emisija banka i banka ovlašćena za prodaju deviza, devizno kreditiranje i druge određene poslove iz deviznog poslovanja obavljaju i Jugoslovenska banka za spoljnu trgovinu, Jugoslovenska investiciona banka i Jugoslovenska poljoprivredna banka.

Jugoslovenska banka za spoljnu trgovinu finansira i daje kredite za kratkoročne i dugoročne spoljnotrgovinske transakcije. Jugoslovenska investiciona banka specijalizovana je za finansiranje investicija, a Jugoslovenska poljoprivredna banka ima sličnu ulogu kao Jugoslovenska banka za spoljnu trgovinu, s tim što je specijalizovana za poljoprivredu.

Savezni devizni inspektorat, koji je u sastavu Saveznog sekretarijata za finansije, zatim odeljenja deviznog inspektorata pri republičkim sekretarijatima za finansije i *Narodna banka*, nadležni su za kontrolu deviznog poslovanja.

Narodna banka vrši samo kontrolu naplate izvezene robe i uvoza plaćene robe (dokumentarna kontrola), a organi deviznog inspektorata vrše kompleksnu kontrolu deviznog poslovanja.

Uprava carina je savezni organ uprave nadležan za carinsku kontrolu i carinski postupak, a nalazi se pod nadzorom Saveznog sekretarijata za finansije.

Savezna privredna komora koordinira poslovanje privrednih organizacija iz oblasti proizvodnje i prometa robom i ima izvesne nadležnosti i u utvrđivanju uzansi i trgovačkih običaja. Poseban Savet za spoljnu trgovinu vrši overavanje dokumenata u međunarodnom robnom prometu, i sl.

Pri Saveznoj privrednoj komori postoji i posluje kao poseban izabrani sud *Spoljnotrgovinska arbitraža*, koja donosi odluke u sporovima između jugoslovenskih i stranih preduzeća u vezi sa spoljnotrgovinskim poslovima, ukoliko je njena nadležnost izričito predviđena u ugovorima između zainteresovanih partnera. Arbitri Spoljnotrgovinske arbitraže biraju se iz redova stručnjaka za pojedine oblasti međunarodnih ekonomskih odnosa.

Pri Saveznoj privrednoj komori, republičkim i sreskim komorama postoje sudovi časti. Oni odlučuju o povredama dobrih poslovnih običaja koje izvrše članovi komore, a Sud časti pri Saveznoj privrednoj komori odlučuje o postupcima koji nanose štetu društvenoj zajednici ili ugledu zemlje u inostranstvu (nelojalna utakmica, i sl.) Za povredu dobrih poslovnih običaja sudovi časti mogu članovima izreći javnu opomenu uz objavljivanje u štampi ili na skupštini komore, a Sud časti pri Saveznoj privrednoj komori može privremeno zabraniti i učešće u radu odgovarajućeg organa te komore, i sl. Pri donošenju odluka sudovi časti uzimaju u obzir važeće propise, uzanse, dobre poslovne običaje, preporuke i zaključke organa komore.

U okviru Savezne privredne komore deluje i *Zavod za privrednu propagandu* u inostranstvu. Zavod pomaže koordinirano istupanje preduzeća na stranim tržištima, naročito u pogledu vođenja privredne propagande i učešća na međunarodnim sajmovima, izdaje stalne publikacije i povremene prigodne biltene za vreme održavanja sajмова u inostranstvu, i sl.

ROBNE LISTE

I Z V O Z

NOVA LISTA ROBE ZA IZVOZ NA OSNOVU DOZVOLE — Lista br. 1

INDUSTRIJSKI PROIZVODI: staro gvožđe, otpaci gvožđa, stari mašinski liv, belo i sivo sirovo gvožđe, gredice, sirovi čelik, limovi svih vrsta i otpaci od limova, feromolibden, kalcijum-molibdat, koncentrat molibdena, selen, elektrolitni bakar, sirovi cink, otpaci i ostaci (zgure) obojenih metala i njihovih legura, aluminijum u bloku, veštačka đubriva svih vrsta, plavi kamen, elektrolitni natrijum-hidroksid, sumporna kiselina, otpaci papira, roto-papir, vuneno predivo, sirova sitna koža, sirova krupna koža, otpaci od sirovih koža, stare auto-gume, sve vrste brašna, mast, maslo, maslac, salo, loj, sirova slanina, ulje jestivo, mleko u prahu, krmno brašno, riblje brašno, brašno od mesa, kombinovana koncentrovana stočna hrana, mekinje, šećer, melasa, suvi rezanci šećerne repe, uljane sačme i pogače — osim sačmi i pogača dobivenih preradom uvezenog lanenog, koprinog i palminog semena, makovih, ricinusovih i pamučnih sačmi i pogača;

POLJOPRIVREDNI PROIZVODI: pšenica, kukuruz, raž, ječam, ovas, napolica, laneno seme, seme konoplje, soja, uljana repica, suncokret, arpadžik, crni luk, krompir, pasulj, sirovo seme, seme ricinusa, telad i meso od teladi plemenitih rasa — do 120 kg, križanaca — do 90 kg i »buše« — do 60 kg, oblovinna, jamsko drvo, ogrevno drvo četinara, kestena i hrasta, celulozno drvo četinara, taninsko drvo kestena i hrasta, tehničke cepanice svih vrsta drveta.

LISTA ROBE KONTINGENTIRANOG IZVOZA — Lista br. 2

INDUSTRIJSKI PROIZVODI: valjani i vučeni proizvodi crne metalurgije, srebro, bizmut, rezana grada četinara, natron-papir;

POLJOPRIVREDNI PROIZVODI: seme lucerke i seme crvene deteline, seme grahorice, seme stočnog graška.

U V O Z

IZMENE I DOPUNE LISTE ROBE SLOBODNOG UVOZA — Lista br. 3

REPRODUKCIJON I MATERIJAL: brisani proizvodi: auto-kord; naknadno stavljeni na listu proizvoda: kemling, krinol, vuneni kamcug, dvostruko emulzificirani film u rolama, daščice od kedrovine za proizvodnju olovaka.

DOPUNE LISTE ROBE UVOZA NA OSNOVU LIBERALNE DOZVOLE — Lista br. 4

Ulje od palmi (palmovo ulje), auto-kord, nafta sirova, duvan sirovi i fermentisani, cel-vlakno, cel-kamcug, bemberg i acetat, rajon, pivarski slad, egzotično drvo, koža kunića.

NOVA LISTA ROBE KONTINGENTIRANOG UVOZA — Lista br. 5.

REPRODUKCIJON I MATERIJAL-SIROVINE: koks i prašina od koksa, antracit, kameni ugalj, dizel gorivo (plinsko ulje), belo sirovo gvožđe, staro gvožđe, valjani i vučeni proizvodi crne metalurgije, kotrljači ležaj, aluminijum, bakar elektrolitni, nikl, hromna ruda, kalaj i njegove legure, ferolektre, azbestno vlakno, azotna đubriva, kalijumova đubriva, farmaceutske sirovine, kazeinske, nitro i anilinske boje za kožu, direktne obične i direktne postojane boje, kisele boje obične i hrom-kisele boje, boje za poluvunu, sumporne boje, hlortčni, sona kiselina, trihloretilen, kalijum jodid, kolofonijum, rezana grada četinara, štavila, roto-papir, pneumatike spoljne i unutrašnje, stočna hrana, soja, svinje za industriju konzervi;

ROBA ZA LIČNU POTROŠNJU: nemetalni, metalni i plastični proizvodi za domaćinstvo, galanterija, bižuterija, bazarska roba i hemijski proizvodi za domaćinstvo, muzički instrumenti, delovi i pribor za njih, foto-aparati, pribor i foto-hemikalije, pribor za lov, ribolov i sport, proizvodi od papira, pišaći i crtaći pribor za ličnu potrošnju, električni i elektroakustični aparati za domaćinstvo, delovi i pribor za njih,

tekstilni proizvodi i kožna i gumena obuća, lekovi, medicinski i sanitetski materijal, filmovi i potrošni materijal za bioskope, kafa i drugi prehrambeni proizvodi koji nisu navedeni u Listi robe slobodnog uvoza, knjige, časopisi i muzičke note, osnovni prehrambeni proizvodi, osim soli.

NOVA LISTA ROBE UVOZA NA OSNOVU RESTRIKTIVNE DOZVOLE — Lista br. 6

BENZIN ZA MOTORE, osim avio-benzina, radioaktivni hemijski elementi i radioaktivni izotopi, kreozotno ulje, čelična užad, brodski lanci, svećice za motorna vozila, fosforna đubriva, šivaće mašine i glave šivaćih mašina za domaćinstvo, pisaae mašine, računске mašine, šinska vozila, bageri i traktori, prikolice svih vrsta, tramvaji, trolejbusi i prikolice za njih, rashladni uređaji i mašine za rashladnu tehniku i klimatizaciju, mašine za hemijsko čišćenje i peglanje tekstila, mašine za tekstilnu industriju, poljoprivredne mašine (bageri, traktori, kombajni svih vrsta, sušare, postrojenja za proizvodnju stočne hrane, nosači oruđa i priključne mašine za njih), registar-kase, šasije za automobile, kamione i autobuse, motorna vozila svih vrsta, uključujući i motocikle, motori sa unutrašnjim sagorevanjem, klinker, visokonaponski izolatori za sve vrste napona i od svih vrsta materijala, cement, ravno staklo, so, građevinske mašine, postrojenja i mašine za mlinove i mlinisku industriju, mašine za geološka istraživanja, električni generatori, električne rotacione mašine, transformatori snage, sve vrste akumulatora, osim akumulatora za foto-aparate, razvodne table opremljene, komandne table opremljene, komandni pultovi opremljeni, 000 fi kondenzatori, mašine za industriju kože i gume, omotni papir i papirna ambalaža, karton i lepenka, pisci i štamparski papir, sve vrste tankih papira (pelir, karbon i sl.).

PROPISI KOJI REGULIŠU
SPOLJNOTRGOVINSKI REŽIM

- Zakon o prometu robe i usluga sa inostranstvom (»Službeni list FNRJ«, 27/62);
- Carinski zakon (»Službeni list FNRJ«, 24/59);
- Privremena carinska tarifa (»Službeni list FNRJ«, 9/61. i 4/62);
- Naredba o davanju saglasnosti za vršenje pojedinih vrsta spoljnotrgovinskih poslova (»Službeni list FNRJ«, 31/62);
- Uputstvo o upisu u registar za vršenje spoljnotrgovinskih poslova privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, 31/62);
- Naredba o rokovima za upis u registar pojedinih privrednih organizacija za vršenje spoljnotrgovinskih poslova (»Službeni list FNRJ«, 31/62);
- Naredba o utvrđivanju kontingentirane robe za izvoz (»Službeni list FNRJ«, 1/63);
- Naredba o određivanju robe koja se može izvoziti samo na osnovu dozvole (»Službeni list FNRJ«, 1/63);
- Izmene i dopune Liste robe slobodnog uvoza (»Službeni list FNRJ«, 51/61);
- Naredba o utvrđivanju za 1963. godinu iznosa deviza za plaćanje robe koja se uvozi na osnovu generalne dozvole (»Službeni list FNRJ«, 1/63);
- Naredba o utvrđivanju iznosa deviza za plaćanje u vezi sa izvozom i druga plaćanja u inostranstvu (»Službeni list FNRJ«, 1/63);
- Naredba o utvrđivanju robe koja se uvozi na osnovu restriktivne dozvole (»Službeni list FNRJ«, 1/63);
- Dopuna Liste robe koja se uvozi na osnovu liberalne dozvole (»Službeni list FNRJ«, 51/61. i 1/63);
- Lista robe kontingentiranog uvoza (»Službeni list FNRJ«, 51/61. i 20/62).

M. M.

KOOPERACIJA U SETVI PŠENICE 1962/63.

Program jesenje setve u ekonomskoj 1962/63, koji je predviđao da se pšenicom¹ zaseje 2,2 miliona ha oranice, ostvaren je sa 99%,² što u odnosu na površine zasejane pšenicom u prethodnoj godini predstavlja povećanje od 1,5%.

Međutim, površine zasejane visokorodnim sortama pšenice povećane su u odnosu na prethodnu godinu za 26%, odnosno na 65% od ukupnih površina zasejanih pšenicom. To povećanje je naročito visoko u Vojvodini, gde iznosi 45%, tako da je visokorodnim sortama pšenice u ovom žitornom rejonu zasejano oko 87% svih površina pod pšenicom. (Tabela 1.)

TABELA 1 — POVRŠINE ZASEJANE PŠENICOM PO REPUBLIKAMA 1962/63.

Republika	Ukupno	Indeks (1961/62 = 100)			
		Visokorodne sorte		ukupno	visokorodne sorte
		000 ha	%		
Jugoslavija	2.170	1.410	65,0	101	126
Bosna i Hercegovina	252	133	53,0	104	135
Crna Gora	8	6	75,0	103	127
Hrvatska	443	336	75,8	105	112
Makedonija	127	82	64,6	87	97
Slovenija	58	33	57,0	100	112
Srbija	1.280	814	63,6	102	136
uže područje	679	347	51,0	102	127
Vojvodina	481	416	87,0	98	145
Kosovo i Metohija	112	51	45,6	101	130

Podaci: Saopštenje Saveznog zavoda za statistiku, br. 8/63 i Bilten, br. 240.

Drugu osnovnu karakteristiku setve pšenice u ekonomskoj 1962/63. predstavlja visok porast zasejanih površina u društveno organizovanoj proizvodnji, a naročito u kooperaciji. U odnosu na prethodnu godinu, površine zasejane pšenicom povećane su na društvenim gazdinstvima za 8%, a u kooperaciji sa individualnim proizvođačima — za 166%.

SETVA PŠENICE U DRUŠTVENO ORGANIZOVANOJ PROIZVODNJI

U društveno organizovanoj proizvodnji (na društvenim gazdinstvima i u kooperaciji) u ekonomskoj 1962/63. pšenicom je zasejano 1,037.000 ha, ili oko 48% od ukupno zasejanih površina. U odnosu na ekonomsku 1961/62, zasejane površine u društveno organizovanoj proizvodnji povećane su za 450.000 ha, ili za 77%. (Tabela 2.)

Površine zasejane pšenicom na društvenim gazdinstvima povećane su u odnosu na 1961/62. za 8%. Najveće povećanje zabeleženo je u Bosni i Hercegovini, zatim u Hrvatskoj i na Kosovu i Metohiji.

KOOPERACIJA. Površine zasejane pšenicom u kooperaciji u 1962/63. povećane su u odnosu na 1961/62. u celoj zemlji za 166%. Naročito je značajna činjenica da je do najvećeg porasta došlo u žitornim područjima: u Vojvodini površine zasejane pšenicom u kooperaciji povećane su u odnosu na 1961/62. za preko 150.000 ha, odnosno više nego trostruko; na užem području Srbije za oko 120.000 ha, ili za 175%; u Hrvatskoj za preko 80.000 ha, ili za 164%; u Bosni i Hercegovini za oko 45.000 ha, ili za 125%.

Ovako krupni rezultati postignuti u setvi pšenice u kooperaciji u ekonomskoj 1962/63. rezultat su šire društvene i političke aktivnosti, kao i većeg i potpunijeg angažovanja radnih kolektiva društvenih gazdinstava i njihove pune ekonomske zainteresovanosti za proizvodnju pšenice. Pored toga rezultati u proizvodnji pšenice postignuti u kooperaciji ranijih godina stimulirali su individualne proizvođače na stvaranje proizvodnih odnosa sa društvenim gazdinstvima. Tako su, na primer, u 1961/62. u kooperaciji postignuti prosečni prinosi od 18,4 mtc po ha, što je za 5 mtc više od prosečnog prinosa koju su postigli individualni proizvođači van kooperacije, a za 3 mtc više od ukupnog prosečnog prinosa u zemlji. U najžitornijem rejonu zemlje, u Vojvodini, ovi rezultati su u toj godini bili još veći: prosečan prinos pšenice u kooperaciji iznosio je 19 mtc, a van kooperacije 12,7 mtc.

TABELA 2 — POVRŠINE ZASEJANE PŠENICOM U DRUŠTVENO ORGANIZOVANOJ PROIZVODNJI PO REPUBLIKAMA U 1961/62. I 1962/63.*

U 1961/62. i 1962/63. *

(U hiljadama ha)

Republika	Ukupno zasejane površine u društveno organizovanoj proizvodnji u hiljadama ha		Učešće u ukupnim površinama pod pšenicom u %		Društvena gazdinstva			Kooperacija		
	1961/62	1962/63	1961/62	1962/63	zasejane površine u hiljadama ha		indeks (1961/62 = 100)	zasejane površine u hiljadama ha		indeks (1961/62 = 100)
					1961/62	1962/63		1961/62	1962/63	
Jugoslavija	586	1.037	27,4	47,8	331	357	108	255	680	266
Bosna i Hercegovina	49	98	20,2	38,8	13	17	130	36	81	225
Crna Gora	0	2	4,4	25,0	0	1	176	0	1	...
Hrvatska	125	218	29,6	49,2	75	86	115	50	132	264
Makedonija	36	34	24,6	26,8	34	29	85	2	5	250
Slovenija	17	23	29,4	40,0	3	3	100	14	20	143
Srbija	360	662	28,6	51,7	207	221	107	153	441	288
uže područje	111	235	16,7	34,5	42	45	107	69	190	275
Vojvodina	223	386	45,7	80,2	153	161	105	70	225	321
Kosovo i Metohija	26	41	23,4	36,6	12	15	125	14	26	186

* Stanje polovinom decembra odnosno godine.

Podaci: Saopštenje Saveznog zavoda za statistiku, br. 8/63, i Bilten, br. 240.

¹ O proizvodnji pšenice uopšte vidi: »Jug. pregled«, 1959, januar, str. 17—22 (7—12), i jul—avgust, str. 299—300 (71—72); 1960, maj, str. 199—206 (27—34).

² Program setve pšenice u jesen ekonomske 1962/63. nije u celini ostvaren zbog nepovoljnog dejstva klimatskih faktora, a naročito u nekim delovima Vojvodine i užeg područja Srbije i u Makedoniji. U Vojvodini i Srbiji setva pšenice je bila otežana dužim sušnim periodom koji je nastao u vreme setve, a u Makedoniji zbog veće količine padavina. Zbog toga je na ovim područjima došlo do izvesnog smanjenja površina zasejanih pšenicom u odnosu na prethodnu godinu.

Uporedo sa zasejavanjem ovako velikih površina pšenicom u kooperaciji, u 1962/63. primenjen je i daleko *savremeniji proizvodni proces*, a došlo je i do većeg *utroška kvalitetnog i sortnog semena i mineralnih đubriva*, i to kako u setvi, tako i u prihranjivanju useva. (Tabela 3.)

TABELA 3 — POTROŠNJA SEMENA VISOKORODNIH SORTI PŠENICE I MINERALNIH ĐUBRIVA U 1961/62. I 1962/63.

	1961/62		1962/63		Indeks (1961/62=100)	
	društveno organizovana proizvodnja ukupno	kooperacija	društveno organizovana proizvodnja ukupno	kooperacija	društveno organizovana proizvodnja ukupno	kooperacija
Seme visokorodnih sorti pšenice	13.115	4.840	22.500	13.860	164	265
Mineralna đubriva	41.265	11.475	87.380	37.400	211	326

Podaci: Procena.

Računa se da će se upotreba ovako velikih količina semena visokorodnih sorti pšenice i znatnih količina mineralnih đubriva pozitivno odraziti na prinose i da će se predviđeni obim proizvodnje u 1963. ostvariti čak i pri srednjoj rodosti godine.

Oblici kooperacije u setvi pšenice između individualnih proizvođača i društvenih gazdinstava bili su veoma različiti.

Najrasprostranjeniji vid kooperacije u setvi pšenice 1962/63. bili su, kao i ranijih godina, tzv. »ostali oblici«: poljoprivredne organizacije su individualnim gazdinstvima davale seme, đubrivo i mašinske usluge, a proizvođači su se obavezali ugovorom da isporuče pšenicu, i to najmanje u visini vrednosti tih usluga. Prema očekivanjima, u ovoj

godini će se kroz ovaj oblik kooperacije zahvatiti u proseku oko 8 mtc/ha kao robna proizvodnja ovih individualnih gazdinstava.

Takođe se znatno razvila i kooperacija na principu pružanja usluga individualnim domaćinstvima. Najviše su korišćene mašinske usluge, zatim seme i mineralna đubriva. I pored orijentacije na razvoj onih oblika kooperacije kroz koje se dolazi do robne proizvodnje pšenice, individualni proizvođači su ove usluge najčešće plaćali u novcu, a manje u proizvodima. (Tabela 4.)

TABELA 4 — OBLICI KOOPERACIJE U PROIZVODNJI PŠENICE 1961—1963.

Godina	Površine u kooperaciji			
	ukupno	zajednička proizvodnja	ostali oblici	usluge
1961	249	9	172	68
1962	281	7	193	81
1963*	670	5	400	265

* Procena.

Podaci: Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 240, i »Indeks«, br. 3/63.

I u ovoj godini zapaženo je opadanje interesovanja i individualnih proizvođača i poljoprivrednih organizacija za kooperaciju u obliku zajedničke proizvodnje, pri čemu se prihod dele prema uložnim sredstvima za proizvodnju i prema radu, uključujući i rentu kao uloženi deo individualnih proizvođača. Uzrok tome je u prvom redu veći rizik za oba partnera pri ovom obliku kooperacije.

Inž. Ž. R.

PRIVREDA U PRVOM TROMESEČJU 1963.

Podaci o rezultatima razvoja privrede u prvom tromesečju 1963. pokazuju da se u privrednim kretanjima početkom ove godine u osnovi nastavlja pozitivne tendencije koje su došle do izražaja u toku drugog polugođa 1962. godine,¹ kao i da se ostvaruju osnovni ciljevi i zadaci ekonomske politike utvrđeni Saveznim društvenim planom za 1963. godinu.² To se ogleda pre svega u postignutoj stopi rasta ukupne društvene proizvodnje, a naročito proizvodnje u industriji, u porastu produktivnosti rada, u znatnom povećanju izvoza i spoljnotrgovinske razmene uopšte, kao i u usklađenijim odnosima između proizvodnje i potrošnje.

Ukupan društveni proizvod društvene privrede (bez poljoprivrede) povećan je u prvom tromesečju 1963. za oko 7% u odnosu na isti period prošle godine, kada je ovaj porast iznosio svega 1%. Povećanje proizvodnje i privredne aktivnosti ispoljilo se u svim privrednim oblastima osim u šumarstvu i građevinarstvu. Industrijska proizvodnja povećana je u ovom periodu za 11%, prevoz robe u celini za 11%, a prevoz robe na železnici za 12%, promet trgovine na malo za 11%, a promet ugostiteljstva za 23%. Na proizvodnju u građevinarstvu i šumarstvu delovale su u većoj meri nepovoljne vremenske prilike. Međutim, i u ovim oblastima privrede zapažena je već u martu znatno življa aktivnost nego prethodne godine.

Unutrašnja potrošnja pokazuje u celini umereniji porast i veću usklađenost sa razvojem ukupne društvene proizvodnje. Utrošak sredstava za investicije manji je za oko 8% nego u istom periodu prošle godine, ukupni prihodi stanovništva veći su za oko 8%, pri čemu su lični dohoci nominalno povećani za 9%, dok su rashodi svih budžeta niži za 5%.

Ukupan izvoz veći je u prvom tromesečju za 26% nego u istom periodu prošle godine, dok je obim zaključenih izvoznih poslova gotovo dvostruko veći u odnosu na stanje u martu 1962. Porast uvoza, koji iznosi oko 8%, znatno je blaži nego porast izvoza, tako da je u prvom tromesečju došlo do daljeg smanjenja deficita trgovinskog i platnog bilansa.

Povećanje izvoza i unutrašnja potrošnja nisu apsorbovali celokupnu proizvodnju u industriji, tako da se u prvom tromesečju ove godine nastavilo blago povećanje nekih zaliha gotove robe. Porast ovih zaliha u odnosu na stanje u decembru 1962. iznosi kod sredstava rada oko 2% a kod potrošne robe oko 4%.

Tržište industrijskih proizvoda u prvim mesecima ove godine karakteriše se, sem nekih izuzetaka, većom ponudom od tražnje. To se ispoljilo u prvom redu kod investicionih materijala i sredstava rada, kao i kod izvesnih roba lične potrošnje. Međutim, na poljoprivrednom tržištu tražnja je prevazilazila ponudu, pri čemu su se pojavljivali i problemi u vezi sa snabdevenošću nekim proizvodima stočarstva. Ovakvo stanje odrazilo se i na kretanje cena.

Cene industrijskih proizvoda bile su relativno stabilne, čemu je, pored ostalog, doprinela i intervencija putem mera društvene kontrole cena. Na poljoprivrednom tržištu, međutim, gde je mogućnost takve intervencije znatno ograničena, cene su bile u porastu. (Tabela 1.)

TABELA 1 — OPŠTI REZULTATI PRIVREDNIH KRETANJA U PRVOM TROMESEČJU 1963. U ODNOSU NA 1961. I 1962.

	Indeksi u odnosu na isti period prethodne godine				
	1961	1962	tromešečje		
			1962	1963	1963
			I	IV	I
Društvena proizvodnja (bez poljoprivrede)	105	105	101	110	107
Industrijska proizvodnja	107	107	105	110	111
Ukupna zaposlenost	106	102,5	103	103	103
Produktivnost rada u industriji	103	105	101	107	108
Izvoz	101	122	105	136	126
Uvoz	110	98	108	79	108
Ukupne investicije	122	113	112	112	92
Opšta potrošnja	129	112	116	107	95
Raspoloživa sredstva stanovništva	120	110	116	109	108
U tome:					
lični dohoci	122	111	120	110	109
realni lični dohoci	106	98	104	100	100
Opšti indeks cena na malo	108	107	109	105	103
Troškovi života	110	110	113	107	106
Zalihe gotovih proizvoda u industriji	121	120	127	120	112

INDUSTRIJA

Ostvarena stopa porasta industrijske proizvodnje u prva tri meseca 1963. predstavlja nastavak njenog uzlaznog trenda iz druge polovine prošle godine, kada je, posle usporijeg rasta u prvom polugođu (sa stopom od 4%), ostvaren u proseku viši nivo industrijske proizvodnje (stopa porasta 9%). Ostvarenom stopom porasta u prvom tromesečju 1963. industrijska proizvodnja približila se stopama porasta koje su bile karakteristične za njeno kretanje u nizu ranijih godina. (Tabela 2.)

TABELA 2 — INDEKSI UKUPNE INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE PO TROMESEČJIMA 1960—1963.

Godina	Indeksi u odnosu na isti period prethodne godine							
	tromešečje				prosek godine	meseci		
	I	II	III	IV		januar	februar	mart
1960	118	118	114	113	115	115	119	119
1961	110	107	107	104	107	112	108	110
1962	105	104	108	110	107	109	103	103
1963	111	—	—	—	—	106	112	115

Porast industrijske proizvodnje u prvom tromesečju 1963. u odnosu na isti period 1962. godine ostvaren je u granama koje daju oko 90% ukupne proizvodnje u industriji. Manji obim proizvodnje u odnosu na isti period prethodne godine i izvesno zaostajanje u dinamici razvoja ispoljili su se jedino u industriji nafte, crnoj i obojenoj metalurgiji, drvnjoj industriji i industriji građevinskog materijala. (Tabela 3.)

Povećanje industrijske proizvodnje u prvom tromesečju zabeleženo je u svim republikama, a najviše u Srbiji i Crnoj Gori. (Tabela 4.)

¹ Vidi: »Privreda u 1962. godini«, »Jug. pregled«, 1963, mart, str. 111—117 (31—37).

² Vidi: »Savezni društveni plan za 1963. godinu«, »Jug. pregled«, 1963, januar, str. 11—14 (1—4).

TABELA 3 — INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963. PO GRANAMA

Grane	Indeksi u odnosu na isti period prethodne godine	
	januar—mart 1962	januar—mart 1963
Industrija — ukupno	105	111
Elektroenergija	113	121
Proizvodnja i prerada uglja	98	108
Proizvodnja i prerada nafte	120	96
Crna metalurgija	106	96
Obojena metalurgija	114	104
Nemetali	100	103
Metalna industrija	100	109
Brodogradnja	102	150
Elektroindustrija	120	122
Hemijska industrija	106	118
Industrija građevinskog materijala	82	94
Drvena industrija	109	102
Industrija papira	116	116
Tekstilna industrija	107	114
Industrija kože i obuće	103	115
Industrija gume	95	117
Prehrambena industrija	95	116
Grafička industrija	110	108
Industrija duvana	76	170
Raznovrsna proizvodnja	116	137

TABELA 4 — INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963. PO REPUBLIKAMA

Republika	Indeksi u odnosu na isti period prethodne godine	
	januar—mart 1962	januar—mart 1963
Bosna i Hercegovina	105	111
Crna Gora	131	141
Hrvatska	107	112
Makedonija	117	111
Slovenija	104	109
Srbija	102	112

Po nameni u okviru ukupnog porasta industrijske proizvodnje u prvom tromesečju, proizvodnja sredstava rada povećana je za 17%, potrošne robe za 14%, a materijala za reprodukciju za 8%. (Tabela 5.)

TABELA 5 — INDEKSI INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE PO NAMENI POTROŠNJE U PRVOM TROMESEČJU 1963. U ODNOSU NA 1961. I 1962.

Namena	Indeksi u odnosu na isti period prethodne godine				
	1961	1962	tromesečje		
			1962	I	IV
Ukupno	107	107	105	110	111
Sredstva rada	104	101	100	106	117
Materijal za reprodukciju	108	106	104	111	108
Potrošna roba	108	111	108	113	114

Porast industrijske proizvodnje u prvom tromesečju bio je praćen izvesnim povećanjem zaliha sredstava rada i nekih proizvoda lične potrošnje, mada ukupne zalihe u industriji imaju tendenciju opadanja. (Tabela 6.)

TABELA 6 — INDEKSI ZALIHA U INDUSTRIJI PO NAMENI POTROŠNJE U MARTU 1962. I 1963. U ODNOSU NA DECEMBAR I MART PRETHODNIH GODINA

Namena	U odnosu na decembar prethodne godine		U odnosu na isti mesec prethodne godine	
	mart 1962	mart 1963	mart 1962	mart 1963
Ukupne zalihe	105	100	121	109
Gotova roba — ukupno	108	101	127	112
Sredstva rada	96	102	128	135
Materijal za reprodukciju	107	99	130	101
Potrošna roba	117	104	122	117

Radi stvaranja povoljnijih uslova za povećanje plansmana investicionih roba i roba lične potrošnje, u toku prvog tromesečja 1963. odobrena su dodatna sredstva za investicije, dalje su liberalizovani uslovi za korišćenje potrošačkih kredita i preduzete druge mere čije dejstvo treba da doprinese daljem uspešnom razvoju proizvodnje. Postojeće materijalne pretpostavke i drugi uslovi pružaju osnovu za dalji uspešan razvoj industrijske proizvodnje, što pokazuju i rezultati ostvareni u toku aprila. Zajedno sa proizvodnjom ostvarenom u aprilu, koja je za oko 22% veća u odnosu na isti mesec prethodne godine, industrijska proizvodnja u prva četiri meseca 1963. veća je za 14% u odnosu na isti period prethodne godine.³

POLJOPRIVREDA

Sprovođenje mera koje su u prošloj i ovoj godini preduzete u oblasti poljoprivrede, izvršenje predviđenog programa poljoprivrednih radova, kao i dosadašnji povoljan razvoj poljoprivrednih kultura, pružaju realne izgleda da se u poljoprivredi, a naročito u *ratarstvu*, u 1963. ostvare povoljniji rezultati nego u prethodnoj godini.

U jesenjoj setvi pšenicom je u društveno organizovanoj proizvodnji zasejano preko 1,000.000 ha (oko 360.000 ha na društvenim gazdinstvima i oko 680.000 ha u kooperaciji), ili blizu 50% od ukupnih setvenih površina pod ovom kulturom. Površine zasejane u kooperaciji veće su za oko 2,3 puta, a na društvenim gazdinstvima za oko 7% nego u prethodnoj godini. Stanje ozimih useva je u celini relativno dobro, mada su u pojedinim rejonima Srbije i Makedonije poplave nanele usevima veće štete.

Prolećna setva, i pored izvesnog zakašnjenja zbog duge zime, uglavnom se sprovodi uspešno, tako da se očekuje izvršenje programa setvenih radova. Ugovaranje prolećnih kultura sa poljoprivrednim organizacijama i individualnim proizvođačima privodi se kraju. Najbolji rezultati ostvareni su u ugovaranju setve industrijskog bilja i povrća, tako da se ceni da će setva ovih kultura biti izvršena na površinama koje su predviđene programom.

Prema raspoloživim podacima setva kukuruza izvršena je na skoro svim predviđenim površinama. Kukuruzom je zasejano oko 2,500.000 ha, od čega oko 650.000 ha u društveno organizovanoj proizvodnji (na društvenim gazdinstvima oko 230.000 ha, a u kooperaciji oko 420.000 ha).

Pošto je u toku 1962. godine došlo do izrazitih deformacija cena povrća, početkom 1963. godine preduzete su značajne mere za bolju organizaciju te proizvodnje i prometa. Ojačani su i prošireni fondovi rizika pri komunama i trgovinskim organizacijama, a kreditnim i drugim merama podstaknuti su ugovaranje proizvodnje i isporuka povrća. Prema raspoloživim podacima, ugovorena je proizvodnja povrća na ukupnim površinama od oko 35.000 ha.

³ Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 52/63.

Na proizvodnju u *stočarstvu* nepovoljno je uticala prošlogodišnja suša, koja je dovela do smanjenja stočnog fonda i stočarske proizvodnje, što je početkom 1963. izazvalo posebne probleme, naročito u pogledu snabdevanja tržišta mesom. U odnosu na stanje u istom periodu 1962, ukupan broj goveda smanjio se za oko 520.000 grla, ili za 9% ovaca za 1.000.000 grla, ili za 10%, a svinja za 148.000 grla, ili za 3%. Na društvenim gazdinstvima broj goveda smanjen je za oko 11%, a broj svinja povećan za oko 7%. S obzirom na takvo stanje, predviđena proizvodnja mesa u 1963. verovatno neće biti ostvarena.

SAOBRAČAJ

Povećanje privredne aktivnosti početkom 1963. povoljno se odrazilo i na obim saobraćajnog prometa. U prvom tromesečju prevezeno je oko 19,1 milion tona robe, ili za oko 11% više nego u odgovarajućem periodu prethodne godine. Izuzev u rečnom saobraćaju, obim prevoza robe povećan je u svim ostalim granama, a naročito u železničkom i drumskom saobraćaju. (Tabela 7.)

TABELA 7 — PREVOZ ROBE PO GRANAMA SAOBRAČAJA U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963.

Grane saobraćaja	Obim prevoza u hiljadama tona januar—mart		Indeksi januar—mart	
	1962	1963	1962	1963
	1961	1961	1961	1961
Ukupno	17.214	19.115	84	111
Železnički	12.532	14.082	82	112
Pomorski	1.482	1.534	99	103
Rečni	678	302	74	44
Javni auto-saobraćaj	2.521	3.196	88	127
Vazdušni saobraćaj	584	642	80	110

Na smanjenje obima prevoza robe u rečnom saobraćaju uticale su u prvom redu izrazito nepovoljne klimatske prilike početkom 1963. Učešće železničkog saobraćaja u ukupnom prevozu robe povećalo se od 72,9% u prvom tromesečju prošle na 73,7% u prvom tromesečju ove godine, a javnog auto-saobraćaja od 14,6% na 16,7%, dok se učešće ostalih grana saobraćaja smanjilo. Povećani obim prevoza robe železnicom otežao je, s obzirom na stanje voznog parka, podmirivanje potreba privrede u vagonima, zbog čega su u ovom periodu preduzete mere za nabavku teretnih kola od domaće industrije šinskih vozila.

Prevoz putnika u prvom tromesečju povećan je u celini za oko 7% u odnosu na isti period prošle godine.

Pretovar u lukama je povećan za oko 22,5%.

Takođe je ostvaren i porast obima ptt usluga, a naročito telegrama (za 9,4%) i međunarodnih telefonskih razgovora (za oko 6%).

GRAĐEVINARSTVO

Ukupna vrednost građevinskih radova u prva tri meseca 1963. smanjena je za oko 3% u odnosu na isti period prošle godine. Pri tome je vrednost radova na objektima kapitalne izgradnje povećana za oko 4%, a na objektima društvenog standarda smanjena za oko 12%. Učešće radova na objektima kapitalne izgradnje u ukupnim građevinskim radovima povećalo se od 55,5% u prvom tromesečju 1962. na 59,5% u prvom tromesečju 1963, dok se učešće građevinskih radova na objektima društvenog standarda smanjilo od 44,5% na 40,5%.

Već ispoljeno oživljavanje građevinske delatnosti u toku marta, zatim mere koje su u tom pravcu preduzete početkom 1963, kao i činjenica da je vrednost ugovorenih radova veća nego u istom periodu prošle godine, pokazuju da postoje povoljni izgledi za uspešan razvoj građevinske delatnosti u narednom periodu.

ZAPOSLENOST I PRODUKTIVNOST

Početkom 1963. nastavljena je već u prethodnoj godini ispoljena tendencija blažeg tempa porasta *zaposlenosti* nego u ranijim godinama.

Prema procenama, ukupan broj zaposlenih povećan je u prvom tromesečju 1963. za oko 3%. Za prva dva meseca 1963. prosečan broj zaposlenih bio je povećan za oko 129.000 lica, ili za 4% u odnosu na isti period prošle godine. Pri tome je broj zaposlenih u privredi povećan za oko 103.000 lica, prema oko 72.000 u istom periodu prošle godine. Broj zaposlenih u neprivrednim delatnostima povećan je za oko 25.000 lica, ili za 5%, koliko je iznosio i u istom periodu prethodne godine. (Tabela 8.)

TABELA 8 — ZAPOSLENO OSOBLJE U PRVA DVA MESECA 1962. I 1963. PO PRIVREDNIM OBLASTIMA (U hiljadama)

Oblasti privrede	Prosečan broj zaposlenih januar—februar		Indeksi januar—februar	
	1962	1963	1962	1963
	1961	1961	1961	1961
Ukupno	2.595	2.699	103	104
Industrija	1.147	1.177	101	103
Poljoprivreda	272	300	95	111
Šumarstvo	80	91	108	114
Građevinarstvo	293	302	96	103
Saobraćaj	220	228	110	104
Trgovina i ugostiteljstvo	307	318	108	104
Zanatstvo i ostalo	275	281	108	102

Broj lica koja traže zaposlenje povećan je u martu 1963. u odnosu na mart 1962. za oko 8.000. Preko 80% lica koja traže zaposlenje otpada na nekvalifikovanu radnu snagu, koja je najvećim delom orijentisana na sezonski rad u oblasti građevinarstva i u društvenom sektoru poljoprivrede.

Umereniji porast zaposlenosti i orijentacija na potpunije korišćenje raspoložive radne snage uticali su na izrazitiji porast produktivnosti rada. Merena odnosom proizvodnje i zaposlenosti, *produktivnosti rada* u industriji u prvom tromesečju 1963. povećana je za oko 8% u odnosu na isti period prethodne godine, kada je porast produktivnosti iznosio oko 1%.

SPOLJNA TRGOVINA

U spoljnotrgovinskoj razmeni ostvareni su u prvom tromesečju 1963. zadovoljavajući rezultati, koji u osnovi predstavljaju nastavak pozitivnih tendencija izraženih u drugom polugođu 1962.

Ukupan izvoz u prva tri meseca 1963. iznosi oko 51 milijardu din., što predstavlja povećanje od oko 26% u odnosu na isti period prethodne godine. Pri tome je izvoz industrijskih proizvoda povećan za 18%, a poljoprivrednih proizvoda za 62%. (Tabela 9).

TABELA 9 — IZVOZ U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963.

	Vrednost izvoza I tromesečje		Indeksi I tromesečje	
	1962	1963	1962	1963
	1961	1961	1961	1961
Ukupan izvoz	40,6	51,0	106	126
Proizvodi industrije	32,9	38,7	112	118
Proizvodi poljoprivrede	7,6	12,3	83	162

Prema prethodnim podacima, u toku aprila je ostvaren izvoz u visini od 18,5 milijardi din., tako da ukupan izvoz u prva četiri meseca iznosi oko 70 milijardi din., što predstavlja povećanje oko 31% u odnosu na isti period prethodne godine.

Ukupan uvoz u prvom tromesečju 1963. iznosi 69,5 milijardi din., što je za 5,4 milijarde, ili za oko 8% više nego u istom periodu prethodne godine. U okviru ukupnog uvoza, veći uvoz ostvaren je kod prehrambenih proizvoda i opreme, dok je porast uvoza reprodukcioni materijala umereniji. (Tabela 10.)

TABELA 10 — OBIM I STRUKTURA UVOZA U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963.

(U milijardama din.)

	Vrednost uvoza I tromesečje		Indeksi I tromesečje	
	1962	1963	1962 1961	1963 1962
Ukupan uvoz	64,1	69,5	108	108
Reprodukcioni materijal	36,9	38,7	101	105
Oprema	14,1	17,2	103	120
Široka potrošnja	11,1	12,8	158	115
hrana	5,8	7,0	132	121
ostalo	5,3	5,8	118	109
Nekomercijalni uvoz	2,0	1,1	91	55

Regionalni raspored izvoza i uvoza ostao je povoljan i u prvom tromesečju 1963. Povećan je izvoz u zemlje Zapadne Evrope, uz umerenije povećanje uvoza, dok je izvoz u zemlje Istočne Evrope i dalje na nivou uvoza. Takođe su ispoljena skladnija kretanja robne razmene i sa područjima Azije i Afrike.

Ostvareni nivo izvoza i uvoza uticao je na dalje smanjenje deficita u *trgovinskom bilansu*. U prvom tromesečju 1963. ovaj deficit je smanjen za oko 5 milijardi din. u odnosu na isti period prošle godine. Povoljna kretanja spoljnotrgovinske razmene doprinela su takođe i daljem poboljšanju strukture deviznih sredstava.

UNUTRAŠNJA POTROŠNJA

Unutrašnja potrošnja imala je u prvim mesecima 1963. umerenije povećanje, što ukazuje na realnije sagledavanje mogućnosti u kojima se potrošnja može kretati, kao i na štedljivije i racionalnije raspolaganje društvenim sredstvima u odnosu na ranije godine. Umereniji porast potrošnje u oblasti industrije doprineo je znatnom povećanju izvoza, blažem porastu zaliha gotove robe u industriji, kao i relativno stabilnom nivou cena industrijskih proizvoda.

Na početku 1963. zabeležen je znatan porast ukupnih *likvidnih sredstava* prenetih iz prethodne godine. Likvidna sredstva privrednih organizacija porasla su početkom godine za oko 212 milijardi din., a političkoteritorijalnih jedinica za oko 67 milijardi din. Međutim, u toku prvog tromesečja likvidna sredstva privrednih organizacija smanjila su se u celini za oko 71 milijardu din. i prelila u fondove i budžete usled izmirenja obaveza po završnim računima iz prošle godine.

Radi stvaranja povoljnijih uslova za razvoj proizvodnje u skladu sa potrebama unutrašnje potrošnje i izvoza, početkom 1963. izvršene su odgovarajuće izmene u kreditnom sistemu i bankarskom mehanizmu, kojima se obezbeđuje efikasnija, selektivnija i dinamičnija *kreditna politika*. Ovom politikom pružiće se odgovarajuća podrška proizvodnji roba za potrebe domaćeg tržišta i izvoza. Ukupni krediti za obrtna sredstva u prva tri meseca 1963. povećani su za 62,4 milijarde din., u čemu krediti iz bankarskih sredstava za 51,6 milijardi din., a iz društvenih investicionih fondova

za 10,8 milijardi din. Ukupno povećanje kredita za obrtna sredstva u prva tri meseca prošle godine iznosilo je 26,1 milijardu din.

Ukupne investicije smanjene su u prvom tromesečju 1963. za oko 8% u odnosu na prvo tromesečje 1962. Pri tome su savezne investicije smanjene za oko 49%, a investicije iz decentralizovanih sredstava povećane za oko 5% (iz republičkih sredstava za 15%, iz sredstava privrednih organizacija za 9%, iz ostalih sredstava za 42%).

Na sektoru investicione potrošnje ispoljili su se u toku prvog tromesečja i neki problemi plasmana sredstava rada. Radi rešavanja ovih problema i stvaranja uslova za porast plasmana sredstava rada i investicionih materijala i oživljavanja investicione delatnosti, početkom 1963. donete su prethodne odluke o izgradnji objekata u crnoj metalurgiji i elektroenergiji. Pored toga, preduzete su i neke mere na kreditno-monetarnom području: mobilizacija određenih bankarskih sredstava za investiciona ulaganja, davanje sredstava za investicije iz privrednih rezervi federacije, produženje korišćenja neutrošenih sredstava iz posebnih kredita Narodne banke, i dr.

Novčani prihodi stanovništva povećani su u celini u prvom tromesečju 1963. za 8% (prema porastu od 16% u istom periodu prošle godine). U tome su lični dohoci povećani za 9%, socijalna primanja za 13%, prihodi od prodaje poljoprivrednih proizvoda za 19%, a potrošački krediti za 0,5 milijardi din. (Tabela 11.)

TABELA 11 — OBIM I STRUKTURA PRIHODA STANOVNIŠTVA U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963.

(U milijardama din.)

	I tromesečje		Indeksi I tromesečje	
	1962	1963	1962 1961	1963 1962
Ukupni prihodi	370,0	399,9	116	108
Lični dohoci	213,5	232,9	120	109
Socijalna primanja	65,9	74,3	124	113
Prihodi od prodaje poljoprivrednih proizvoda	41,8	49,8	89	119
Ostali prihodi	48,8	42,9	118	88

U privredi je zabeleženo povećanje ličnih dohoda i dohoda za 14%. Kretanje ličnih dohoda po pojedinim privrednim delatnostima je različito, dok se lični dohoci u neprivrednim delatnostima kreću oko prošlogodišnjeg nivoa. Međutim, u upotrebljenim podacima nije obuhvaćeno povećanje nominalnih ličnih dohoda koje je krajem prvog tromesečja izvršeno u državnoj upravi i drugim javnim službama. (Tabela 12.)

TABELA 12 — LIČNI DOHOCI U PRVOM TROMESEČJU 1962. I 1963.

(U milijardama din.)

Oblasti	I tromesečje		Indeksi I tromesečje	
	1962	1963	1962 1961	1963 1962
Ukupni lični dohoci	213,5	232,9	120	109
Privreda — ukupno	142,4	162,3	120	114
Industrija i rudarstvo	69,8	82,3	117	118
Poljoprivreda i šumarstvo	8,3	14,4	122	173
Građevinarstvo	15,6	16,3	124	104
Saobraćaj	17,5	18,8	119	107
Trgovina i ugostiteljstvo	18,8	18,1	126	96
Zanatstvo	10,3	10,5	117	102
Stambeno-komunalna delatnost	2,1	1,9	162	90
Državni organi i ostale javne službe	71,1	70,6	121	99

S obzirom na prikazani ukupan porast ličnih dohodaka u privredi i kretanja zaposlenosti i troškova života, realni lični dohoci u privredi povećani su u proseku za oko 4% i kreću se približno u granicama ostvarene stope porasta produktivnosti rada u celoj privredi. Pošto u prikazanim podacima nije došlo do izražaja povećanje nominalnih ličnih dohodaka u neprivrednim delatnostima, u narednim mesecima treba da se ostvari planom predviđeno povećanje realnih ličnih dohodaka u celini za oko 4%—5%. Tome treba da doprinesu opšti napori za dalje povećanje proizvodnje i produktivnosti rada, kao i mere upravljene na stabilizaciju tržišta i cene.

Rashodi stanovništva povećani su u prvom tromesečju 1963. u celini za oko 10% u odnosu na prvo tromesečje 1962. U tome su izdaci za robu i ugostiteljstvo povećani za 10%, za usluge 11%, a poreska davanja za 8%.

Ukupni budžetski prihodi povećani su u prvom tromesečju 1963. za 18% u odnosu na prvo tromesečje 1962. U tome su prihodi saveznog budžeta povećani za 22%, a prihodi budžeta republika, srezova i opština za 13% (prihodi republičkih budžeta za 2%, a budžeta opština i srezova za 18%).

Ukupni budžetski rashodi u istom periodu manji su za 5%, pri čemu su se rashodi saveznog budžeta povećali za 3%, a rashodi budžeta republika, srezova i opština smanjili za 15%.

TRŽIŠTE I CENE

Tržište je u prvom tromesečju 1963. karakterisala nedovoljna stabilnost, i to u prvom redu na području poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, dok su tržište i cene industrijskih proizvoda bili relativno stabilni. (Tabela 13.)

TABELA 13 — INDEKSI CENA I TROŠKOVA ŽIVOTA U PRVOM TROMESEČJU 1963.

	Mart 1963 prema decembru 1962	Prosek za I tromesečje 1963 prema 1962
Proizvođačke cene industrijskih proizvoda	99	101
Proizvođačke cene poljoprivrednih proizvoda	111	113
Opšti nivo cena na malo	102	103
U tome:		
Industrijski proizvodi	100	102
Poljoprivredni proizvodi	105	112
Usluge	101	105
Troškovi života	103	106
U tome:		
Ishrana	105	110

IZVOR: Dokumentacija Saveznog sekretarijata za opšte privredne poslove.

M. R.

STRUČNO OBRAZOVANJE RADNIKA U PREDUZEĆIMA INDUSTRIJE I RUDARSTVA¹

Jednu od osnovnih karakteristika sprovođenja Rezolucije Savezne narodne skupštine o obrazovanju stručnih kadrova² čini sve raznovrsnije delovanje preduzeća na stručnom obrazovanju i znatno povećanje broja radnika obuhvaćenih raznim oblicima obrazovanja.

Raznovrsnost delovanja na stručnom obrazovanju ogleda se u sledećim činjenicama:

— priučavanje se u većoj meri zamenjuje organizovanijim oblicima stručnog obrazovanja, o čemu se staraju kadrovske službe i službe za stručno obrazovanje u preduzećima;

— stručnim obrazovanjem obuhvataju se, pored neposrednih proizvođača, i ostale vrste stručnih kadrova i to u okviru samih preduzeća, koja u tom cilju proširuju sopstvenu mrežu ustanova za stručno obrazovanje;

— u organizovanju stručnog obrazovanja preduzeća sarađuju sa ustanovama za stručno obrazovanje van privrede i daju im, u vidu dotacija, znatna materijalna sredstva;

— pojedina preduzeća svoju delatnost na stručnom obrazovanju proširuju i na pripremanje kadrova za svoje kooperante, za korisnike svojih proizvoda, i dr.;

— blagovremeno pripremanje stručnih kadrova postaje sastavni deo investicione politike: preduzeća u izgradnji osnivaju sopstvene ustanove za stručno obrazovanje i pre početka izgradnje, upućuju kadrove na osposobljavanje u druga preduzeća, koriste postojeće ustanove za stručno obrazovanje i pripremanje potrebnih kadrova, i sl.

Raznovrsnost oblika stručnog obrazovanja karakteristična je uglavnom za preduzeća sa preko 500 zaposlenih a ne i za preduzeća sa manjim brojem radnika. Uzrok tome su objektivne mogućnosti manjih preduzeća, a delom i nedovoljno korišćenje raznovrsnih oblika i mogućnosti međusobne saradnje i udruživanja sa većim preduzećima ili sa ustanovama za stručno obrazovanje.

Raznovrsnije delovanje na stručnom obrazovanju ima za posledicu *znatno povećanje broja radnika obuhvaćenih raznim oblicima obrazovanja*. Tako je u 358 anketiranih preduzeća stručnim obrazovanjem u toku 1960. bilo obuhvaćeno preko 29.000 (od toga samo 17,5% van preduzeća), a u toku 1961. oko 48.000 radnika (13,2% van preduzeća). Pored toga, ova preduzeća su stipendirala u 1960. blizu 4.000, a u 1961. preko 4.000 studenata i učenika srednjih škola. Na osnovu ovih podataka, procenjuje se da je u 1961. u svim preduzećima industrije i rudarstva raznim oblicima stručnog obrazovanja bilo obuhvaćeno oko 200.000 radnika, ili skoro svaki peti radnik, i da su ta preduzeća

stipendirala preko 20.000 studenata i učenika stručnih škola.

U većim preduzećima stručnim obrazovanjem obuhvaćen je znatno veći deo radnika nego u manjim. Uz to, u manjim preduzećima procentualno znatno veći broj radnika stiže obrazovanje van preduzeća. Međutim, manja preduzeća stipendiraju relativno veći broj studenata i učenika nego velika preduzeća. (Tabela 1.)

TABELA 1 — PROCENT RADNIKA OBUHVAĆENIH STRUČNIM OBRAZOVANJEM U PREDUZEĆU I VAN PREDUZEĆA I BROJ RADNIKA NA JEDNOG STIPENDISTU PREMA VELIČINI PREDUZEĆA U 1961.

Preduzeća prema broju zaposlenih radnika	% radnika obuhvaćenih stručnim obrazovanjem		Broj radnika na jednog stipendistu
	u preduzeću	van preduzeća	
Opšti prosek	86,8	13,2	58
do 100	69,0	31,0	45
100—500	63,0	37,0	58
500—1.000	75,0	25,0	56
1.001—1.500	82,6	17,4	36
1.501—2.000	95,0	5,0	43
2.001—2.500	93,0	7,0	66
2.501—3.000	90,6	9,4	52
preko 3.000	95,0	5,0	106

KADROVSKE SLUŽBE I SLUŽBE ZA STRUČNO OBRAZOVANJE U PREDUZEĆIMA

KADROVSKE SLUŽBE. Kadrovske službe u preduzećima su stručne službe za kompleksno rešavanje pitanja kadrova, tj. za razradu i rešavanje pitanja iz oblasti: stručnog obrazovanja, radnih odnosa, raspodele ličnih dohodaka, uslova rada, zdravstvene zaštite, socijalnog osiguranja, rekreacije, vođenja evidencije i statistike kadrova, i sl.

U praksi su kadrovske službe različito razvijene: jedne samo delimično obuhvataju predviđeni delokrug rada, dok druge ovaj delokrug u potpunosti pokrivaju.

Od 358 anketiranih preduzeća, službu za kadrovska pitanja imalo je u 1960. godini 113, ili 31%, a u 1961. godini 137, ili 38% preduzeća. To su uglavnom preduzeća koja zapošljavaju preko 500 radnika (od 134 ovakva preduzeća kadrovsku službu imalo je 105, ili oko 80%).

U kadrovskim službama anketiranih preduzeća bilo je zaposleno u 1961. godini 1.016, a sredinom 1962. godine 1.146 lica. Na jedno lice stalno zaposleno u kadrovskoj službi prosečno je dolazilo oko 245 radnika, ili (po republikama):

u Bosni i Hercegovini	277	u Makedoniji	241
u Crnoj Gori	314	u Sloveniji	184
u Hrvatskoj	228	u Srbiji	294

SLUŽBE ZA STRUČNO OBRAZOVANJE. Među zadacima kadrovskih službi posebno mesto i ulogu imaju zadaci koji se odnose na stručno obrazovanje:

— utvrđivanje i analiza stanja i aktuelnih i perspektivnih potreba preduzeća za stručnim kadrovima;

— obezbeđivanje potrebnih stručnih kadrova;

— ispitivanje potreba i mogućnosti za rad na stručnom obrazovanju u preduzeću i van njega;

— usklađivanje rada na stručnom obrazovanju sa zahtevima i potrebama proizvodnje (analiza radnih mesta, priprema nastavnih planova i programa, i sl.);

¹ Ova informacija je rađena na osnovu rezultata ankete o obrazovanju stručnih kadrova u privrednim organizacijama, koju je, sredinom 1962. sproveo Sekretarijat SIV-a za rad. Anketom je obuhvaćeno 358 (20%) slučajno odabranih preduzeća iz oblasti industrije i rudarstva, kao i svi centri za stručno obrazovanje radnika koji su u to vreme (maj 1962) postojali u preduzećima industrije i rudarstva. Međutim, iako se kvantitativni pokazatelji dobijeni anketom i procene na osnovu njih odnose samo na industriju i rudarstvo, oni dobrim delom izražavaju stanje i tendencije aktivnosti na obrazovanju stručnih kadrova u privredi u celini.

² Opširnije o Rezoluciji vidi: »Jug. pregled«, 1960, jul—avgust, str. 319—324 (35—40).

- operativni rad na realizaciji stručnog obrazovanja u privrednoj organizaciji i van nje;
- obezbeđivanje nastavno-materijalne baze; i
- praćenje i ispitivanje rezultata rada na stručnom obrazovanju.

Organizaciona jedinica koja radi na ovim zadacima naziva se, bez obzira na stepen njene razvijenosti, službom za stručno obrazovanje.

Od 358 anketiranih preduzeća, službu za stručno obrazovanje imalo je krajem 1961. godine 93 (oko 25%), od kojih su 8 preduzeća sa ispod 500 zaposlenih radnika (od ukupno 227 takvih preduzeća) i 85 preduzeća sa preko 500 zaposlenih radnika (od ukupno 131 takvog preduzeća). Prema proceni, u celoj industriji i rudarstvu službu za stručno obrazovanje imalo je u 1961. ukupno oko 500 preduzeća.

U preduzećima koja zapošljavaju preko 1.000 radnika službe za stručno obrazovanje organizovane su u obliku centara za stručno obrazovanje radnika (59% od ukupnog broja), dok u preduzećima koja zapošljavaju od 500 do 1.000 radnika preovlađuju drugi oblici službe za stručno obrazovanje.

Od ukupnog broja radnika obuhvaćenih stručnim obrazovanjem u 1961. daleko najveći deo čine radnici u preduzećima u kojima su kadrovske službe i službe za stručno obrazovanje razvijenije. To pokazuju sledeći podaci o broju radnika obuhvaćenih stručnim obrazovanjem u 1961:

Preduzeća prema razvijenosti službe za stručno obrazovanje	% od ukupnog broja radnika obuhvaćenih stručnim obrazovanjem
Ukupno	100
Preduzeća koja nisu imala kadrovsku službu	9
Preduzeća koja su imala samo kadrovsku službu	3
Preduzeća koja su imala samo službu za stručno obrazovanje	1
Preduzeća koja su imala i kadrovsku službu i službu za stručno obrazovanje	20
Preduzeća koja su imala kadrovsku službu i centar za stručno obrazovanje radnika	66
Ostala preduzeća	1

Najveću aktivnost na stručnom obrazovanju pokazuju one privredne organizacije koje pored kadrovske službe imaju i službu za stručno obrazovanje organizovanu u obliku centara.³

Prema podacima ankete, u službama za stručno obrazovanje radila su krajem 1960. godine 232, a krajem 1961. godine 354 lica.⁴

USTANOVE ZA STRUČNO OBRAZOVANJE U PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

Ustanove za stručno obrazovanje u privrednim organizacijama su: centri za stručno obrazovanje radnika, stručne škole (za kvalifikovane radnike, zatim stručne tehničke i njima slične škole) i školski centri.⁵

³ Više o centrima za stručno obrazovanje vidi u narednom odeljku ove informacije (»Ustanove za stručno obrazovanje u privrednim organizacijama«).

⁴ Nisu uključena lica stalno zaposlena u stručnim školama, fakultetskim centrima, školama u sastavu školskih centara, i sl.

⁵ U poslednje vreme neka preduzeća organizuju i fakultetske centre. Oni, međutim, nisu obuhvaćeni ovom informacijom.

CENTRI ZA STRUČNO OBRAZOVANJE RADNIKA. Polovinom 1962. u preduzećima industrije i rudarstva postojala su ukupno 232 centra za stručno obrazovanje radnika.⁶ Intenzivnije osnivanje ovih centara počelo je tek pre tri godine.

Centre za stručno obrazovanje radnika ima oko 40% svih preduzeća koja zapošljavaju preko 500 radnika i blizu 70% preduzeća koja zapošljavaju preko 1.000 radnika.

Broj radnika obuhvaćenih stručnim obrazovanjem u centrima u stalnom je porastu: u 1960. iznosio je preko 45.000, a u 1961. preko 72.000. Prosečno je u jednom centru u 1960. bilo oko 280, a u 1961. oko 360 radnika.

Centri za stručno obrazovanje radnika organizuju raznovrsne oblike stručnog i drugih vrsta obrazovanja. Pri tome se izrazito ispoljava tendencija da centri, pored stručnog obrazovanja, u sve većoj meri pružaju i opšte i ekonomsko obrazovanje. (Tabela 2.)

TABELA 2 — STRUKTURA CENTARA ZA STRUČNO OBRAZOVANJE RADNIKA PREMA VRSTAMA DELATNOSTI U 1960. I 1961.

Vrste delatnosti centara	% od ukupnog broja centara	
	1960	1961
Ukupno	100	100
Isključivo stručno obrazovanje	24	18
Stručno obrazovanje i opšte obrazovanje	3,5	5,8
Stručno obrazovanje i društveno-ekonomsko obrazovanje	12,6	17,0
Stručno obrazovanje, opšte obrazovanje i ekonomsko obrazovanje	38,0	42,3
Stručno obrazovanje i svi vidovi opšteg, društveno-ekonomskog i drugog obrazovanja	10,7	15,1
Ostalo	11,2	1,8

Obim aktivnosti centara po pojedinim vrstama stručnog i drugog obrazovanja pokazuje sledeći pregled (tabela 3).

TABELA 3 — BROJ RADNIKA OBUHVAĆENIH POJEDINIM VRSTAMA OBRAZOVANJA U 1960. I 1961.

Vrste obrazovanja	Obuhvaćeni radnici				Indeks 1961 1960
	1960 broj	%	1961 broj	%	
Ukupno	45.187	100	73.205	100	162
Osposobljavanje za rad na radnom mestu proizvodnog radnika	9.080	20,0	13.576	18,5	150
Osposobljavanje za rad na drugom radnom mestu*	1.716	4,0	2.052	2,8	120
Prekvalifikacija	591	1,3	831	1,2	140
Usavršavanje za rad na radnom mestu	8.901	19,7	15.466	21,1	174
Pripremanje za polaganje ispita	10.473	23,2	11.583	15,8	111
Razni oblici opšteg obrazovanja	2.869	6,3	3.662	5,1	128
Razni oblici društveno-ekonomskog obrazovanja	11.557	25,5	26.035	35,5	225

* Radna mesta u tehničkoj, ekonomskoj, administrativnoj i drugim službama preduzeća.

Krajem 1960. u centrima je bilo 532, a u 1961. godini 876 stalno zaposlenih lica. Broj honorarno zaposlenih bio je u 1961. četiri puta veći. Međutim, porast broja zaposlenih je delimično posledica osnivanja novih centara.

⁶ Anketom su bili obuhvaćeni svi centri a ne samo oni u 358 anketiranih preduzeća.

Od ukupnog broja lica stalno zaposlenih u centrima krajem 1961, instruktori su činili 31%, nastavnici 7%, a ostalo osoblje 62%. U strukturi honorarno zaposlenih instruktori su činili 31%, a nastavnici 69%.

Stalni instruktori i nastavnici, kojih je relativno malo, uglavnom pripremaju programe i celokupan rad na stručnom obrazovanju, a manje neposredno učestvuju u izvođenju stručnog obrazovanja. Honorarni nastavnici i instruktori su radnici, tehničari, inženjeri, ekonomisti, pravnici i dr., uglavnom iz samog preduzeća.

STRUČNE ŠKOLE I ŠKOLSKI CENTRI. Broj preduzeća koja su, od ukupno 358 anketiranih, imala u 1960. i 1961. ove škole i centre, pokazuje sledeći pregled:⁷

	1960	1961
Stručne škole sa praktičnom obukom	6	10
Tehničke i njima slične škole	1	5
Više škole	3	4
Školske centre	7	9

Stručne škole i školske centre imaju po pravilu samo preduzeća koja zapošljavaju preko 1.000 radnika. Takvih preduzeća bilo je krajem 1960. godine 240 u celoj industriji i rudarstvu, a anketom ih je obuhvaćeno 68. Od ovih 68 preduzeća, stručne škole i školske centre imalo je krajem 1961. godine njih 20, ili 30%.⁸

Preduzeća koja imaju svoje škole i školske centre mogu se uglavnom podeliti na dve grupe: preduzeća koja su i ranije imala te škole i centre i zadržala ih, i preduzeća koja ih tek u poslednje vreme osnivaju.

Školski centri su različito organizovani. Oni su ili jedinstvena ustanova sa više nastavno-obrazovnih delatnosti na stručnom obrazovanju i usavršavanju, ili samo oblik formalnog objedinjavanja različitih stručnih škola, od kojih svaka ima karakteristike samostalne ustanove i svoj upravni i administrativni aparat. U nekim preduzećima postoje odvojeno i školski centar i jedna od stručnih škola, dok u drugim unutar školskog centra postoji i centar za stručno obrazovanje radnika. Ima i primera da je centar za stručno obrazovanje radnika najviši organizacioni oblik, u čijem se sastavu nalaze stručne škole i sve ono što se normalno podrazumeva pod centrom za stručno obrazovanje radnika.

OBLICI STRUČNOG OBRAZOVANJA

UČENJE U PRIVREDI. Od ukupnog broja učenika u privredi, učenici u oblasti industrije i rudarstva činili su u 1961. jednu trećinu. Iako je broj učenika u privredi uglavnom rastao, taj porast je znatno sporiji od porasta ukupne zaposlenosti, što pokazuju podaci o broju zaposlenih radnika na jednog učenika u privredi. (Tabela 4.)

TABELA 4 — UČENICI U PRIVREDI 1957—1961.

Godina	Ukupno	Industrija i rudarstvo broj	%	Broj zaposlenih radnika na jednog učenika	
				privreda ukupno	industrija i rudarstvo
1957	99.443	23.176	23	25	40
1958	95.574	23.950	25	28	42
1959	94.671	24.354	26	30	43
1960	99.961	27.047	27	31	42
1961	102.659	33.713	33	32	35

⁷ Anketa o obrazovanju stručnih kadrova u privrednim organizacijama daje vrlo malo podataka o stručnim školama čiji su osnivači privredne organizacije.

⁸ U manjem broju slučajeva u jednom preduzeću nalaze se po dve škole, a u okviru školskih centara po pravilu se nalaze dve ili više stručnih škola.

Učenike u privredi imaju uglavnom manja preduzeća, sa visokim učešćem ručnog rada i pretežno zanatskim načinom proizvodnje. Putem stručnog osposobljavanja ova preduzeća dobijaju kadar koji zadovoljava njihove potrebe. Međutim, veća i velika preduzeća, sa razvijenom podelom rada i manjim učešćem ručnog rada, imaju relativno mali broj učenika u privredi, ili ih uopšte nemaju, jer kadar dobiven učenjem u privredi ne odgovara njihovim potrebama. Veća preduzeća, koja imaju sopstvene škole sa praktičnom obukom, po pravilu ne primaju učenike u privredi.

TEČAJEVI I SEMINARI. Namena tečajeva i seminara je vrlo raznovrsna: od osposobljavanja radnika za rad na radnom mestu do opšteg obrazovanja i opismenjavanja. U anketiranim preduzećima bilo je organizovano u 1960. blizu 600 tečajeva i seminara, sa ukupno 14.916 polaznika, a u 1961. blizu 800 tečajeva i seminara, sa ukupno 22.665 polaznika. Na osnovu ovih podataka procenjuje se da je u celoj oblasti industrije i rudarstva u 1961. radilo oko 2.000 tečajeva, sa ukupno oko 50.000 polaznika.

Naročito je velik broj tečajeva za pripremanje radnika za polaganje stručnih ispita.⁹ Nastava na ovim tečajevima čini oko 40% od ukupnog broja časova održanih na svim tečajevima u toku 1960. i 1961, a prosečno trajanje jednog ovakvog tečaja iznosilo je oko 340 časova, što je dvaput više od prosečnog trajanja ostalih tečajeva.

FINANSIJSKA SREDSTVA

U radnim kolektivima sve više preovladava shvatanje da ulaganja za obrazovanje stručnih kadrova predstavljaju jedan od osnovnih preduslova za efikasnije korišćenje društvenih ulaganja u dalji razvoj privrede. Dok je u pojedinim preduzećima, u uslovima opšte orijentacije na ekonomičnije poslovanje, dolazilo do smanjivanja drugih troškova, dotle su sredstva namenjena za stručno obrazovanje ostajala ista ili su čak povećavana.

Za rad kadrovskih službi i za stručno obrazovanje radnika anketirana preduzeća dala su ukupno u 1960. godini 1.338, a u 1961. godini 3.059 miliona din. Pošto je ukupan broj radnika u anketiranim preduzećima u 1961. u odnosu na 1960. povećan samo za nešto više od 2%, u 1961. sredstva data za rad na stručnom obrazovanju i za rešavanje kadrovskih pitanja u anketiranim preduzećima po jednom zaposlenom radniku bila su dvaput veća nego u 1960.

Visina sredstava koja se odvajaju za ove svrhe neposredno zavisi od veličine preduzeća. U 1961. ta sredstva su prosečno na jednog zaposlenog radnika iznosila godišnje:

- u svim anketiranim preduzećima — oko 12.200 din.,
- u preduzećima sa ispod 500 radnika — 5.500 din.,
- u preduzećima sa preko 500 radnika — 14.000 din.,
- u preduzećima sa preko 3.000 radnika — 20.000 din.

Od ukupno izdvojenih sredstava za stručno obrazovanje, najveći deo otpada na stipendije i na stručno obrazovanje u preduzeću. (Tabela 5.)

TABELA 5 — RASPODELA UKUPNIH SREDSTAVA ZA STRUČNO OBRAZOVANJE PO NAMENI U 1960. I 1961.

Namena	(U procentima)	
	1960	1961
Ukupno	100	100
Investicije	9,4	11,1
Lični dohoci	19,9	20,1
Stručno obrazovanje u preduzeću	24,1	21,5
Stručno obrazovanje van preduzeća	12,0	10,2
Dotacije školama i drugim ustanovama van preduzeća	8,2	11,3
Stipendije	26,0	25,8

⁹ Vidi: »Stručni ispiti radnika«, »Jug. pregled«, 1961, novembar, str. 473—474 (57—58).

Preduzeća koja zapošljavaju do 500 radnika investiraju minimalna sredstva za stručno obrazovanje. Ova preduzeća najveći deo sredstava daju za stručno obrazovanje van preduzeća i za stipendije. Ukupna sredstva uložena za stručno obrazovanje van preduzeća i stipendije iznosila su u 1961. godini 36%, a u preduzećima koja zapošljavaju do 500 radnika i preko 60% od ukupno odvojenih sredstava za stručno obrazovanje.

Troškovi stručnog obrazovanja za jednog radnika obuhvaćenog stručnim obrazovanjem su vrlo različiti po pojedinim republikama. (Tabela 6.)

TABELA 6 — TROŠKOVI STRUČNOG OBRAZOVANJA RADNIKA PO REPUBLIKAMA U 1960. I 1961.

Republika	(U din. po 1 radniku)	
	1960	1961
Jugoslavija—ukupno	19.300	20.300
Bosna i Hercegovina	14.600	12.111
Crna Gora	15.000	7.200
Hrvatska	17.800	19.600
Makedonija	23.000	10.000
Slovenija	35.400	39.000
Srbija	22.300	15.500

UNUTRAŠNJI PROPISI

PREDUZEĆA O STRUČNOM OBRAZOVANJU

Rezolucija Savezne narodne skupštine o obrazovanju stručnih kadrova razlikuje stepen stručnog obrazovanja od stepena stručne osposobljenosti (stručne spreme), i to kako u pogledu uslova i načina njihovog sticanja i priznavanja, tako i u pogledu njihovog praktičnog značaja. Time je preduzećima i ustanovama javnih službi pružena mogućnost da na odgovarajući način proveravaju i cene stvarnu stručnu spremu svojih kadrova, bez obzira na stepene njihovog stručnog obrazovanja, i da ih na osnovu dokazane stručne spreme raspoređuju na odgovarajuća radna mesta i utvrđuju njihovo učešće u raspodeli ličnih dohodaka.

Uputstvom o ispitima radnika za sticanje stepena stručnog obrazovanja praktičnim radom u preduzećima, ovaj princip je i normativno potvrđen. Korišćenje ovim pravom uslovljeno je donošenjem unutrašnjih propisa preduzeća o sticanju i priznavanju stepena stručne spreme članovima radnog kolektiva. Međutim, od 358 anketiranih preduzeća, ove propise su do kraja 1961. donela samo 142 preduzeća (u 1960. godini 49 i u 1961. godini 93). Od ukupnog broja preduzeća koja su donela ove propise, blizu 50% čine preduzeća koja zapošljavaju do 500 radnika.

SADRŽAJ 1963.

STANOVNIŠTVO

Prognoza stanovništva Jugoslavije u periodu 1961—1981	145—150	(1—6)
---	---------	-------

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Razvoj svojinskih odnosa	1 — 8	(1—8)
Radnički saveti i upravni odbori privrednih organizacija 1950—1962	151—153	(29—31)
Radničko samoupravljanje u ekonomskim jedinicama	49—56	(9—16)
Opšta politika u oblasti društveno-ekonomskih odnosa i samoupravljanja u 1962.	97—103	(17—23)
Unutrašnja politika u 1962.	104—105	(24—25)
Organizacija i rad Saveznog izvršnog veća u 1962.	106—108	(26—28)
Sednice Savezne narodne skupštine	154—155	(32—33)
Sednice republičkih narodnih skupština	155—163	(33—41)
Sednice Saveznog izvršnog veća	163—164	(41—42)

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Aktuelni problemi sela i zadaci Socijalističkog saveza	109—110	(9—10)
Aktivnost Centralnog veća Saveza sindikata (1959—1962)	9 —10	(1—2)
Savez omladine Jugoslavije	57—62	(3—8)
Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije	165—170	(11—16)

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1963. godinu	11—14	(1—4)
Društveni planovi republika za 1963.	63—67	(17—21)
Razvoj privrede 1958—1962.	118—124	(38—44)
Privreda u 1962.	111—117	(31—37)
Privreda u prvom tromesečju 1963.	184—188	(58—62)
Dinamika produktivnosti rada u industriji	68—70	(22—24)

Kukuruz	71—75	(25—29)
Troškovi proizvodnje pšenice, kukuruza i šećerne repe na društvenim gazdinstvima	19—26	(9—16)
Kooperacija u setvi pšenice 1962/63.	182—183	(56—57)
Proizvodnja i prerada višanja	76	(30)
Putnički saobraćaj	15—18	(5—8)
Sistem i organizacija spoljne trgovine ..	176—181	(50—55)
Stambena izgradnja i demografski razvoj	171—175	(45—49)

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Rashodi sa zdravstvenu zaštitu 1956—1962.	27—30	(1—4)
Zdravstvo u 1962.	125—126	(7—8)
Eradikacija malarije	77—78	(5—6)
Socijalna zaštita u 1962.	127—128	(9—10)
Stambena i komunalna delatnost u 1962.	129—130	(11—12)

PROSVETA, NAUKA I KULTURA

Nepismenost i opismenjavanje	79—82	(13—16)
Školstvo u 1962.	131—135	(17—21)
Kultura u 1962.	136—138	(22—24)
Doktorat nauka u 1961. i 1962. godini ..	31—42	(1—12)
Stručno obrazovanje radnika u preduzećima industrije i rudarstva	189—192	(25—28)

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Državna prvenstva u 1962.	83—84	(1—2)
Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1962.	85—86	(3—4)

SPOLJNA POLITIKA

Spoljna politika Jugoslavije u 1962.	139—144	(17—22)
Učešće Jugoslavije na XVII zasedanju Generalne skupštine UN	87—96	(7—16)
Diplomatsko-konzularna predstavništva ..	43—48	(1—6)

